

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

БЮЛЕТИН НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ
ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ
ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

БРОЙ 8/2021

СЪДЪРЖАНИЕ

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ	4
Решение № 60 от 14.07.2020 г. на ВКС по н. д. № 1090/2019 г., I н. о., НК, докладчик съдията Ружена Керанова	5
II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ	13
Решение № 198 от 12.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1204/2020 г., III г. о., докладчик съдията Александър Цонев.....	13
Решение № 52 от 19.04.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2551/2020 г., I г. о., ГК, докладчик Ваня Атанасова	16
Решение № 35 от 13.05.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1652/2020 г., II г. о., докладчик съдията Веселка Марева	19
Решение № 60077 от 14.06.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3677/2020 г., I г. о., докладчик съдията Бонка Дечева.....	22
Решение № 150 от 14.01.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3/2020 г., III г. о., докладчик председателят Марио Първанов.....	24
Решение № 161 от 19.01.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1179/2020 г., IV г. о., ГК, докладчик съдията Десислава Попколева.....	26
Решение № 190 от 25.01.2021 г. на ВКС по гр. д. № 4079/2019 г., IV г. о., ГК, докладчик съдията Димитър Димитров	33
Решение № 229 от 29.01.2021 г. на ВКС по гр. д. № 4529/2019 г., IV г. о., ГК, докладчик съдията Димитър Димитров	41
Решение № 156 от 10.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2451/2019 г., III г. о., докладчик съдията Любка Андонова	47
Решение № 14 от 15.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 5165/2016, IV г. о., докладчик председателят Борислав Белазелков	52
Решение № 124 от 15.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 4849/2019 г., I г. о., докладчик председателят Дияна Ценева	67
Решение № 37 от 24.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1747/2020 г., IV г. о., докладчик председателят Борислав Белазелков	69
Решение № 7 от 25.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2379/2020 г., III г. о., докладчик съдията Илияна Папазова	74
Решение № 38 от 25.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2049/2020 г., IV г. о., докладчик председателят Борислав Белазелков.....	78
III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ	81
Решение № 144 от 21.01.2021 г. на ВКС по т. д. № 2365/2019 г., II т. о., докладчик съдията Бонка Йонкова.....	82

Решение № 152 от 2.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 385/2020 г., II т. о., докладчик председателят Ваня Алексиева	89
Решение № 129 от 2.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 2697/2019 г., I т. о., докладчик председателят Дария Проданова.....	92
Решение № 101 от 3.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 1510/2019 г., I т. о., докладчик съдията Десислава Добрева	95
Решение № 165 от 11.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 2279/2019 г., I т. о., докладчик съдията Анжелина Христова	99

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ

1. Безспорно е, че начинът на структуриране на съдебния акт, последователността на изложението изцяло са по усмотрение на съдебния състав по делото, стига разбира се да отговаря на процесуалните изисквания. [...] Касационната инстанция изтъква, че суверенно право на решаващия съдебен състав е да прави заключения за надеждността и достоверността на гласните доказателствени източници. Съдът обаче следва да направи своите изводи в едната или другата насока като вземе предвид всички дадени от свидетеля показания по делото и аргументира позицията си в съдебния акт. [...] Същевременно обаче, освен пресъздаденото им съдържание, в решението липсва задълбочен анализ на тези показания, преценка на тяхното качество, наличие или липса на детайлност на споделената информация и прочие. Съобразяването на тези фактори неминуемо са от значение за обосноваване на приетата от съда обективност на изводимите от тях факти.

Във въззивното решение може да се открие коментар на защитната теза, но той не съдържа отговор на съществените въпроси, повдигнати при въззивното обжалване. В голямата си част за основанията, послужили за отхвърляне на възраженията, съдът е препратил към мотивите на първостепенния съдебен акт, респективно към цитираните там решения, постановени от касационната инстанция. Принципно, напълно допустимо е съдебните инстанции да се позовават на решения на ВКС, стига изразените в съдебната практика становища да разрешават идентична процесуална проблематика като тази, поставена по делото, за което и съдът следва да се аргументира. В конкретния случай предприетата декларативност, препратки към други източници не само, че не дават основание да се приеме пълноценно изпълнение на задълженията по чл. 339, ал. 2 НПК, но и илюстрира отклонение от изискванията на чл. 314 НПК – за цялостна проверка на невлязлата в сила присъда, независимо от основанията, посочени от страните.

Касационната инстанция предварително отбелязва, че използването на показания на анонимен свидетел не е априори в противоречие с изискванията на справедливия наказателен процес. Разпоредбата на чл. 6 § т. 3, б. "d" КЗПЧОС сама по себе си не изключва участието в наказателния процес на свидетели с тайна самоличност.

В отговор на пространните възражения на защитата въззивният съд е препратил към мотивите на проверяваната присъда [...] Там окръжният съд е проследил данните за датата на проведения разпит на анонимния свидетел – [...], случил се преди предявяване на постановлението за привличане на подсъдимия като обвиняем, поради което и разпоредбата на чл. 141, ал. 2 НПК е била неприложима, а при предявяването на разследването подсъдимият и неговата защита са заявили, че са се запознали със събраните на досъдебното производство материали и нямат искания, бележки и възражения. Така и с позоваване на конкретно решение на касационната инстанция (Решение № 373/05.11.2009 г. по н.д. № 403/2009 г. на ВКС, III н.о.) съдът е счел, че разследващите органи не са лишили обвиняемия от правото

му, гарантирано от закона, да прави в тази фаза на наказателното производство искания и възражения по доказателствата.

Ако бе подходил по изискуемия се от закона начин, въззивният съд нямаше да остави без коментар съществената част от доводите, аргументирани от защитата, че в нито една от фазите на процеса подсъдимият не е могъл да реализира правото си по чл. 6, § 3 б. „d“ КЗПЧОС. Данните по делото сочат, че в хода на съдебното следствие коментираният свидетел е отказал да дава показания, заявявайки че се страхува за своята и на семейството си сигурност и потвърждава дадените показания на досъдебното производство.[...] Видно от приложения съдебен протокол, след прочитане на показанията на свидетеля, съдът не е дал възможност на страните да зададат въпроси по прочетените показания. [...] В мотивите на проверяваното решение отсъстват съображения и на друг аспект от защитните доводи – дали осъждането на подсъдимия се основава в решаваща степен на приобщените по този ред показания на анонимния свидетел, които очевидно ползват обвинението, но не отговарят на критерия на чл. 6, § 3, б. „d“ КЗПЧОС.

Пренебрегнат от въззивния съд е още един съществен момент. Коментиранията показания на анонимния свидетел са възпроизвеждали единствено предпроцесни изявления на обвиненото лице, а по принцип съгласно чл. 116 НПК присъдата не може да се основава само на самопризнание. При това в тази насока процесуалният закон не прави разлика между съдебно и извънсъдебно признание. Преценката за подкрепа на извънпроцесуалните признания от други доказателства и доказателствени средства не би могло да се свърже само с това пред колко лица подсъдимият е направил такива признания – в конкретния случай вербални пред анонимния свидетел, а пред свидетеля Драган Стойчев чрез възприет от последния жест на подсъдимия, защото забраната на чл. 116 НПК не може да се преодолее по този начин.

Чл. 6, § 3, б. „d“ ЕКПЧОС

Чл. 13, чл. 14, чл. 107, ал. 5 НПК

Чл. 339, ал. 2 НПК

Чл. 116 НПК

Чл. 124 НПК

Чл. 339, ал. 2 НПК

Решение № 60 от 14.07.2020 г. на ВКС по н. д. № 1090/2019 г., I н. о., НК, докладчик съдията Ружена Керанова

Производството по делото е образувано на основание чл. 346, т. 1 от НПК по жалба на защитника на подсъдимия Б. М. А., лична негова жалба и жалби на частните обвинители и граждански ищци Б. О. К., А. С. Х., Б. О. Х. чрез повереника им и на частните обвинители и граждански ищци Ю. С. Т. и А. О. Х. чрез техния повереник, против решение № 149/19.07.2019 г., постановено по ВНОХД № 241/2018 г. от Апелативен съд – Пловдив.

В жалбата на защитника на подсъдимия се твърди, че атакуваният съдебен акт е постановен при допуснати съществени процесуални нарушения, а наложеното наказание е явно несправедливо. Касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 2 от НПК се обосновава с доводи за отсъствие на дължимия внимателен, аналитичен и съвкупен разбор на доказателствените източници, проявена избирателност и тенденциозност при интерпретацията на гласните доказателствени средства, изопачаване на съобщените факти от конкретно посочени свидетели. Касаторът излага подробни аргументи за процесуалната стойност на показанията, депозираните от свидетеля с тайна самоличност № 12. С позоваване на конкретни решения на ЕСПЧ се изтъква, че съществените възражения на защитата по повод процесуалната годност на коментирания доказателствено средство са получили формален отговор в атакувания съдебен акт. Оспорва се интерпретацията, направена от съда, на ВДС, получени в резултат на прилагане СРС, представляваща произволен техен прочит в полза на обвинението. Набляга се още на грешна логическа и оценъчна дейност, в резултат на което е нарушена и принципната разпоредба на чл. 303, ал. 1 от НПК и не удовлетворяваща доказателствените критерии по чл. 303, ал. 2 от НПК. Наложено наказание се оценява като явно несправедливо, тъй като отмерената санкция не е съответна на изискванията на целите на наказанието и справедливостта. Отправеното искане в жалбата е за отмяна на атакувания съдебен акт и връщане на делото за ново разглеждане, алтернативно – намаляване на наказанието.

В личната жалба на подсъдимия А., допълненията към нея и писмената защита, пространно се атакуват фактическите изводи съда. Много подробно се изследват доказателствените източници, като се оспорва оценката на съда за тяхната достоверност, противопоставяйки им така нар. от подсъдимия "контролни факти като контрапункт". Акцентира се върху това, че с оглед установените доказателства той не би могъл да е на местопрестъплението в часа на убийството на пострадалия, като в тази връзка се предлагат скици, карти и собствени на подсъдимия изчисления на маршрута на придвижване от хижа "Родопски партизани" до местността, където се е намирала вилата на пострадалия. Претендира се още липса на отговор от апелативния съд на възраженията, свързани с показанията на свидетеля със запазена самоличност № 12. Конкретно, необсъждане в мотивите на присъдата, че срещата между свидетеля и подсъдимия не би могла да се състои по време и място, така както е споделено в показанията, защото А. е бил задържан по друго дело на 16.11.2007 г. Искането е за отмяна на съдебните актове и оправдаване на подсъдимия по повдигнатото обвинение.

В съдебното заседание защитата поддържа жалбата, като изразява и недоволство от това, че не са изискани материали, съдържащи се в друго досъдебно производство, наблюдавано от същия прокурор, по което има прилагане на СРС, имащи значение за изясняване на съществени въпроси по настоящето. Поддържа се още, че председателят на съдебния състав по това дело е постановил осъдителна присъда срещу подсъдимия и по НОХД № 673/2008 г. по описа на Окръжен съд – Пловдив, според мотивите на която по времеизвършване на инкриминираното сега деяние и на същото място той е признат за виновен в извършването на друго престъпление – разпространение на наркотични вещества. Поддържат се алтернативни искания: за оправдаване на подсъдимия, връщане на делото за ново разглеждане или намаляване на наложеното наказание.

В жалбите на частните обвинители и граждански ищци Б. О. К., А. С. Х., Б. О. Х., Ю. С. Т. и А. О. Х. се оспорва справедливостта на наложеното наказание с твърдения за подценяване на събраните многобройни отегчаващи отговорността обстоятелства, преценката на които изисква налагане на доживотен затвор без замяна. В съдебното заседание жалбите се поддържат от повереници с искане за отмяна на решението и връщане на делото за ново разглеждане за увеличаване на наказанието в исканите параметри. Изразява се становище за неоснователност на жалбите на подсъдимия.

В съдебното заседание прокурорът от Върховната касационна прокуратура пледира за оставяне в сила на атакуваното съдебно решение, считайки всички жалби за неоснователни.

Върховният касационен съд, първо наказателно отделение, като обсъди доводите на страните и извърши проверка в пределите по чл. 347, ал. 1 от НПК, установи следното:

С присъда № 79/27.09.2017 г., постановена по НОХД № 488/2016 г. Окръжният съд – Пловдив, признал подсъдимия Б. М. А. за виновен в това, че на 17.08.2007 г. при условията на опасен рецидив умишлено умъртвил О. А. Х., като убийството е извършено със средства опасни за живота на мнозина, поради което и на основание чл. 116, ал. 1, т. 6 и т. 12 във вр. с чл. 115 във вр. с чл. 29, ал. 1, б. "а" от НК и при условията на чл. 54 от НК го осъдил на доживотен затвор. Подсъдимият А. е осъден да заплати на гражданските ищци А. О. Х. и Б. О. К. сумите от по 200 000 лева, на Ю. С. Т., Б. О. Х. и на А. С. Х. сумите от по 150 000 лева, като в останалата част гражданските искове са отхвърлени до пълния предявен размер.

По жалби на подсъдимия и частните обвинители и граждански ищци е било образувано ВНОХД № 241/2018 г. С атакуваното сега въззивно решение постановената присъда е била потвърдена.

Жалбите на подсъдимия и неговата защита са основателни, макар и не по всичко изложено в тях.

Преди да разгледа допустимите за касационен контрол възражения, съдържащи се в постъпилите лично от подсъдимия процесуални документи, настоящият състав отбелязва, че в голямата си част изтъкнатите доводи представляват претенции за необоснованост на атакувания съдебен акт, която както е известно, не е сред касационните основания по чл. 348, ал. 1 от НПК. От пространните изложения, поднесени не по най-подходящия начин, все пак могат да се изведат доводи, които да разкрият съдържанието на касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 2 от НПК.

Акцентът на оспорването на защитата и лично от подсъдимия при касационното обжалване е свързан с доказателствената дейност на предходните съдебни инстанции и формираните в резултат на това изводи по фактите относно авторството на деянието. Твърди се също, че втората инстанция не е обсъдила задълбочено и в пълнота изложените от защитата доводи срещу атакуваната присъда и в отклонение от изискванията на чл. 339, ал. 2 от НПК не им е дала убедителен отговор.

Така разтълкувани доводите са споделими. Касационната инстанция отчита доказателственото предизвикателство на настоящия казус, обусловено както от затрудненото и забавено разследване в досъдебната фаза на процеса, така и от това, че по-голямата част от доказателствата са косвени, а източниците за някои доказателствени

факти са производни. Тази специфика на формираната доказателствена съвкупност е поставяла пред решаващия съдебен състав необходимостта от задълбочена проверка на всеки от наличните доказателствени източници. Включително, чрез обстойно обсъждане на детайли, съдържащи се в гласните доказателствени средства, които и да изглеждат незначителни, респективно пряко неотнормими, биха имали значение за утвърждаване или не на тяхната достоверност.

Независимо от обема на въззивното решение, касационната проверка установи допуснати при постановяването му съществени нарушения на чл. 14, чл. 107, ал. 5, чл. 339, ал. 2 от НПК. Извършеният анализ на доказателствената съвкупност е непълноценен и при необсъждане на противоречията между гласните доказателствени източници, а отговорът на част от защитните възражения се изразява в препращане към мотивите на оспорената първоинстанционна присъда. Безспорно е, че начинът на структуриране на съдебния акт, последователността на изложението изцяло са по усмотрение на съдебния състав по делото, стига разбира се да отговаря на процесуалните изисквания. В конкретния случай въззивният съд не е формирал изводи по фактите, различни от тези, приети от окръжния съд. Абсолютно ненужно е било да се пресъздава съдържанието на гласните доказателствени източници. Пресъздаването им не би могло да се свърже с изискуемия се анализ и оценка за тяхната достоверност, относимост и достатъчност, която законът очертава като задължение на съда във връзка със съдържанието на съдебния акт. Отделно от това, прегледът на мотивите на решението очертава, че съдът избирателно, възпроизвеждайки частично свидетелските показания, е оставил без коментар същите в друга тяхна част, включително и на приобщените по реда на чл. 281 от НПК, като по този начин съществуващите противоречия не са били преодолени. Касационната инстанция изтъква, че суверенно право на решаващия съдебен състав е да прави заключения за надеждността и достоверността на гласните доказателствени източници. Съдът обаче следва да направи своите изводи в едната или другата насока като вземе предвид всички дадени от свидетеля показания по делото и аргументира позицията си в съдебния акт. Втората инстанция е утвърдила извода на първостепенния съд, че свидетелите, които са били заедно с подсъдимия на хижа "Родопски партизани", са дали уклонлива информация за приблизителния час на пристигането им на организираното там техно-парти, включително и на досъдебното производство, доколкото те са разпитвани едва през 2014 г. и не би могло да се очаква да имат спомен за събитията, за които свидетелстват. Последвалото изложение в мотивите на решението е посветено на пресъздадените показания на свидетелите Д. С., Й. С., М. С., А. А. и Д. Х. относно това обстоятелство. Направен е категоричен извод, че от показанията на двамата последно посочени свидетели се установява момента на пристигането на подсъдимия А. на партито - около 21, 30 ч. и 22, 00 ч. Заключение на съда е декларативно направено, най малкото защото използваният фактор - време, компрометиращ според съда възможността да се отдаде доверие за това обстоятелство на другите свидетели, очевидно не е приложен по отношение показанията на свидетелите А. и Х., разпитвани също за първи път през 2014 г. Това разбира се не би могло да е единственият критерий при преценката за достоверност/недостоверност на доказателствения източник. Същевременно обаче, освен пресъздаденото им съдържание, в решението липсва задълбочен анализ на тези показания, преценка на тяхното качество, наличие или липса на детайлност на споделяната

информация и прочие. Съобразяването на тези фактори неминуемо са от значение за обосноваване на приетата от съда обективност на изводимите от тях факти.

Все във връзка с оценката за достоверност на гласните доказателствени средства и в отговор на възраженията на подсъдимия няма как да се отмине подходът на съда, приложен по отношение на показанията на М. С., за които е прието да имат съществен доказателствен принос в подкрепа на обвинението. Макар и не съвсем отчетливо, дължащо се на вече изтъкнатото за допуснатата непрецизност в доказателствения анализ, съдът е кредитирал показанията на свидетеля при третия негов разпит, проведен в хода съдебното следствие от първата инстанция. На предходните му показания пред съда и на тези от досъдебното производство, приобщени по чл. 281 от НПК, очевидно предходните инстанции не са се доверили. Оценката за достоверност на гласните доказателствени източници по принцип не изключва такъв подход, но съдът е длъжен да се мотивира за това. Противното прави невъзможна проверката както на основанията за направената съдебна преценка относно процесуалната стойност на изводимите от тях доказателства, така и на спазването на процесуалните изисквания, гарантиращи нейната правилност. Във въззивното решение присъства накратко отбелязване на съдържимата се информация в предходните разпити на свидетеля С. и далеч по подробно описание на споделеното от него при последния, в който той според съда "откровено доверил" едно или друго обстоятелство. Въззивната инстанция е следвало да задълбочи проверката на доказателственото средство и да изрази становище за значението на променената позиция на свидетеля – от липса на спомен и информативност на първоначалните му показания до съвсем точна хронология и детайлност на събитията, за които свидетелства в последния разпит, каквито всъщност са били и възраженията на защитата. Вместо това съдът не е намерил за необходимо да обсъди причините за тази промяна в показанията на свидетеля и така да постигне далеч по-сериозна убедителност за достоверността на тези, на които се е доверил.

Съдебните инстанции са отхвърлили претенцията на защитата за неосъществено по съответния процесуален ред съществено изменение на обвинението. Съдът, за разлика от обвинението, установил, че подсъдимият е пристигнал на хижа "Родопски партизани" около 22, 00 ч., а не около 23, 00 ч., както е посочено в прокурорския акт. Това обстоятелство очевидно е прието като вписващо се в общия контекст на обвинението без да създава ограничения пред правото на защита на подсъдимия, позовавайки се на цитираните в съдебните актове решения на върховната съдебна инстанция Решение № 84/15.08.2013 г. по н. д. № 2054/2012 г. на ВКС, III н. о.; Решение № 123/30.05.3016 г. по н. д. № 449/2016 г. на ВКС, III н. о. В тази връзка и с оглед гарантиране правото на защита, както е отбелязано във въззивното решение на стр. 25, съдът попълнил делото с писмени данни за наличието на проходими пътища между хижа "Родопски партизани" и местността "Чернатица", където се е намирала вилата на пострадалия Х. и е извършено убийството му. Допуснал е разпит на свидетеля Я. – дългогодишен служител в Горско стопанство – Пловдив, познаващ коментираните местности и възможните свързващи ги пътни маршрути. Трябва да се отбележи, че предприетият подход на съда с провеждането на допълнително съдебно следствие е процесуално издържан, като се има предвид вече казаното, че в настоящия процес доказателствената съвкупност е формирана предимно от косвени доказателства. Съобразявайки писмените данни по делото, показанията на

свидетеля Я., приложените от подсъдимия "разпечатки от карти на местността" (за последните съдът е приел, че могат да се ползват), са установявани факти за възможните маршрути между хижа "Родопски партизани", от където подсъдимия се е отправил към местопрестъплението, както и необходимото време за придвижването му между двете точки с автомобил. Съдът е приел, че отразеният маршрут през с. Първенец и с. Марково, който е 33 км., при нормално шофиране се преодолява за около 1 час и 19 мин. – данни, изводими от отбелязаното върху приложената от подсъдимия карта на л. 234 от делото, снета от google maps. Следователно, продължава съдът, безспорно установено е по делото, че по най-достъпния маршрут разстоянието между двете коментирани местности "при пъргаво шофиране може да бъде преодоляно за малко повече от час". Безспорната установеност на така приетите факти е неприемлива, защото се основава на уязвими от процесуална гледна точка данни, а съдържанието на използваните критерии за "нормално" и "пъргаво шофиране", очевидно се базират на собственото на съда познание. Приемайки, че изясняването на посочените обстоятелства имат значение за правилното решаване на делото, съдът е следвало да положи усилия за изясняването им, прилагайки друг способ на доказване – експертиза. Използването на който способ при известните факти – в случая данните за маршрутите, тяхната проходимост, съдържащи се не само в показанията на свидетеля Я., съответно на специалните знания на експертите, би позволило далеч по-убедителен извод за конкретното разстояние между двете местности и времето, за което то може да се преодолее. Разбира се, при отчитане, че и в експертното изследване е възможно да се получат варианти с оглед на това, че инкриминираното събитие е отдалечено назад във времето и самата пътна обстановка може и да е променена.

Отделно от казаното, възприетите от съда параметри за маршрута и времето за преодоляването на разстоянието – "малко повече от час", правят неясно заключението, "че и при посочената в доста широк диапазон времева граница в обвинителния акт за пристигане на подсъдимия на хижа "Родопски партизани" (някъде около 23. 00 ч.) може да се достигне с автомобил до местността "Чернатица" преди времето, в което е прострелването". Последното, прието от предходните инстанции за случило се във времеви диапазон от 23, 00 ч. - до 23, 20 ч.

На следващо място, не са лишени от основание и касационните доводи за допуснатото нарушение на чл. 339, ал. 2 от НПК при постановяване на въззивното решение. Оправдава се от данните по делото, че изложената от втората инстанция аргументация за отхвърляне на част от възраженията на защитата на подсъдимия не удовлетворяват стандарта на чл. 339, ал. 2 от НПК, а и като цяло с оглед посоченото до тук, решението не съответства на изискванията на чл. 13 и чл. 14, чл. 107, ал. 5 от НПК. Във въззивното решение може да се открие коментар на защитната теза, но той не съдържа отговор на съществените въпроси, повдигнати при въззивното обжалване. В голямата си част за основанията, послужили за отхвърляне на възраженията, съдът е препратил към мотивите на първостепенния съдебен акт, респективно към цитираните там решения, постановени от касационната инстанция. Принципно, напълно допустимо е съдебните инстанции да се позовават на решения на ВКС, стига изразените в съдебната практика становища да разрешават идентична процесуална проблематика като тази, поставена по делото, за което и съдът следва да се аргументира. В конкретния случай предприетата декларативност, препратки към други източници не само, че не дават основание да се приеме пълноценно

изпълнение на задълженията по чл. 339, ал. 2 от НПК, но и илюстрира отклонение от изискванията на чл. 314 от НПК - за цялостна проверка на невлязлата в сила присъда, независимо от основанията, посочени от страните.

Предходните инстанции са отчетели значимостта на показанията на свидетеля със запазена в тайна самоличност идентификационен № 12 (анонимен свидетел) като съществен елемент от доказателствената съвкупност. В съдебните актове е отбелязано, че при среща, проведена между свидетеля и подсъдимия, последният е направил извънпроцесуални уличаващи го признания за убийството на О. Х. и мотива за това. Обяснимо показанията на този свидетел са били сериозно оспорвани както за тяхната процесуална допустимост, така и кредитирането им за достоверност.

Касационната инстанция предварително отбелязва, че използването на показания на анонимен свидетел не е априори в противоречие с изискванията на справедливия наказателен процес. Разпоредбата на чл. 6, § т. 3, б. "d" от КЗПЧОС сама по себе си не изключва участието в наказателния процес на свидетели с тайна самоличност.

В отговор на пространните възражения на защитата въззивният съд е препратил към мотивите на проверяваната присъда (т. 4, л. 620), като ги е обобщил. Безспорно, би могло да се счете, че втората инстанция е обсъдила възраженията, солидаризирайки се с аргументите, изложени в присъдата на посоченото място. Там окръжният съд е проследил данните за датата на проведения разпит на анонимния свидетел – 16.07.2014 г., случил се преди предявяване на постановлението за привличане на подсъдимия като обвиняем, поради което и разпоредбата на чл. 141, ал. 2 от НПК е била неприложима, а при предявяването на разследването подсъдимият и неговата защита са заявили, че са се запознали със събраните на досъдебното производство материали и нямат искания, бележки и възражения. Така и с позоваване на конкретно решение на касационната инстанция Решение № 373/05.11.2009 г. по н. д. № 403/2009 г. на ВКС, III н. о. съдът е счел, че разследващите органи не са лишили обвиняемия от правото му, гарантирано от закона, да прави в тази фаза на наказателното производство искания и възражения по доказателствата.

Ако бе подходил по изискуемия се от закона начин, въззивният съд нямаше да остави без коментар съществената част от доводите, аргументирани от защитата, че в нито една от фазите на процеса подсъдимият не е могъл да реализира правото си по чл. 6, § 3, б. "d" от КЗПЧОС. Данните по делото сочат, че в хода на съдебното следствие коментираният свидетел е отказал да дава показания, заявявайки че се страхува за своята и на семейството си сигурност и потвърждава дадените показания на досъдебното производство. Съдът е приканил страните да изразят становище относно приобщаването на показанията му от досъдебното производство и при противопоставянето на защитата ги приобщил на основание чл. 281, ал. 4 във вр. с ал. 1, т. 2 от НПК. За възможността да бъдат приобщени показания на анонимен свидетел – виж, делото Саркизов и др. срещу България, с уточнението, че става дума за отсъстващ свидетел и изричен отказ от предоставената възможност на досъдебното производство да се даде задават въпроси след разпита на свидетеля. Видно от приложения съдебен протокол, след прочитане на показанията на свидетеля, съдът не е дал възможност на страните да зададат въпроси по прочетените показания. Въззивният съд не се е наел да коментира тази проблематика по делото и едва тогава да отговори на претенцията на защитата, разбира се и при преценката

доколко е проявена процесуална активност в тази насока, като се отчита и готовността на свидетеля да отговаря на въпроси, с изключение на тези, които биха разкрили данни за самоличността му. В мотивите на проверяваното решение отсъстват съображения и на друг аспект от защитните доводи – дали осъждането на подсъдимия се основава в решаваща степен на приобщените по този ред показания на анонимния свидетел, които очевидно ползват обвинението, но не отговарят на критерия на чл. 6, § 3, б. "d" от КЗПЧОС. В тази връзка съвсем недостатъчно е посоченото на стр. 10, л. 763 от въззивното решение - окръжният съд е подчертал изрично, че показанията на коментирания свидетел ще бъдат преценявани и през хипотезата на чл. 281, ал. 8 от НПК, което е сторено. Съдът е дължал да обоснове подробно и логично защо са кредитирани показанията на анонимния свидетел, конкретно какви други доказателствени материали подкрепят един или друг аспект на тези показания, а не по принцип обвинителната теза, и доколко се е разчитало на тях при изводите за авторството и вината на подсъдимия. Във въззивното решение не се открива коментар в тази насока, поради което и възраженията на защитата за непостигане на стандарта за справедливостта на процеса не са получили удовлетворителен отговор. Пренебрегнат от въззивния съд е още един съществен момент. Коментиранията показания на анонимния свидетел са възпроизвеждали единствено предпроцесни изявления на обвиненото лице, а по принцип съгласно чл. 116 от НПК присъдата не може да се основава само на самопризнание. При това в тази насока процесуалният закон не прави разлика между съдебно и извънсъдебно признание. Преценката за подкрепа на извънпроцесуалните признания от други доказателства и доказателствени средства не би могло да се свърже само с това пред колко лица подсъдимият е направил такива признания – в конкретния случай вербални пред анонимния свидетел, а пред свидетеля Д. С. чрез възприет от последния жест на подсъдимия, защото забраната на чл. 116 от НПК не може да се преодолее по този начин. Именно с такъв аргумент обаче е отхвърлен доводът на защитата на стр. 12 от въззивното решение. Отделно от казаното оспорената достоверност на показанията на анонимния свидетел не е нарочно обсъждана от втората инстанция. Така без оценка за основателност/неоснователност е останал и доводът на подсъдимия, че среща между него и анонимния свидетел няма как да бъде осъществена с оглед на посоченото в показанията време и място на провеждането ѝ.

Идентичен е използваният от съда подход във връзка с възраженията на защитата на подсъдимия относно веществените доказателствени средства (ВДС), получени в резултат на прилагането на специални разузнавателни средства (СРС). Преимуществено въззивният съд е разсъждавал върху това, че СРС са законосъобразно разрешени, при спазване на правилата на НПК и ЗСРС. По отношение на основните доводи на защитата въззивният съд, следвайки мотивите на присъдата, където са разисквани отново решения на касационната инстанция Решение № 273/08.08.2012 г. по н. д. № 796/2012 г. на ВКС, III н. о.; Решение № 626/29.12.2011 г. по н. д. № 2751/2011 г. на ВКС, III н. о., накратко е заключил, че съдържанието на процесните разговори нямат характер на "оперативна беседа".

Повдигнатите от защитата въпроси в съдебното заседание за неприложени по делото доказателствени материали по друго досъдебно производство не биха могли да получат сега отговор, не само поради условностите в твърденията за наличието им, но и с оглед характеристиката на извършваната касационна проверка. Непълнотата на

доказателствата, когато не е резултат от допуснати процесуални нарушения, не е сред основанията, предвидени в чл. 348, ал. 1 от НПК.

Обобщено, с оглед на всичко изложено настоящият съдебен състав намира, че извършената от въззивния съд проверка на невлязлата в сила присъда е дистанцирана от задълженията по чл. 314 от НПК. Допуснато е отклонение и от процесуалния стандарт, въведен с чл. 339, ал. 2 от НПК, последователно утвърждаван от съдебната практика. Прегледът на въззивното решение констатира и отсъствие на дължими аргументи, поради които съдът не е приел за основателни поддържаните защитни доводи. Въззивният съд всякога е длъжен да им даде отговор, независимо дали ги счита за основателни, или не. Това е израз на задължението му да провери изцяло законосъобразността на първоинстанционната присъда, като резултатът от тази проверка следва да бъде обективиран по делото. Извършената процесуална дейност не е съответна на предвидените в НПК принципни положения и в резултат на това е реализирано касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 2 от НПК. По естеството си нарушенията са отстраними чрез провеждане на ново въззивно съдебно производство пред втората инстанция, в рамките на което и при необходимост да се проведе допълнително съдебно следствие, да се постанови решение в съответствие с изискванията на НПК.

При този изход на делото е безпредметно обсъждането на жалбите на частните обвинители, с които се оспорва справедливостта на наложеното наказание на подсъдимия. Изложените от касаторите аргументи подлежат на коментар от инстанцията по същество при новото разглеждане на делото.

II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ

2. Облигационно право на ползване върху електрическа уредба, собственост на трето лице, се предоставя на електроразпределително дружество чрез договор между двете страни, или чрез индивидуален административен акт, в случай, че третото лице собственик на електрическата уредба е отказал сключването на договор.

Чл. 117 ЗЕ

Чл. 23 ЗЗД

Чл. 92, ал. 1 ЗЗД

Решение № 198 от 12.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1204/2020 г., III г. о., докладчик съдията Александър Цонев

Допуснато е касационно обжалване на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК по следния въпрос: "Задължението за обезпечаване на безпрепятствено ползване на чуждо съоръжение по чл. 117, ал. 8 ЗЕ представлява ли обещаване действие на трето лице по чл. 23 ЗЗД?".

По поставения въпрос, настоящият състав на ВКС намира следното:

Задължението за обезпечаване на безпрепятствено ползване на чуждо съоръжение по чл. 117, ал. 8 ЗЕ не представлява обещаване действие на трето лице по чл. 23 ЗЗД.

Според нормата на чл. 117, ал. 8 ЗЕ собствениците на електрически уредби и съоръжения при техническа възможност и свободен капацитет предоставят ползването им на оператора на електропреносната мрежа, съответно на оператора на електроразпределителна мрежа, за целите на преобразуването и преноса на електрическа енергия до други клиенти. Ползването се предоставя след сключване на договор по цена, определена по методика, одобрена от комисията. При непостигане на съгласие комисията разпорежда предоставянето на ползването и заплащането на цена, определена от комисията по методиката.

Смисълът на нормата е ясен, а именно облигационно право на ползване върху електрическа уредба, собственост на трето лице, се предоставя на електроразпределително дружество чрез договор между двете страни, или чрез индивидуален административен акт, в случай, че третото лице собственик на електрическата уредба е отказал сключването на договор.

Нито в предпоставките от хипотезата на нормата на чл. 117, ал. 8 ЗЕ, нито в нейната диспозиция има съвпадение с правилото на чл. 23 ЗЗД, защото третото лице, собственик не се задължава спрямо друг клиент потребител, а спрямо електроразпределителното дружество, и освен това дружеството не отговаря при отказ на третото лице да се задължи, а е длъжно да поиска от КЕВР издаване на индивидуален административен акт, след което при отказ на КЕВР да издаде разпореждане за предоставяне на достъп, електроразпределителното дружество се освобождава от гражданска отговорност, защото властническите актовете на орган на власт имат характер на непреодолима сила.

По правилността на въззивното решение, настоящият състав намира, че то е частично неправилно като краен резултат, доколкото въззивният съд е приел, че електроразпределителното дружество дължи неустойка по чл. 49 ОУ във връзка с чл. 23 ЗЗД за забавено възстановяване на ел. захранването за целия процесен период, тъй като третото лице, собственик на трафопоста не се е задължил да предостави достъп до него. Също така неправилно е прието, че искането на ищеца за промяна на точката за присъединяване през 2016 г. и водените преговори между дружеството ответник и третото лице собственик на трафопоста са без значение за делото.

Фактите по делото са правилно установени от въззивния съд, а именно, че електрическото захранване в имота на ищеца в [населено място], общ. Варна е било прекъснато на 09.05.2016 г. и до момента на подаване на исковата молба не е възстановено. Ищецът е бил присъединен към мрежата чрез трафопост, който е собственост на трето лице, но след смяна на собствеността, новият собственик е прекъснал електрическото захранване и е отказал достъп на електроразпределителното дружество до трафопоста. Ищецът е направил искане за промяна на точката на присъединяване на 18.08.2016 г., а на 30.08.2016 г. дружеството е предложило допълнително споразумение за изменение на договора за присъединяване, изразяващо се в нов вариант за присъединяване, а именно чрез изграждане на собствено на ищеца съоръжение, но това предложение не било прието от ищеца. Напротив, на 01.09.2017 г. ищецът предявил иск за възстановяване на ел. захранването, който иск е бил уважен с влязло в сила решение по гр. д. № 13052/2017 г. на Варненски районен съд. На 04.05.2018 г. ответникът е сезирал КЕВР с искане за налагане на административна санкция на новия собственик на трафопоста А. Х. за това, че възпрепятства възстановяването на ел. захранването на ищеца. А на 18.05.2018 г. електроразпределителното дружество е отправило предложение на А. Х. за сключване на договор за достъп по реда на чл. 117, ал. 8 ЗЕ, но на 07.06.2018 г. с отговора си А. Х. не е дал съгласие с конклюдентни действия. В кореспонденция с ищеца ответното дружество е признало факта, че най-целесъобразно е присъединяването на обекта да се осъществи по реда на чл. 117, ал. 8 ЗЕ.

От правна страна въззивният съд правилно е приел, че в случая се прилагат

Общите условия към договорите да пренос на ел. енергия, доколкото договорът между страните имал за предмет пренос и доставка на ел. енергия. А според чл. 49 от ОУ, разпределителното дружество дължи неустойка за всеки ден забавено възстановяване на ел. захранването, като за първия ден се дължи 30 лв., а за всеки следващ по 40 лв.. Твърденията на ответника, че Общите условия се прилагат само за битови потребители, но не и за строителни обекти, не се подкрепят от нито една клауза в Общите условия. Също така правилно е прието от въззивния съд, че с влязлото в сила решение по гр. д. № 13052/17 г. на ВРС, между същите страни, имащо за предмет осъдителни иски за възстановяване на ел. захранването и за плащане на пропуснати ползи, не е преклудирана възможността да се претендира неустойка за забава по чл. 49 от Общите условия, защото в чл. 92, ал. 1 ЗЗД изрично е предвидено, че кредиторът може заедно с неустойката да търси и по- големи вреди. От друга страна обаче, въззивният съд неправилно е приел, че електроразпределителното дружество дължи неустойка за забава на основание чл. 23 ЗЗД поради факта, че третото лице собственик не се е задължило да осигури достъп до собствения си трафопост.

По основателността на иска, настоящият състав на ВКС намира, че искът е частично основателен. Безспорно е установено със СПН (гр. д. № 13052/2017 г. на Варненски районен съд), че ответникът е длъжен да възстанови ел. захранването в имота на ищеца. Ответникът извънсъдебно е признал, че възстановяването следва да се извърши при условията на чл. 117, ал. 8 ЗЕ, което предвижда задължение на ответника да сключи договор с третото лице, собственик на трафопоста за предоставяне на ползването, евентуално, при отказ на третото лице, да поиска издаването на индивидуален административен акт от КЕВР. Задължението е изискуемо от прекъсването на ел. захранването, а ответникът е поставен в забава от момента на получаване на писменото уведомление за прекъсването- на 09.05.2016 г.

Последиците на забавата обаче са отпаднали с направеното искане от ищеца за промяна на точката на присъединяване на 18.08.2016 г., защото в този случай е отпаднала изискуемостта на задължението да се сключи договор за достъп до трафопоста или да се поиска издаване на индивидуален административен акт по чл. 117, ал. 8 ЗЕ. С отпадане на изискуемостта, отпада с обратна сила и забавата, защото двете правни последици са във връзка на обусловеност. След това обаче, ищецът е подал искова молба на 01.09.2017 г. за възстановяване на ел. захранването и по този начин е отказал да приеме офертата на дружеството за промяна на точката на присъединяване чрез изграждане на собствено съоръжение в имота си и отново е направил изискуемо задължението на дружеството по чл. 117, ал. 8 ЗЕ. Ответникът е поставен и в забава, доколкото подаването на исковата молба има характер на отправена покана, а и ответникът е признал извънсъдебно, че възстановяването на ел. захранването е най- целесъобразно да се извърши при условията на чл. 117, ал. 8 ЗЕ.

Срокът на забава ще спре да тече при отправена покана до третото лице за сключване на договор, защото дружеството ще е изпълнило задължението си по чл. 117, ал. 8 ЗЕ. За срока на водените преговори и сключването на договора, дружеството не е във виновна забава, защото действията на третото лице са непредвидими, а случайното събитие изключва вината. При отказ на третото лице да сключи договор, електроразпределителното дружество отново изпада в забава, доколкото е длъжно да поиска от КЕВР издаване на разпореждане по чл. 117, ал. 8 ЗЕ. За акта на КЕВР след това обаче, електроразпределителното дружество не носи отговорност, защото разпореждането на държавен орган има характер на непреодолима сила, която изключва не само вината, но и противоправността (неизпълнение на задължението).

В случая подаването на сигнал от ответника до КЕВР срещу третото лице А. Х. за налагане на административно- наказателна отговорност от 04.05.2018 г. не е искане за издаване на индивидуален административен акт по чл. 117, ал. 8 ЗЕ, а и в него не се

съдържа твърдение, че третото лице А. Х. е отказал сключването на договор за достъп до електрическото съоръжение. Твърдението е само за това, че третото лице отказва достъп до трафопоста си. Освен това самият сигнал е бил подаден до КЕВР преди поканата до А. Х. за сключване на договор за достъп по чл. 117, ал. 8 ЗЕ.

От друга страна поканата на дружеството до третото лице А. Х. за сключване на договор за достъп от 18.05.2018 г. спира теченето на срока на забава, доколкото е изпълнено задължението на дружеството по чл. 117, ал. 8 ЗЕ, и ответникът не носи отговорност за действията на трето лице, които са непредвидими. Но след това отказът на А. Х. в писмото му от 07.06.2018 г., извършен чрез недвусмислени конклюдентни действия, отново поставя в забава дружеството ответник, защото то е било длъжно да поиска от КЕВР издаване на разпореждане по чл. 117, ал. 8 ЗЕ, но не го е сторило, включително до подаване на исковата молба по настоящото дело. Следователно за периода от 01.09.2017 г. до 18.05.2018 г. и след това от 07.06.2018 г. до подаване на исковата молба на 27.12.2016 г., дружеството ответник е в забава и дължи неустойка за забава по смисъла на чл. 49 от Общите условия. Съгласно заключението на вещото лице, прието и неоспорено от страните това са 30 лв. за първоначалното прекъсване през 2016 г., за последните 4-ри месеца на 2017 г. - 4880 лв. и за цялата 2018 г. без 25 дни- 13480 лв.. Или общо размерът на дължимата неустойка е 18390 лв.

При така установеното правно положение между страните по спора, решението на въззивния съд следва да се отмени в частта, в която е уважен искът над сумата от 18390 лв. до 38510 лв., като претенцията за тази разлика следва да се отхвърли.

3. Включването на реална част от чужд имот в поземлен имот по силата на одобрена кадастрална карта не води до възникване на съсобственост върху целия поземлен имот между собствениците на отделните реални части.

Разпоредбата на чл. 31 ЗТСУ (отм.) предвиждаща възникване на съсобственост по регулация, е приложима само за общи парцели по дворищнорегулационния план, но не и за парцели по плана за обществени мероприятия.

Чл. 22 – 25 ЗТСУ (отм.), чл. 31 ЗТСУ (отм.)

Чл. 2 ЗКИР

Чл. 34 ЗС

Решение № 52 от 19.04.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2551/2020 г., I г. о., ГК, докладчик Ваня Атанасова

Въззивният съд е приел за установено от фактическа страна, че по първия неодобрен кадастрален план от 1980 г. процесният имот е нанесен с молив като имот пл. №... и с площ от 48,50 кв.м. С протокол № 6/26.06.1986 г. е взето решение на ИК на ОНС – Бургас за преотреждане на терен от 50 дка в Южната производствена зона на [населено място] за изграждане на завод за резисторни инструменти и технологично оборудване, за керамични възли и детайли. С разрешение за строеж № 37/1.06.1988 г. е разрешено на Завод за съпротивления "Братя Ченгелиеви", гр. Айтос, да извърши върху процесния терен строително-монтажни работи съобразно одобрените проекти. С протокол № 29/11.07.1988 г. е определена строителна линия и ниво за ограда на терена, отреден за изграждане на завод за резистори. С АДС № 1054/10.07.1991 г. процесният терен от 50 кв.м., ведно с построената в него административна сграда с площ от 1425 кв.м., са актувани като държавна собственост, и е отбелязано, че имотът е предоставен за оперативно управление на Завод за резистори "Ченгелиеви" – гр. Айтос. Със заповед от 11.04.1995 г. на министъра

на промишлеността е открита процедура по приватизация на процесния терен от 50 дка и съществуващите в него незавършени обекти на строителство, съставляващи обособена част от "Резистори" ЕООД. Имотът е описан като собствен на дружеството и в правния анализ към приватизационната преписка. Въз основа на извършена от въззивния съд, на осн. чл. 11 ЗТРРЮЛНЦ, служебна справка в Търговския регистър, по партидата на "Резистори" ЕООД, е прието за установено, че в мотивите към решение № 6941/6.09.1991 г. по ф. д. № 5902/1991 г. на БОС, с което е вписано дружеството, е констатирано, че със заповед № РД-17-139/28.06.1991 г. на министъра на индустрията, търговията и услугите, държавното предприятие Завод за резистори "Ченгелиеви" – гр. Айтос е преобразувано, по реда на УСД № 56/89 г., във фирма с държавно имущество "Резистори", правоприемник на имуществото, както и на всички права и задължения на държавното предприятие. Със заповед РД-17-697/5.08.1991 г. на министъра на индустрията, търговията и услугите, ДФ "Резистори" е преобразува в "Резистори" ЕООД, като едноличното търговско дружество поема правата и задълженията на ДФ "Резистори". Констатирано е, че са спазени изискванията на чл. 61 и 62 ТЗ, както и чл. 1, ал. 1 и пар. 3 ПЗР на Закона за преобразуване на еднолични търговски дружества с държавни имущества. Със заповед от 21.01.1993 г. на министъра на финансите е разпоредено деактуване на процесния имот и сгради като държавна собственост и актуването му като общинска, на осн. пар. 7 ПЗР ЗМСМА, а на 2.02.1993 г. е съставен акт за частна общинска собственост. Със заповед № 786/22.04.1994 г. на кмета на Община – Бургас терен с площ от 74,6 дка, в който попадат и процесните 50 дка, се отрежда за комплексно обществено обслужване (за КОО). Прието е за установено, въз основа на заключението на съдебно-техническата експертиза, както и от 3 бр. удостоверения, че през 1998 г. е одобрен първият ПУП – ПРЗ за[жк] и [жк]и след 1998 г., с частични изменения на ПУП, са отреждани урегулирани поземлени имоти за целия терен от 74,6 дка. От терена от 50 дка, отреден за Завод за резистори, по кадастралната карта на [населено място], одобрена 2009 г., 6438 кв.м. попадат в ПИ..., с площ от 6961 кв.м., с начин на трайно ползване - за движение и транспорт, 49 кв.м. попадат в ПИ..., с площ от 488 кв.м., с начин на трайно ползване - за друг обществен обект-комплекс, 237 кв.м. попадат в ПИ..., с площ от 1610 кв.м., с начин на трайно ползване - за комплексен обект за здравеопазване. Тоест, от имота от 50 дка, придобит от ищцовото дружество: а/. 237 кв.м. (оцветени с жълто на скицата-неразделна част от въззивното решение) се включват както в ПИ... по КК, така и в предвидения за него УПИ... – "За поликлиника" по ПУП, а в останалата си част в границите на ПИ и на УПИ е включен общински терен; б/. 49 кв.м. (нанесени със син щрих на скицата -неразделна част от въззивното решение) се включват както в ПИ... по КК, така и в предвидения за него УПИ... "За производствена складова база с търговска и административна част" по ПУП, а в останалата си част в границите на ПИ и на УПИ е включен общински терен; в/. 6438 кв. м. се включени в ПИ... – "За движение и транспорт" по КК, който имот представлява вътрешен път, включен в терена от 50 дка, отреден за завода за резистори и впоследствие включен в терена от 74,6 дка за КОО, а в останалата си част ПИ включва общински терен.

От правна страна съдът е приел, че теренът от 50 дка в Южната производствена зона на [населено място], отреден за изграждане на завод за резисторни инструменти и технологично оборудване, за керамични възли и детайли, е бил предоставен за стопанисване и управление на държавно предприятие - Завод за резистори в [населено място], преобразувано в ДФ "Резистори" по УСД № 56/1989 г., а държавната фирма е била преобразувана в ЕООД "Резистори", което е придобило собствеността върху терена и сградите по силата на чл. 17а ЗППДОП (отм.); , а през 2005 г. имотът е придобит от "Черноморски бряг" АД на основание приватизационен договор от 10.05.1995 г. за продажба на обособена част от "Резистори" ЕООД. При одобряването на кадастралната карта през 2009 г. части от имота от 50 дка са включен в процесните три поземлени имота (6438 кв.м. в ПИ..., с площ от 6961 кв.м., с начин на трайно ползване - за движение и

транспорт, 49 кв.м. попадат в ПИ..., с площ от 488 кв.м., с начин на трайно ползване - за друг обществен обект-комплекс, 237 кв.м. попадат в ПИ..., с площ от 1610 кв.м., с начин на трайно ползване – за обект комплекс за здравеопазване), а в останалата част в границите на тези поземлените имоти са включени имоти общинска собственост. Това е довело до възникване на съсобственост между общината и дружеството, при дялове с размери, съответстващи на площите на реалните части към цялата площ на поземления имот.

Решението е неправилно.

Включването на реална част от чужд имот в поземлен имот по силата на одобрена кадастрална карта не води до възникване на съсобственост върху целия поземлен имот между собствениците на отделните реални части. Съгласно разпоредбата на чл. 2 ЗКИР и разясненията, дадени в мотивите към ТР № 8/23.02.2016 г. по т. д. № 8/2014 г., ОГТК на ВКС, одобрената кадастрална карта има само удостоверително (декларативно), а не конститутивно действие. Тя не създава, не изменя, нито прекратява права и задължения. ЗКИР не съдържа правна норма, предвиждаща като последица на одобрената кадастрална карта възникване на съсобственост върху поземлен имот, ако същият е бил образуван от имоти на различни собственици. При действието на ЗТСУ (отм.); , който е бил в сила към 1998 г. и след това, до 31.03.2001 г., застроителният и регулационен план (ЗРП) за обществено мероприятие по чл. 22 - чл. 25 ЗТСУ (отм.); няма пряко отчуждително и вещноправно действие. Отреждането на терен за обществено мероприятие по този план, който терен включва няколко имота, няма за последица изгубване на юридическата самостоятелност на включените в терена имоти, собствениците на тези имоти запазват собствеността си върху тях в кадастрални граници до отчуждаването им със заповедта по чл. 95 ЗТСУ (отм.); и правото на собственост върху отделните имоти не се трансформира в съсобственост върху общия парцел при условията на чл. 31 ЗТСУ (отм.); . Разпоредбата на чл. 31 ЗТСУ (отм.); , предвиждаща възникване на такава съсобственост по регулация, е приложима само за общи парцели по дворищнорегулационния план, но не и за парцели по плана за обществени мероприятия. По тези въпроси практиката на ВКС е единна и постоянна, обективирана в множество решения (напр. решение № 221 от 23.10.2014 г. по гр. д. № 843/2014 г., 1 г. о.). При действието на ЗУТ, в сила от 31.03.2001 г., подробният устройствен план (ПУП) също няма отчуждително действие, освен в хипотезата на чл. 16 ЗУТ, която в случая не е налице.

От горното следва, че с включването в поземлени имоти с идентификатори..... и... и в предвидените за първите два имота УПИ... – "За поликлиника" и УПИ... "За производствена складова база с търговска и административна част" на реални части от имоти изключителна собственост на ищцовото дружество и от имоти изключителна собственост на общината няма за последица възникване на съсобственост върху поземлените имоти или върху урегулираните поземлени имоти между общината и дружеството, при дялове с размери, съответстващи на площите на реалните части към цялата площ на поземления имот/урегулирания поземлен имот. Ищцовото дружество е собственик на реалните части от 237 кв.м., 49 кв.м. и 6438 кв.м., включени в процесните три поземлени имота и в предвидените за два от тях урегулирани поземлени имоти, а общината е собственик на реалните части от нейния имот, включени в поземлените имоти и в предвидените за два от тях урегулирани поземлени имоти.

След като върху процесните поземлени имоти не е възникнала съсобственост, искът по чл. 34 ЗС за допускане съдебна делба на същите се явява неоснователен и подлежи на отхвърляне.

Като неправилно, въззивното решение следва да бъде отменено и вместо него постановено друго, с което искът за делба бъде отхвърлен.

4. За да се установи, дали е допусната непълнота или грешка в кадастралната

карта, както и за да се установи, дали ответникът владее без основание съответната реална част, е нужно да бъде установен пространствения обхват на правото на собственост.

Чл. 108 ЗС

Чл. 54, ал. 2 ЗКИР

Решение № 35 от 13.05.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1652/2020 г., II г. о., докладчик съдията Веселка Марева

Касационното обжалване е допуснато по въпроса за необходимостта в производството по иск за собственост на реална част от поземлен имот да се изследва наличието на непълнота или грешка в кадастралната карта и по въпроса за съотношението между иска за собственост и иска по чл. 54, ал. 2 ЗКИР.

Според представените писмени доказателства ищцата се легитимира като собственик на ПИ с идентификатор *** с два нотариални акта от 2012 г. - за 1/2 ид. ч. по наследство и за 1/2 ид. ч. по покупко-продажба. Този имот съответства на парцел *, имот пл. № * в кв. 33 по плана от 1967 г. Ответницата се легитимира с нотариален акт от 1967 г. за покупка на 1/3 ид. ч от парцел *, имот пл. № * в кв. 33, сега ПИ *** по кадастралната карта.

Техническата експертиза установява, че [населено място] има изготвени четири плана - от 1922, 1961, 1967 и 1990 г.; през 2006 г. е одобрена и кадастрална карта. Според вещото лице всички планове са кадастрални и регулационни/КРП/, при което кадастралните граници съвпадат с регулационните. Планът от 1922 г. е в недобро състояние и границата на двата имота не може да се установи; с регулацията от 1967 г. част от имот №* на ответницата с площ около 30 кв. м. се придава към имот пл. № * на ищцата; с регулационния план от 1990 г. част от имота на ищцата с площ 17, 48 кв. м. преминава към имота на ответницата, без да има данни за плащане на придаваемо място; според вещото лице тази площ не е в спорните 26 кв. м. С КРП 1990 г. от имот пл. № * на ищцата по границата с имота на ответницата е отнета площ 16, 04 кв. м.; тя е част от процесните 26 кв. м. Вещото лице уточнява, че спорната площ от 26 кв. м. е заключена между границата на имотите по кадастрална карта и съществуващата ограда.

При тези констатации въззивният съд е приел, че ищцата е доказала правото си на собственост върху тази площ въз основа на представените нотариални актове, които не са оспорени и предвид установеното от вещото лице, че процесните 26 кв. м. се намират между оградата и границата на имота по кадастралната карта. Поради това е заключил, че ищцата при пълно и главно доказване е установила собствеността си. На следващо място е приел, че ответницата не е установила да е придобила тази част по силата на сделка. Неоснователни са и доводите ѝ за придобиване по давност предвид забраната на чл. 200 ЗУТ и чл. 59 ЗТСУ (отм.); Обсъдено е, че не са налице условията на чл. 19 ЗУТ за присъединяване на площта, нито е извършена промяна на границите по чл. 15 ЗУТ. Съдът е намерил за неоснователни и доводите, че съществуващата ограда съответства на границата по плана от 1922 г., доколкото вещото лице е заявило в устните си обяснения, че оградата не покрива границите по нито един план.

Тъй като е безспорно, че ответницата владее спорната площ, а основание за това не е установено, съдът е намерил ревандикационния иск за основателен. Накрая е посочил, че доводите за грешно заснета граница между двата имота са извън предмета на делото и че непълнотите или грешките при заснемането ще бъдат предмет на изследване в производство по чл. 54, ал. 2 ЗКИР.

Установява се, че по време на висиящността на спора е заведен иск по чл. 54, ал. 2

ЗКИР от настоящата ответница Н. М. против ищцата Н. Т. за установяване правото на собственост върху 30 кв. м., представляващи част от имот пл. № 686, парцел *, кв. 61 по КРП от 1922 г., разположени по дължината на западната граница с имот пл. № *, парцел *, които по одобрената кадастрална карта са отразени погрешно като част от ПИ ***. По този иск е образувано гр. д. № 329/2016 г. на Разложки районен съд. От страна на ответницата М. е поискано спиране на производството по иска по чл. 108 ЗС до разрешаване на този преюдициален спор. Първоинстанционният съд е отхвърлил искането като е счел, че преюдициалност липсва. Във въззивната жалба на Н. М. отново е подновено искането за спиране на основание чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК. Въззивният съд също е отказал спирането, позовавайки се на Тълкувателно решение № 8/2014 г. на ОСГК, според което производството по иск по чл. 54, ал. 2 ЗКИР не е обуславящо за иска за собственост на същия имот.

При извършена от настоящия съд служебна справка след допускането на касационно обжалване се установи, че производството по иска по чл. 54, ал. 2 ЗКИР е спряно до приключване на настоящия спор по чл. 108 ЗС /по делото е било постановено решение на въззивния съд за уважаване на иска, но с решение на Върховния касационен съд делото е върнато за ново разглеждане с указание да се спре производството, доколкото искът по чл. 108 ЗС е определящ за този по чл. 54, ал. 2 ЗКИР и такова спиране е било извършено при новото разглеждане/.

По основанията за касационно обжалване.

В Тълкувателно решение № 8/2014 г. на ОСГК, т. 5 е изяснено съотношението между иска по чл. 54, ал. 2 ЗКИР за установяване грешка или непълнота при заснемане на имот и иска по чл. 108 ЗС за ревандикация на имот, неправилно заснет като част от друг имот. Прието е, че двата иска в установителната си част са идентични и затова искът за собственост "поглъща" иска по чл. 54, ал. 2 ЗКИР. Целта на втория иск е да отстрани непълноти или грешки на данните в кадастралната карта или кадастралния регистър, свързани със спор за материално право - най-често това е спор за реална част от недвижим имот, която е заснета към съседен имот или за цял имот, който не е заснет като самостоятелен, а е включен в съседен имот. Целта на предявения иск за ревандикация е да върне владението върху частта от собствения имот, която се владее от ответника без основание. За да се установи дали е допусната непълнота или грешка в кадастралната карта, както и за да се установи дали ответникът владее без основание съответната реална част, е нужно да бъде установен пространствения обхват на правото на собственост. Именно в тази част е налице припокриване на предмета на двата иска. Затова е възприето в тълкувателния акт, че производството по иска по чл. 54, ал. 2 ЗКИР подлежи на прекратяване или на съединяване за общо разглеждане в едно производство с иска за собственост, както и че в производството по иск за собственост с предмет реална част от урегулиран поземлен имот, която поради непълнота или грешка в плана е заснета като част от съседен имот, съдът изследва наличието на непълнота или грешка в одобрената кадастрална карта и съответно отразява това в диспозитива на решението си.

По касационната жалба.

Като е приел, че доводите за грешно заснета граница между двата имота са извън предмета на делото и че непълнотите или грешките при заснемането ще бъдат предмет на изследване в производство по чл. 54, ал. 2 ЗКИР, Благоевградски окръжен съд се е отклонил от постановките на горепосочения тълкувателен акт, както в частта му за необходимостта в производството по иск за собственост на реална част да се изследва наличието на непълнота или грешка в кадастралната карта /т. 4 от тълкувателния акт/, така и в частта му, разясняваща съотношението между двата иска - този за собственост и този по чл. 54, ал. 2 ЗКИР /т. 5/. След като в рамките на предявения спор за собственост на реална част са наведени твърдения, че границата между двата имота е неправилно заснета по кадастралната карта, то съдът дължи изясняване и произнасяне по тези твърдения и не

може да отнася разглеждането им в спора по чл. 54, ал. 2 ЗКИР, тъй като при влизане в сила на решението по иска за собственост искът по чл. 54, ал. 2 ЗКИР ще стане недопустим.

Спорът, така както е очертан от твърденията на страните, се свежда именно до правилното заснемане на границата между двата имота при одобряването на кадастралната карта. Ищцата счита, че е собственик на спорната площ от 26 кв. м., тъй като в документите ѝ за собственост имотът е описан по действащата кадастрална карта, според която спорната площ попада в нейния имот. Ответницата твърди, че тези 26 кв. м. никога не са попадали в имота на ищцата, че оградата между двата имота съответства на плана от 1922 г. и никога не е местена. При тези твърдения, за да се разреши спора е необходимо да се установи дали заснетата граница по кадастралната карта съответства на правото на собственост, което означава проследяване на регулационните промени с двата имота - наличието на придаваеми места, осъществяване на предпоставките за прилагане на регулациите и завземането на придаваемите места, обуславящо трансформиране на регулационните граници в имотни и съответно нанасянето им за граници по кадастралната карта.

По делото са приети две експертизи - основна и допълнителна, придружени със скици. В заключенията на експерта липсва обяснение относно номерата на имотите, положението им по всеки от регулационните планове и предвижданията спрямо спорната граница. Дадени са устни обяснения в съдебно заседание пред районния съд в тази насока, но те са откъслечни, неточни и не дават цялостна информация за релевантните за спора обстоятелства. С оглед на това за пълно изясняване на спора от фактическа страна е необходимо да се назначи нова експертиза. Тя следва да посочи какви са били границите на двата имота към момента на първия регулационен план от 1922 г.; в кой от тях попада спорната по делото площ; налице ли е промяна на имотната и регулационната граница на имотите по следващите планове от 1961 г., от 1967 г. и 1990 г.; има ли придаване на площи между двата имота по регулация и ако има - платено ли е обезщетение за тях; в какви граници са заснети имотите при одобряването на кадастралната карта през 2006 г., за да може да се прецени от съда дали те съответстват на последния приложен план за регулация - § 5 ПЗР ЗКИР. Необходимо е да се изясни и дали съществуващата на място трайна ограда между имотите съвпада с границата по някой от кадастралните и регулационни планове. Едва след изясняване на тези обстоятелства ще може да се отговори на въпроса чия собственост е спорната площ и допусната ли е грешка при отразяване на границата между имотите в кадастралната карта. По отношение на плана от 1922 г. вещото лице е посочило, че той не е в добро състояние, но по мнение на настоящия състав следва да се положат необходимите усилия за установяване на неговите предвиждания, тъй като това е първата регулация за имотите. Видно от решението по гр. д. № 329/2016 г. на Районен съд - Разлог, с което е разгледан спора между страните по чл. 54, ал. 2 ЗКИР /спрян заради настоящето дело/, че в това производство е била изготвена експертиза, разясняваща статута на имотите по този план, което е индиция, че изпълнението на задачата е възможно.

5. Когато владението е предадено по предварителен договор от обещателя, неговите наследници не придобиват като част от наследството фактическа власт върху имота и владението като фактическо отношение. Поемателят се ползва от презумпцията на чл. 69 ЗС и на чл. 83 ЗС - приема се, че той владее за себе си и без прекъсване.

Чл. 69 ЗС

Чл. 83 ЗС

Решение № 60077 от 14.06.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3677/2020 г., I г. о., докладчик съдията Бонка Дечева

Касационно обжалване е допуснато по въпроса: когато фактичката власт върху изцяло чужд имот е придобита с предаването му по договор по чл. 19 ЗЗД, намира ли приложение чл. 69 ЗС и предполага ли се, че упражняващият фактическа власт държи имота за себе си, включително след смъртта на продавача по предварителния договор. Констатирано е противоречие с ТР № 1/2012 г. на ОСГК, решение № 262 от 29.11.2011 г. по гр. д. № 342/2011 г. на ВКС, II гр. о., решение № 121/10.04.2020 г. по гр. д. № 3643/2018 г. на ВКС, II гр. о. и решение № 11/29.02.2016 г. по гр. д. № 3942/2015 г. на ВКС, I гр. о. С тези решения и решение № 32 от 08.02.2016 г. по гр. д. № 4591/2015 г. на ВКС, I гр. о., решение № 3 от 25.01.2016 г. по гр. д. № 3973/2015 г. на ВКС, I гр. о. и решение № 20 от 23.07.2018 г. по гр. д. № 1377/2017 г. на ВКС, II гр. о. С тези решения се приема, че когато е завладян изцяло чужд имот, не се изисква уведомяване на собственика за намерението за своене на имота, а единствено упражняването владение да е постоянно, непрекъснато, явно /не по скрит начин, така че да може да бъде узнато от собственика/ и да е спокойно. В този случай според презумпцията на чл. 69 ЗС се предполага, че упражняващият фактическа власт държи вещта за себе си, т. е. има качеството владелец. За придобиване на имота по давност в тази хипотеза не е необходимо да бъде демонстрирана промяна в намерението за своене спрямо собственика, тъй като от момента на установяване на фактичката власт тя има характер на владение, а не на държане. Тази практика се прилага и когато владението е установено чрез предаване от предишния собственик или владелец и няма данни тя да е отнета. Такъв е случаят, когато владението е предадено по предварителен договор от обещаателя. Неговите наследници не придобиват като част от наследството фактическа власт върху имота и владението като фактическо отношение. Владелец е поемателят /"купувача"/ по предварителния договор освен ако владението не му е отнето. Той се ползва от презумпцията на чл. 69 ЗС и на чл. 83 ЗС - приема се, че имотът се владее от владелеца за себе си и без прекъсване.

По касационната жалба:

По делото е установено следното:

С решение № 12 от 06.05.1996 г. и № 14 от 06.05.1996 г. са реституирани на Й. П. Д. трите процесни земеделски имота. С предварителен договор от 09.05.2005 г. той ги е продал на ищцата Ц. П. Р. за сумата 1500 лв., която продавача е заявил, че е изплатена изцяло и в брой. Съгласно чл. III от договора, владението върху трите имота е предадено на купувачката в деня на подписване на договора. Съдебно-графологическа експертиза е потвърдила автентичността на предварителния договор. На 14.10.2004 г. Й. П. Д. е сключил договор за аренда за трите имота. Той е починал на 13.06.2005 г. Негови наследници са преживяла го съпруга, чийто наследник е ищцата Ц. Р. и ответниците, като наследници на неговата сестра Н., починала на 24.09.2005 г. и на неговата сестра Ц., починал на 15.07.2001 г. Ищцата е била в граждански брак със С. И. Р., починал на 13.09.2013 г. Негови наследници са ищите Ц. П. Р. - негова преживяла съпруга и И. С. Р., В. С. Р. и А. С. И. - негови низходящи. Установява се, че рентата за двете ниви е получавана от ищцата чрез посочено от нея лице – свидетеля А. първите години след 2005 г., а след това и тя самата я е получавала. След изтичане срока на договора за аренда през 2014 г. не е сключен нов договор от наследниците. Имотите са попаднали в т. н. "бели петна" и със заповеди от 19.12.2014 г., 10.10.2015 г. и от 29.09.2016 г. са включени в блокове предоставени за ползване от общината, съгласно споразумение на земеделските стопани за стопанските 2015/2016 г., 2016/2017 г. и 2017/2018 г. /сл. бележка № ПД-7-898 от 06.11.2018 г. на ОС "Земеделие"-Луковит/. Процесните две ниви в списъците към заповедите са описани като собственост на Й. П. Д.. Полагащите се суми за ползването през трите стопански години чрез общината са получени от ответника Ц. А. И., който ги е

поискал с три заявления от 19.06.2018 г. Свидетелят Д. П. е искал да купи нивите от Й., но той му казал, че имотите си прехвърля на Ц., защото тя ги гледа. Свидетелката К. Н. – пълномощник на арендатора в периода 2004 – 2014 г. дава показания, че за срока на договора, сключен с Й. Д. за рентата се интересувала само Ц. и на нея е изплащана или на посочено от нея лице. Ц. й показала някакъв документ. Относно лозето, свидетелят А. установява, че е водил и е ходил заедно с Ц. на лозето, но понеже много се крадяло, то не се обработвало вече.

РС е отхвърлил иска, като е приел, че след смъртта на собственика Й. Д. имотите са станали сънаследствени и ищцата не е доказала, че е променила държането на идеалните части на сънаследниците си във владение за себе си.

Въззивният съд е възприел този извод и извода на първата инстанция, че владението е с начална дата - тази на сключване на предварителния договор – 09.05.2005 г., но е приел, че ищите не са доказали, че след 2014 г. са упражнявали фактическа власт върху процесните имоти. Този извод е изведен от показанията на св. К. Н. Д., според които нов договор за аренда не могъл да се сключи, защото имало и други собственици. Според окръжния съд, това доказва, че владението на процесните имоти не е било спокойно. Прието е, че ищите не са доказали, че са манифестирали по отношение на ответниците намерение за своене - ищцата Ц. Р. за неустановени периоди от време единствено се е интересувала от получаване на арендното плащане за процесните имоти. Дори да се приеме, че владението върху спорните имоти й е предадено със сключването на предварителния договор на 09.05.2005 г., съдът е приел, че по делото не е установено да са своили и владели имотите по начина и с характеристиките изисквани от закона. С тези мотиви е потвърдено решението на РС.

Решението е неправилно.

Владението на процесните три земеделски имота е предадено на основание предварителния договор, сключен от наследодателя. Така то не е включено в наследството, оставено от Й. Д. като съвкупност от права, задължения и фактически отношения. Ц. Р., като владеец по предварителен договор е получавала гражданските плодове от имотите, предмет на договора, съгласно чл. 70, ал. 3 ЗС, който относно плодовете от имота препраща към чл. 71. След откриване на наследството със смъртта на Й. Д. на 13.06.2005 г. и след изтичане на договора за аренда през октомври 2014 г., ответниците, като негови наследници не са прекъснали с никакви действия владението на Ц. Р., установено на основание предварителния договор. Нейното владение не е основано на наследствено правоприемство, както неправилно е приел въззивния съд, а на чл. III от предварителния договор. В ТР № 1/06.08.2012 г. по тълк. д. № 1/12 г. на ОСГК на ВКС е направено разграничение между двете хипотези - кога съсобственикът владее вещта изцяло за себе си и кога владее само своята идеална част и държи частите на останалите съсобственици. Разграничителният критерий е начинът, по който е установено владението върху вещта. Ако е установено владение на основание, което изключва владението на другите съсобственици, както е в случая /владението е предадено с предварителен договор от собственика – наследодател/, намерението на владеещия, дори да е сънаследник е по отношение на цялата вещ и се предполага на основание презумпцията, установена с нормата на чл. 69 ЗС.

Включването на имотите в масиви за ползване от земеделските стопани, постигнало споразумение не отнема владението, а се отнася само за ползването. То се извършва на основание глава пета "а" ЗСПЗЗ, озаглавена "ползване на земеделски земи". Целта на нормите от тази глава е да обезпечат ефективното ползване на земеделските земи и подпомагане на земеделските стопани от европейските фондове, а не да бъдат лишени от собствеността си. Отделно от това в масиви по чл. 37в ЗСПЗЗ процесните ниви са включени за първи път за стопанската 2015/2016 г. Съгласно пар. 2, т. 3 ЗАЗ, към който препраща чл. 37в, ал. 2 ЗСПЗЗ, "стопанска година" е времето от 1 октомври на текущата

година до 1 октомври на следващата година. Така ползването на нивите по този ред е започнало през октомври 2015 г., а десет годишната давност, считано от датата на сключване на предварителния договор – 09.05.2005 г. е изтекъл на 09.05.2015 г. – преди включване на двете процесни ниви в масиви за ползване. Съгласно ТР № 4/17.12.2012 г. на ОСГК на ВКС с изтичане на изискуемият от закона срок на владение десет години автоматично се придобива правото на собственост. Фактическият състав на придобивната давност включва два елемента - владение и изтичане на десет годишен период от време. Позоваването на изтеклата придобивна давност не е елемент от фактическия състав на придобивната давност. Затова е без значение това, че в списъците на имотите, попадащи в масивите по чл. 37в ЗСПЗЗ процесните имоти са записани като собственост на наследодателя Й. Д.. Обстоятелството, че през 2018 г. ответниците са получили полагащите се суми за ползване на процесните имоти в масиви по чл. 37в ЗСПЗЗ през трите стопански години след 01.10.2015 г. има само облигационно значение в отношенията между страните. Към този момент ищците вече са придобили собствеността, а това право не се губи освен ако друг не го придобие по някой от способите, предвидени в чл. 77 ЗС – аргумент от чл. 99 ЗС.

По изложените съображения, решението на въззивната инстанция е неправилно, като постановено в противоречие с материалния закон – чл. 69 ЗС, тъй като не е направено разграничение между това владението да е предадено на основание акт, който изключва владението на наследниците и придобиване на владение на основание наследствено правоприемство. Решението е и необосновано поради това, че формираните правни изводи не кореспондират на доказателствата по делото. Затова въззивното решение ще се отмени на основание чл. 293, ал. 2 ГПК. Тъй като не се налага събиране на нови доказателства, на основание ал. 3 от същия текст, настоящата инстанция следва да постанови решение по същество, като по изложените по-горе аргументи, уважи предявения иск. Съобразно този резултат и на основание чл. 78, ал. 1 ГПК, на касаторите следва да се присъдят претендираните от тях деловодни разноски в доказаните размери, съобразно списъкът по чл. 80 ГПК - 2605, 16 лв., / от които за производството пред РС – 810 лв., за производството пред ОС – претендирани 600 лв. и за производството пред ВКС – 1195, 16 лв. /

6. Разрешението трябва да се отнася за това основание за уволнение, на което работникът или служителът ще бъде уволнен. За уволнение на друго основание е възможно инспекцията по труда да откаже да даде разрешение. След като има несъответствие между полученото разрешение и основаниято, посочено в заповедта за уволнение, то последното е незаконно само на това основание, без да се разглежда трудовият спор по същество/чл. 344, ал. 3 КТ/.

Чл. 333 КТ

Чл. 344 КТ

Решение № 150 от 14.01.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3/2020 г., III г. о., докладчик председателят Марио Първанов

Обжалването е допуснато по материалноправния въпрос - получените мнения на ТЕЛК по чл. 333, ал. 2 КТ и разрешения на инспекцията по труда по чл. 333, ал. 1 КТ за всички основания за уволнения, предвидени в КТ, ли се отнасят или само за изрично поисканите от работодателя.

По въпроса, обусловил допускане на касационното обжалване, Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, намира следното:

Предварителната закрила при уволнение е израз на социалната защита на правото на труд. Нейното предназначение е да се търси социална справедливост при уволнението. Уредена е основно в разпоредбата на чл. 333 КТ. Закрилата е предварителна, тъй като предхожда извършването на уволнението. В изброените в разпоредбата на чл. 333 КТ случаи уволнението е поставено в зависимост от получаване на предварително разрешение от определен държавен или синдикален орган. Тя е относителна, тъй като може да бъде преодоляна чрез получаване съгласие от съответния орган. Закрилата се прилага само за изчерпателно посочените основания – за ал. 1 и за ал. 3 това са – закриване на част от предприятието, съкращаване на щата, намаляване обема на работа, липса на качества на работника или служителя за ефективно изпълнение на работата, промяна на изискванията за изпълнение на длъжността, дисциплинарно уволнение. Тя се прилага и само по отношение на изчерпателно изброените категории работници или служители. Така например закрилата по чл. 333, ал. 1, т. 3 КТ има обективен характер и важи винаги когато работникът страда от заболяване по Наредба № 5/87 г. работодателят е длъжен да събере информация за работниците и служителите и само ако последните съзнателно укриват съществуващо заболяване, то закрилата се изключва. Трудоустроен работник или служител по смисъла на чл. 333, ал. 1, т. 2 КТ е този, който има предписание за трудоустройство – без значение дали в самото решение на ТЕЛК има конкретни противопоказания като условия на работа и дали те са изпълнени, т. е. дали е преместен на друга работа или е оставен на същата работа при облекчени условия. Разрешението трябва да се отнася за това основание за уволнение, на което работникът или служителят ще бъде уволнен. За уволнение на друго основание е възможно инспекцията по труда да откаже да даде разрешение. След като има несъответствие между полученото разрешение и основанието, посочено в заповедта за уволнение, то последното е незаконно само на това основание, без да се разглежда трудовият спор по същество/чл. 344, ал. 3 КТ/.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, като разглежда жалбата и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК, намира същата за основателна поради следните съображения:

Въззивният съд неправилно е приел, че след като ищцата се ползва от закрилата по чл. 333, ал. 1, т. 2 КТ, то тя е преодоляна с разрешение от инспекцията по труда за уволнение на основание чл. 330, ал. 2, т. 6 КТ, независимо че трудовото правоотношение е прекратено на основание чл. 328, ал. 1, т. 5 КТ.

Посоченото основание за материална незаконосъобразност налага касиране на въззивното решение и произнасяне по съществуващото на спора. Съобразно изложеното за незаконността на уволнението трябва да се уважат предявените искове с правно основание чл. 344, ал. 1, т. 1 и т. 2 КТ за отмяна на уволнението на ищцата от длъжността "сметосъбирач" и за възстановяване на заеманата преди уволнението длъжност. Размерът на обезщетението по чл. 225, ал. 1 КТ за процесния период от 31.10.2018 г. до 30.04.2019 г. възлиза на 3980,40 лв., поради което предявеният иск с правно основание чл. чл. 344, ал. 1, т. 3 КТ също трябва да бъде уважен за тази сума.

7. Тайната на осиновяването става несъвместима до голяма степен с широко приети норми и ценности и най-вече с интересите на осиновения, свързани с личностовата автономия, с изграждането на идентичност чрез познаване на произхода си, което е част от правото му на личен живот и чиито интереси следва да се защитават с предимство при осиновяване.

чл. 290 ГПК,

чл. 105 СК

чл. 8 ЕКЗПЧОС

Решение № 161 от 19.01.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1179/2020 г., IV г. о., ГК, докладчик съдията Десислава Попколева

Допуснато е касационно обжалване по материалноправния въпрос кои са тези "важни обстоятелства" по смисъла на чл. 105 СК, при наличието на които следва да се допусне разкриване произхода на осиновеното лице.

С въззивното решение е потвърдено решение на Окръжен съд Монтана, с което е отхвърлена молбата на В. Г. С. с правно основание чл. 105 СК за предоставяне на информация за биологичния ѝ произход, като е прието, че всички изложени от молителката обстоятелства за предоставяне на исканата информация са хипотетични, а част от тях касаят бъдещи несигурни събития. Посочено е, че законът не дава достъп до информация за произход по принцип, а по изключение с цел защита правата на всички страни в процеса на осиновяване, като съдът следва да намери баланса между интересите на засегнатите лица и да предостави исканата информация за биологичен произход само и действително при наличие на важни обстоятелства, налагащи това. Този извод е обоснован с позоваване на разпоредбата на чл. 30 от Конвенцията за защита на децата и сътрудничеството в областта на международното осиновяване, ратифицирана със закон на 31.01.2002 г., обн. ДВ, бр. 16 от 12.02.2002 г., в сила за Република България от 01.09.2002 г., при действието на която е приета и разпоредбата на чл. 105 СК, който международен акт също не разпорежда задължително разкриване на информация за биологичен произход, а само в хипотези, уредени от националните законодателства. Според въззивния съд не е основание за разкриване на информация за биологичен произход и действието на международните актове, а именно чл. 8 ЕКЗПЧОС, но без излагане на конкретни мотиви за неприлагане в производството по чл. 105 СК на признатото с посочената разпоредба право на личен живот на всяко лице при търсене на своята идентичност.

Молителката В. С. не взема становище в открито съдебно заседание.

Представителят на прокуратурата поддържа становище за неоснователност на касационната жалба.

По отговора на въпроса, по който е допуснато касационно обжалване.

Отговорът на повдигнатия въпрос налага на първо място да се проследи института на осиновяването в българското семейно право и основанията за въвеждане на тайните в уредбата му, техните функции, както и промяната във философията на осиновяването, която се отразява върху тайните му. Извършеният от доктрината исторически преглед на законодателството /Годорова В., "Тайната на произхода при осиновяването: Развитие на уредбата и актуални въпроси", публикувана в "Актуални въпроси на Семейното и наследственото право, Сборник в памет на Лиляна Ненова. С., 2017 г., изд. СУ Кл. Охридски/ разкрива, че посоката на промените е от пълна откритост на акта на осиновяване, към пълното прикриване на осиновяването, съчетано с подмяна на идентичността на осиновения. Историята на института всъщност представя постепенното "одържавяване" на частноправните отношения, разширяващата се намеса на държавата в семейството, която има за цел защита на публичния интерес от охраняване на границите на семейството, състоящо се от родители и деца, като водещи са интересите на осиновителите. Философията на уредбата на осиновяването до 1961 г. не съдържа тайната като елемент на гражданскоправния акт, тъй като осиновяването е само непълно и в производството пред съда участват едновременно страните по осиновителното правоотношение. В режима на Закона за припознаването на незаконнородените деца, за узаконението им и за усыновяването (отм.); и Закона за извънбрачните деца и осиновяването (отм.); , а и на Закона за лицата и семейството до 1961 г. (отм.); , осиновяването няма правопрекратяващ ефект по отношение на последиците на биологичния произход, като няма и идея за намеса в гражданския статус на осиновения, поради характера на осиновяването и интересите, които защитава института. Държавата

не се намесва в тези частни отношения, а само ги легитимира-обявява, оповестява с цел доказването им. От напълно частна дейност, осиновяването става държавно организирана дейност, което се случва с измененията в ЗЛС, в сила от м. юни 1961 г., с които непълното осиновяване се преурежда като пълно. Така извършената реформа засяга основно действието на осиновяването, включително и последиците за гражданското състояние на осиновения и осиновителите, като е уредено юридическото прекратяване на отношенията със семейството по произход и замяната им с това, по осиновяване, скрепено с подмяна идентичността на детето /име, място на раждане, родители/, което се отразява при гражданската му регистрация. Постепенно се прегражда напълно достъпът до информация за биологичния произход на детето както за самото него, така и за биологичните родители, но и за осиновителите. На новата уредба е придадено обратно действие - всички заварени непълни осиновявания се преуреждат в пълни. По този начин се променят и социалният облик, и функциите на института, като наред с осигуряването на грижи за дете, той се превръща в средство за защита на брачното семейство. Именно използването на осиновяването за крепител на социалния ред, чрез защитата на новото брачно семейство, осиновило дете, е причината за въвеждането на тайните при осиновяването и за охраняването им за толкова дълъг период от българското семейно право. Тайната има роля да предпази от информация, която може да е вредна за трите страни: за детето, с което да влоши позицията на осиновителите, за осиновителите – с което да наруши семейния им живот с детето, за родителите – с което да им позволи намеса в живота на новото семейство. Концепцията на тайната при осиновяването е да се даде защита на създадената с него нова семейна общност между осиновител и осиновен, подобна на естественото семейство. Именно с това изменение на ЗЛС осиновяването от отворена към двете семейства форма на грижи за дете, се превръща в конструирана от правото форма на социално родителство, основано на брака. В този смисъл, конструкцията на социалното родителство е имала и има своето социално значение, но още към онзи момент въпросът за тайната като ключов фактор, гарантиращ всички интереси при осиновяването и опазването ѝ, са поставяни под съмнение. В статията си "Нови положения в режима на осиновяването. Сп. Социалистическо право, кн. 7/1961 г., проф. Лиляна Ненова поставя въпроси, на които трудно може да се даде отговор в рамките на променения институт на осиновяването, като например: в какъв обем се прекратяват отношенията с кръвните роднини, тъй като те не могат да бъдат нито правно, нито психологически заличени; как се осигурява спазването на брачната пречка. Според проф. Ненова, законът не си поставя такава цел, а само прекратяване на правата и задълженията, като моралните такива остават. Въвеждането на тайната на произхода се мотивира с необходимостта да се защити привидността, която създава осиновяването и тя се постига с промяната на самоличността на осиновения - осиновителят се вписва като родител на осиновения в регистъра за ражданията по местожителството на осиновителя, съставя се нов акт за раждане, по искане на осиновителя се извършва промяна в собственото име на осиновения, като се запазва единствено оригиналната дата на раждане на детето. Тази уредба е запазена и до днес /чл. 101, ал. 2 СК във вр. чл. 50 и чл. 18, ал. 1 и 2 ЗГР/. Предвидени са гаранции за опазване на тайната на осиновяването и в здравното и социалното законодателство, свързано с грижите за децата, останали без родителска грижа,. Създадени са структури и институции, натоварени да следят за "най-строго спазване на тайната на осиновяването" и съхраняването на всички документи, свързани с него. Задължението на тези органи обаче е определено твърде общо както относно вида на информацията, така и относно начина на съхранението ѝ. С така въведените положения в режима, от тайна на осиновяването, чиято роля е да предпази от информация, която може да е вредна за трите страни в процеса на осиновяване, се стига до пълно прикриване на произхода на детето, дори и без възможност за събиране на информация, която би послужила за защита на негови интереси по-нататък.

Едва с допълненията, направени през 2003 г. в СК от 1985 г. (отм.); , с нормата на чл. 67б законодателят въведе правната възможност за достъп на осиновения до информация за биологичния му произход. Според мотивите на законопроекта, внасянето му е продиктувано от необходимостта от привеждане в съответствие на нормативния акт с Конвенцията за защита на децата и сътрудничество при международното осиновяване /Хагска/, ратифицирана от българската държава в изпълнение на ангажиментите, поети в преговорната позиция по Глава 24 "Сътрудничество в областта на правосъдието и вътрешните работи". В чл. 30, ал. 1 и ал. 2 от Конвенцията е предвидено задължение за компетентните органи на договарящата държава да обезпечават запазването на информацията, с която разполагат относно произхода на детето, по-специално информация за самоличността на неговите родители, както и данните относно здравословното състояние на детето и родителите му, като тези органи осигуряват достъп на детето или неговия представител до тази информация, заедно с необходимата консултация, доколкото това е допустимо, съгласно законодателството на тази държава.

Правилото на чл. 67б от СК от 1985 г. (отм.); е възпроизведено и в чл. 105 от действащия СК, изм. ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 21.12.2010 г. и трябва да се разглежда като елемент от промените в уредбата на осиновяването, които по обхват, дълбочина и значение могат да се сравнят с реформата на института от 1961 г. Една от имплицитните цели на новата уредба на института на осиновяването е именно отпадане на тайната на акта на осиновяване, чрез разширяване на публичноправните елементи в производството по осиновяване, чрез овластяване на системата за закрила на детето в осигуряване на предпоставките - годност на детето и годност на кандидатите, подбор на осиновител за дете, проучване на мотивацията им и обучение, вкл. и в мотивирането им да разкрият обстоятелствата относно осиновяването на детето, следосиновително наблюдение и др. Въпреки променената философия на института на осиновяването, уредбата му продължава да включва пълна промяна в идентичността на осиновения и прикриване на биологичния му произход, вкл. чрез промяна в собственото му име и съставяне на нов акт за раждане - чл. 101, ал. 2 СК във вр. чл. 50 и чл. 18, ал. 1 и 2 ЗГР. Тази уредба влиза в конфликт с нарастващото признаване на правото на детето да научи истината за своя произход / чл. 7 и чл. 8 от Конвенцията за правата на детето/. Правилото за достъп на осиновения до информация за произхода му, регламентирано в чл. 105 СК е опит да се тръгне в посока на намиране на подходящия баланс между това право на детето и правото на биологичните родители на защита на личните им данни.

Относително определената норма на чл. 105 СК поставя редица въпроси, които трябва да бъдат решени, особено като се има предвид, че това е единствената възможност за достъп на осиновения, поради подмяната на личните му данни, и защитата, предоставена на личните данни на биологичните родители от Закона за защита на личните данни. Съгласно чл. 4, пар. 1 от Общия регламент за защита на личните данни – Регламент (ЕС) № 679/2016 г. "лични данни" са всяка информация, свързана с идентифицирано физическо лице или физическо лице, което може да бъде идентифицирано, включително по признаци на социалната идентичност на лицето, какъвто признак е и биологичния му произход. Личните данни на осиновения са тези, съдържащи се в новия акт за раждане, поради което той няма правно средство да търси данни за родителите си от органите на гражданската регистрация, защото не се съдържат там, макар и осиновеният да има достъп до данните от този акт по реда на чл. 88а ЗГР.

Съгласно чл. 15, пар. 1 от Регламент (ЕС) № 679/2016 г. всяко физическо лице има право на достъп до данните, които се съхраняват за него от лице, които обработват такива данни, но съгласно чл. 23, пар. 1, буква "и" от същия регламент е допустимо национално право да предвиди изключения от правото на достъп, когато "подобно ограничение е съобразено със същността на основаните права и свободи и представлява необходима и пропорционална мярка в едно демократично общество с цел да се гарантира"... защита на

субекта на данните или на правата и свободите на други лица". Съгласно проследеното по-горе историческо развитие на правната уредба на тайната на осиновяването, същата има за цел да защити правата и на осиновения, и на осиновителите и биологичните родители, поради което следва да се приеме, че чл. 105 СК не противоречи на изискванията на Регламент (ЕС) № 679/2016 г. за осигуряване на достъп до лични данни. Разпоредбата на СК отговаря изцяло на изискванията по чл. 23, пар. 2 от Общия регламент за защита на данните, тъй като посочва до кои данни е ограничен достъпът (тези за биологичния произход на пълно осиновения), с каква цел - защитата на участниците в осиновяването, посочени са лицата, които имат достъп до данните, редът за този достъп, и условията за осъществяване на достъпа.

Овластени да предявят искането за достъп до информация за произхода са само осиновеният и осиновителите, т. е. законът е признал наличието на правен интерес само на тези лица, като интересът на осиновителите да търсят тази информация се извежда от разбирането, че това е част от родителските им права и задължения с оглед защита интересите и правата на детето. За биологичните родители не е предвидена такава възможност, като законът постановява само да бъдат изслушани, т. е. да дадат свое мнение, което не обвързва съда при постановяване на решението, което те нямат право да обжалват. Видът и обемът на информацията, която може да се предостави при искането са определени най-общо от закона като "информация за произхода на осиновения", като събирането и съхраняването ѝ е задължение на държавата, което гарантира правото на осиновения да я узнае. Първоначално предимство се е отдавало на сведения за здравословното състояние на детето, като едва с допълненията към СК от 1985 г. от 2003 г. списъкът от сведения за детето се допълва с личните данни на родителите, контактите на детето с родителите, историята на детето преди осиновяването, а за всяко дете, включено в списъка за деца за пълно осиновяване, се създава досие. Въпреки, че за детето се създава досие със сериозен обем информация /медицинска, социална и друга история, както и лични данни на родителите/, на осиновителя се предоставят единствено данни за детето /чл. 57в, ал. 4 СК отм. и чл. 95, ал. 3 СК/ Това означава, че дори осиновителят не разполага с информация за произхода на детето, или поне с част от нея, която би могъл по подходящ начин да предостави на осиновения. Достъпът до информация за произхода зависи от преценката на окръжния съд за наличието на важни обстоятелства, обосноваващи искането му.

Според доктрината /Цанкова Ц., Станева А., Марков М., Годорова В., Петров В., Балева Ем., Дечева Б., Мичева В. Приложен коментар на Семейен кодекс. София, Труд и право, 2015 г., стр. 338 разпоредбата на чл. 105 СК не признава право, а правна възможност за достъп до информация за произхода, която е поставена под условие - потребността от информация да е обусловена от наличие на важни обстоятелства. Достъпът до информацията за произход се контролира от окръжния съд, допуснал осиновяването, който може да го разреши или не, в зависимост от преценката му за наличие на важни причини, като основание на искането.

В семейно-правната ни теорията се приема, че важни обстоятелства по смисъла на чл. 105 СК могат да бъдат здравословен проблем, нуждата от изясняване характера на наследствено заболяване или психически проблеми, установяване на генетични предразположения и болести, както и факти, свързани с пречките за брак. /Ненова Л. Семейно право. Книга втора. Нова редакция проф. Марков, М., по новия СК, Софи. -Р, 2009 г. с. 242; Матеева, Е. Семейно право на Република България. С. 2010 г., с. 404, Годорова В., Приложен коментар на Семейен кодекс. София, Труд и право, 2015 г., стр. 338 Знанието на осиновения за извършеното осиновяване /т. е. при нарушена вече тайна на осиновяването/ също се приема като факт, който би могъл да се прецени като "важно обстоятелство" за разкриване на допълнителна информация относно неговия биологичен

произход. /Ставру Ст., "Важни обстоятелства, които налагат разкриване на тайната на осиновяване", сп. Собственост и право", 2015 г., кн. 1/.

Прегледът на съдебната практика, създадена при действието на СК от 2009 г., сочи, че съдът тълкува противоречиво понятието за "важни обстоятелства", които налагат предоставянето на информацията относно произхода. В голяма част от случаите, в резултат на стеснително тълкуване на понятието, на практика се отказва достъп до такава информация, от което следва, че механизмът, уреден в разпоредбата на чл. 105 СК не е ефективен. Така например според съдебната практика / решения на окръжни и апелативни съдилища/ не са важни обстоятелства по смисъла на закона генетичната предразположеност към някои заболявания; желанието на молителя да узнае за своя произход, дори и в случаите, в които осиновителите му са починали, като се приема, че желанието да научи за биологичните си родители "е важна човешка причина, но за съжаление тя не представлява правно основание за уважаване на молбата по чл. 105 СК"; силното емоционално безпокойство на осиновения, което може да доведе до психични затруднения; наличието на задълбочаващо се депресивно разстройство, ако не е установена причинно – следствена връзка между това психично състояние на молителя и липсата на информация за биологичните му родители; опасността от кръвосмешение, когато е заявена като обща заплаха.

Случаите, в които съдебната практика допуска разкриване на тайната на осиновяване, са свързани със задоволяване на определен имуществен интерес на осиновения или със здравословното му състояние. Налице са и решения, в които се приема че желанието на молителя да познава своя произход, да изгради собствена идентичност и възможността да получи нужната му морална подкрепа от биологичните си родители, е основателна причина за достъп до информацията по чл. 105 СК и негово право за зачитане на личния му и семеен живот, закрепено в чл. 8 от ЕКЗПЧОС, ратифицирана от Република България и станала част от националното законодателство, поради което българският съд следва да се съобразява с нея. В тези случаи съдилищата се позовават на решения на Съда по правата на човека в Страсбург, постановени във връзка с нарушаване правото на личен живот при търсене на идентичност, както и на отправената към Република България от Съвета по правата на човека към ООН препоръка за въвеждане на законодателство, което да забранява тайната на осиновяването и да гарантира правото на осиновеното дете да знае своя произход, по повод на която през м. юли 2015 г. в Министерството на правосъдието е създадена работна група за изменения на СК от 2009 г. с цел премахване на тайната на осиновяването. Друг привеждан от съдилищата аргумент за преодоляването на тайната на осиновяването е правото на осиновения да знае своя биологичен произход, регламентирано в чл. 30 от Конвенцията за защита на децата и сътрудничество в областта на международното осиновяване, като се посочва, че "за правото на осиновения да получи информация за своя произход е налице практика на ЕСПЧ, в която правото на достъп на осиновените деца до данни за биологичния им произход е широко признато и в по-голям обем от предвидената в нашето законодателство възможност по чл. 105 СК, като се прави позоваване на решение от 07.07.1989 г. на ЕСПЧ по делото Gaskin срещу Обединеното кралство. В последното е прието, че интересът на лицето, което търси достъп до досие, отнасящо се до неговия личен и семеен живот, трябва да е защитен по силата на чл. 8 ЕКЗПЧОС. В други решения, стъпвайки на ноторно известния факт, че здравният статус на всеки човек е повлиян от наследствеността и че при по-сериозно заболяване винаги се изисква информация от лекуващия лекар за наследствена обремененост на болния, съдът приема за важно обстоятелство необходимостта да се установи наследствена обремененост при проявено сериозно заболяване, повлияно от наследствеността. Особено внимание заслужава решение № 11886 от 20.08.2020 г. на Софийски апелативен съд по в. гр. д. № 388/2020 г., с което е уважена молбата на молителката – 70 годишна, чиито осиновители са починали, а от съда

е установено, че и рождените родители също са починали, за разкриване на нейните биологични родители с цел да разбере дали лицето, с което са били в изключително близка духовна и доверителна връзка, е неин брат. Аргументите на съда са, че изтъкнатата причина, наред с установените по делото обстоятелства, че молителката е уважаван лекар, грижила се е за лицето през годините, както и за неговата съпруга, представляват обстоятелства от морално-етичен характер и че държавата чрез своите органи, вкл. законодателни и съдебни не може да пренебрегне тези обстоятелства, като не зачете правото на молителката на неприкосновеност на нейния личен и семеен живот – арг. чл. 8, ал. 1 КЗПЧОС, вкл. знанието за нейните родствени и семейни връзки. " Според съдебния състав по смисъла на чл. 105 СК "важни обстоятелства" представляват такива факти от обективната действителност, при възникването на които за молителя биха се породили определени правомерни правни последици, респ. такива, които са свързани с гражданскоправния, здравния и социалния статус на осиновения или са свързани с неговия мироглед, при съобразяване на съществуващите в обществото морално-етични правила и при зачитане на личния и семейния живот както на осиновения, така и на неговите осиновители и биологични родители /арг. чл. 8, ал. 1 КЗПЧОС/. Посочено е, че ограниченията на уреденото в тази правна норма основно човешко право трябва да се прилагат стеснително и с необходимия баланс между личния и обществения интерес, т. е. намесата на държавните власти при упражняването на това право е допустима единствено в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяването на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите /арг. чл. 8, т. 2 КЗПЧОС/.

Настоящият състав на Четвърто гражданско отделение споделя даденото в посоченото решение тълкуване на понятието "важни обстоятелства", доколкото то обезпечава постигането на ефективен механизъм за достъп до информацията за биологичния произход при съществуващата правна уредба за достъп до информация за произхода, респективно гарантира ефективна защита на конституционното право на личен и семеен живот, закрепено в чл. 32, ал. 1 от Конституцията на РБ и съответстващо на чл. 8 КЗПЧОС, част от което е и правото да познаваш произхода си. В подкрепа на даденото тълкуване са налице множество аргументи, както от международно право, така и от социалните науки. Правото да познаваш произхода си, определяно още като право на идентичност, без да е изрично защитено, се извежда от правото на защита на личния/частния живот – чл. 17 в допълнение от чл. 24, ал. 2 и 3 от Пакта за политически и граждански права, от чл. 8 ЕКЗПЧОС и чл. 7 и чл. 8 от Конвенцията за правата на детето, която признава /макар и не като абсолютно/, правото на детето да познава своя произхода. Това право е признато в еднаква степен на детето, но и на всеки възрастен. Правно задължен субект е държавата, на която са възложени едновременно определени позитивни задължения: да създаде правна рамка за събирането на информацията и за защитата ѝ, но и за достъп до нея, както и негативното задължение за въздържане от намеса / в този смисъл § 40 на решението на ЕСПЧ по делото Одиевре срещу Франция от 13.02.2003 г. / Във всичките си решения по подобни казуси ЕСПЧ потвърждава необходимостта от информация за произхода за изграждане на личностовата идентичност като част от правото на зачитане на личния живот. Конвенцията за защита на децата и сътрудничеството в областта на международното осиновяване, също предвижда осигуряване на достъп на детето или на неговия представител до информацията за произход, заедно с необходимата консултация – чл. 30, като прегледът на информацията по този текст, публикувана на интернет страницата на Хагската конференция по международно частно право за 32 страни, сочи, че всяка от тези държави осигурява дългосрочно запазване на информацията за произхода и предоставя достъп до тази информация на осиновения и на осиновителите, като в някои от държавите, достъп до

информация имат и биологичните родители и трети лица. Аргументите от социалните науки в подкрепа на разрешаване на достъпа на осиновения до информация за произхода са няколко – необходимостта от предотвратяване или лечение на наследствени заболявания и предотвратяване на близкородствени бракове, а също така и изтъкваните от психолозите причини – необходимостта за изграждане на идентичността на лицето, част от която е информацията за произхода, родителите, семейната история и необходимостта осиновеният да има достъп до тази информация с оглед психологическото му развитие и стабилност.

Изложените по-горе аргументи, историческият преглед на института на осиновяването, разкриващ основанията за въвеждане на тайните и техните функции, както и последвалата промяна във философията на осиновяването, обуславят извода, че към днешна дата тайната на осиновяването става несъвместима до голяма степен с широко приети норми и ценности и най-вече с интересите на осиновения, свързани с личностовата автономия, с изграждането на идентичност чрез познаване на произхода си, което е част от правото му на личен живот и чиито интереси следва да се защитават с предимство при осиновяване.

Допълнителен аргумент в тази насока е и изготвеният през 2016 г. от работна група към Министерство на правосъдието проект за изменения и допълнения на Семейния кодекс. Видно от мотивите към него целта е да се регламентират по нов начин условията и реда за достъп до информация за произхода на осиновения, за да се осигури право на ефективен и облекчен достъп до информация за произхода, което право следва да се разбира като право да се знае истината относно произхода - от една страна установен чрез предписания от закона способ осиновяване, а от друга - чрез биологичната връзка между дете и родител. Този проект обаче не беше внесен в Народното събрание поради смяна на правителството през 2017 г. и към настоящия момент държавата продължава да има задължение да създаде ефективен механизъм за информиране на лицата, участващи в осиновяването и за посредничество между тях, при постъпило искане от осиновения.

По-изложените съображения, на повдигнатия въпрос следва да се отговори, че "важни обстоятелства" по смисъла на чл. 105 СК са всички тези факти от обективната действителност, които са свързани със съществени за осиновения обстоятелства - от здравен, социален, морално-етичен или правен характер и при наличието на които за него биха се породили определени правомерни правни последици, респ. такива, които са свързани с гражданскоправния, здравния, социалния му статус, с неговия мироглед и душевен живот, при съобразяване на съществуващите в обществото морално-етични правила и при зачитане на личния и семейния живот както на осиновения, така и на неговите осиновители и биологични родители, като ограниченията на правото на личен живот на осиновения, част от което е и правото му да познава произхода си, трябва да се прилагат стеснително и с необходимия баланс между личния и обществения интерес. Това право може да бъде ограничено единствено ако се упражнява с намерението да се увредят правата на трети лица, или с неморална или користна цел.

Доколкото производството по чл. 105 СК се развива по реда на част VI ГПК – "Охранителни производства", при преценка дали искането на молителя за предоставяне на информация за произхода е продиктувано от неморални или користни подбуди или цели увреждане правата на трети лица, съдът следва служебно или по искане на прокуратурата като контролираща страна, да събира доказателства в тази връзка и ако се установят такива намерения, молбата за предоставяне на информация за произхода следва да бъде оставена без уважение.

С оглед отговора на повдигнатия материалноправен въпрос, обжалваното решение се явява неправилно, което налага отмяната му, а доколкото не е необходимо извършване на нови съдопроизводствени действия, молбата следва да бъде разгледана по същество от касационната инстанция /арг. от чл. 293, ал. 3 ГПК/.

В конкретния случай е безспорно установено, че молителката от години знае, че е осиновена, който факт е узнала от родителите, които са я отгледали, т. е. от своите осиновителите, вкл. знае собственото си име преди промяната му и издаването на новия акт за раждане, както и собственото име на рождената си майка. От данните по делото е видно, че както осиновителите, така и рождената майка на молителката са починали /рожденият баща е неизвестен/, поради което отпада изискването на чл. 105, ал. 1, изр. 2 СК за изслушване на рождените родители, респективно за съобразяване и на техните интереси. Молителката е 52 годишна жена, майка на две пълнолетни деца – на 25 г., съответно 33 г. Като причина за разкриване на биологичния произход се излагат обстоятелства от морално-етичен характер – за болезнената необходимост, след като от години знае за факта на осиновяването си, да узнае биологичния си произход, семейната си история, да знае коя е жената, дала ѝ живот и която е била принудена от обстоятелствата да се раздели с нея, предоставяйки ѝ възможност за по-добър живот. Като мотиви за искането за предоставяне на информация за биологичния произход са посочени и притесненията на молителката във връзка с опасността синовете ѝ да встъпят в кръвнородствени връзки. От изложеното в молбата, а и от данните по делото, не се установява искането да е мотивирано от неморални или користни цели. Узнаването на биологичната майка и нейния родствен кръг цели изясняване на съществен за молителката факт от душевния ѝ мир, необходим за изграждане на личностовата ѝ идентичност, както и за предотвратяване на възможността нейните низходящи да създадат връзки със свои близки родственици, които попадат под забраната на чл. 7, ал. 2 СК.

С оглед изложеното, молбата за съдействие – за предоставяне на информация за биологичния произход, се явява основателна и следва да бъде уважена.

8. Допуснатата от страната небрежност при изгубването или унищожаването на документа не я лишава от възможността да установи факта, за които се изисква документа, със свидетелски показания.

чл. 190, ал. 1 ГПК,

чл. 93, ал. 2 ЗЗД

Решение № 190 от 25.01.2021 г. на ВКС по гр. д. № 4079/2019 г., IV г. о., ГК, докладчик съдията Димитър Димитров

Допуснато е касационно обжалване по отношението на три правни въпроса, като първият от тях е формулиран като пет подвъпроса, а именно:

а) допустими ли са свидетелски показания за установяване на обстоятелства, за които законът изисква писмен документ, ако се окаже, че документът е загубен или унищожен не по вина на страната, която се позовава на него;

б) каква форма на вина има предвид разпоредбата на чл. 165, ал. 1 от ГПК;

в) проявената от страната небрежност, респективно груба небрежност, следва ли да се квалифицира като вина по смисъла на чл. 165, ал. 1 от ГПК и пречка ли е да бъдат разпитани свидетели при условията на този текст от закона;

г) какво представлява грубата небрежност по смисъла на гражданското право и по какво се различава от обикновената небрежност и

д) какво следва да се разбира под израза "вина на страната", употребен в чл. 165, ал. 1 от ГПК-всякаква вина във връзка с развитието на спорното правоотношение или само вина при изгубването или унищожаването на документа. Вторият от правните въпроси е за това, когато на един хартиен носител са материализирани два документа-в случая предварителен договор и разписка за получаването на задатък от ответника, и ответникът

откаже да представи намиращия се в него оригинал на предварителния договор на гърба, на който е написан втория документ-разписка, може ли съдът прилагайки разпоредбата на чл. 190 във връзка с чл. 161 от ГПК да откаже да приеме за доказани обстоятелствата от втория документ, за които ответникът създава пречки за доказването им с единствения мотив, че първия документ, а именно предварителен договор, вече е приложен по делото и ответникът не го оспорва, а третият е за това необходимо ли е въззивният съд да изложи мотиви по всички доводи на страните и да направи преценка на събраните по делото доказателства, предвид разпоредбата на чл. 236, ал. 2 от ГПК.

Във връзка с така поставените въпроси настоящият състав на ВКС, ГК, IV г. о., приема, че съгласно разпоредбата на чл. 165, ал. 1 от ГПК в случаите, в които законът изисква писмен документ, свидетелски показания се допускат, ако бъде доказано, че документът е загубен или унищожен не по вина на страната. Тази разпоредба е идентична с разпоредбата на чл. 134, ал. 1 от ГПК (отм.); , съгласно която в случаите, в които законът иска писмен документ, свидетелски показания се допускат, ако бъде доказано, че документът е загубен или унищожен не по вина на страната, поради което формираната при действието на отмененото правило на закона тълкуване намира приложение и по отношение на действащото такова. За да са допустими свидетелските показания на първо място се изисква документът да е загубен или унищожен. Документът е изгубен тогава когато не се намира в държането на страната, в която би трябвало да бъде и страната, която се позовава на него не знае в чие държане е. Документът е унищожен тогава когато материалният му носител е разрушен или материализираното в него изявление е непоправимо заличено и не може да бъде възпроизведено. В тази случай законът допуска установяването на обстоятелството, за което се изисква документ, да става със свидетелски показания ако изгубването или унищожаването на документа да не е по вина на страната, която се позовава на него. По отношение на това каква точно вина има предвид разпоредбата на чл. 165, ал. 1 от ГПК е налице установена съдебна практика, намерила израз в решение № 23/06.04.2010 годна, постановено по гр. д. № 58/2009 година, решение № 125/01.07.2014 година, постановено по гр. д. № 5734/2013 година, двете по описа на ВКС, ГК, III г. о., решение № 132/15.05.2003 година, постановено по гр. д. № 43/2002 година и решение № 206/17.07.2012 година, постановено по гр. д. № 824/2011 година, двете по описа на ВКС, ГК, IV г. о. Съгласно тази практика невъзможността да се представи документът не трябва да е настъпила поради умишлено действие на страната. Изгубването или унищожаването на документа без вина или поради небрежност на страната не я лишава от правото да установи съществуването му със свидетелски показания-да установи със свидетелски показания съдържанието на документа чрез възпроизвеждането му от свидетеля, което при диспозитивния документ включва и установяване на спорното волеизявление. Затова допуснатата от страната небрежност при изгубването или унищожаването на документа не я лишава от възможността да установи факта, за които се изисква документа, със свидетелски показания. Небрежността в гражданското право е неполагане на дължимата грижа според един абстрактен модел-поведението на определена категория лица (добрия стопанин) с оглед естеството на дейността и условията за извършването ѝ. Грубата небрежност не се отличава по форма (според субективното отношение към увреждането), а по степен, тъй като грубата небрежност също е неполагане на грижа, но според различен абстрактен модел-грижата, която би положил и най-небрежният човек, зает със съответната дейност при подобни условия. Затова грубата небрежност е вид небрежност, като не изисква субективно отношение на страната, към последиците от нейните действия, каквото е налице при умисъла. В горепосочената практика не се провежда разграничение между различните видове небрежност, поради което установяването на факта със свидетелски показания е допустимо винаги когато е страната е допуснала такава, включително и груба небрежност.

В случаите по чл. 165, ал. 1 от ГПК със свидетелите се доказва съществуването на документа към определен момент, както и обстоятелствата свързани с неговото изгубване или унищожаване, липсата на вина на съответната страна за това, както и неговото най-общо или по-точно съдържание или удостоверените с него обстоятелства.

Както се посочи за да се счита документа за изгубен, той трябва да не е в държане на страната и тя да не знае в кое лице се намира той. В противен случай тя може да изиска представянето на документа от лицето, което го държи на основание чл. 190 или чл. 192 от ГПК. Тези лица са задължени да представят исканите документи, тъй като в противен случай съдът може да приложи последиците на чл. 161, във връзка с чл. 190, ал. 2 от ГПК и чл. 192, ал. 3 от ГПК. Прилагането на тези последици е възможно когато лицата не оспорват съществуването на документа, но отказват да го представят. В случаите когато те оспорват съществуването на документа с твърдението, че изобщо не е бил съставен или пък е съставен, но е изгубен или унищожен, то страната която се позовава на него ще трябва да установи съществуването и съдържанието му, а във втория случай и това, че не е загубен или унищожен по нейна вина. Това става по реда на чл. 165, ал. 1 от ГПК, който намира приложение и в случаите, когато страната не може да представи оригинала на документа по реда на чл. 183 от ГПК, поради това че този оригинал се е намирал в трето лице и е бил изгубен или унищожен-решение № 95/07.05.2013 година, постановено по гр. д. № 662/2012 година по описа на ВКС, ГК, II г. о..

В случаите, когато върху един хартиен носител са материализирани два документа (договор и разписка) и една от страните е направила искане за задължаване на другата страна да представи по реда на чл. 190, ал. 1 от ГПК първия документ (договора), който вече е бил представен по делото от самата нея, но без върху него да е материализиран втория документ (разписката), съдът следва да уточни в какво точно се състои искането-дали документа се иска за установяване на обстоятелства свързани със самия договор или за установяване на такива свързани с материализирания върху същия носител втори документ (разписка). Когато искането е свързано с установяване на обстоятелствата по втория документ (разписката) съдът следва да задължи страната да я представи по делото, като не може да остави искането без уважение, тъй като екземпляр от първия документ (договора) вече е бил представен по делото, тъй този екземпляр не съдържа втория документ (разписката). В случай, че по делото е установено съществуването на втория документ (разписката) и тя не бъде представена от насрещната страна, въпреки задължението ѝ по чл. 190, ал. 1 от ГПК, съдът следва да приложи последиците на чл. 161 във връзка с чл. 190, ал. 2 от ГПК, като обаче не може да приеме за недоказано удостовереното с разписката обстоятелство, само поради това, че по делото вече е представен екземпляр от договора.

В раздел I, т. 3 от ППВС № 1/13.07.1953 година изрично е посочено, че всяко решение трябва да бъде мотивирано, като мотивите трябва да съдържат най-кратко указание за спора, както и това какво е приел съда по отношение на фактите по този спор, като се посочи след обсъждане и преценка на кои доказателства е стигнал до този извод. Изрично е посочено, че при наличие на противоречиви доказателства съдът е задължен да изложи мотиви, за това кои приема и кои отхвърля като посочи причините за това. На последно място мотивите към съдебното решение трябва да съдържат преценката на съда за установените факти и приложението на закона към тях. Дадените с посоченото ППВС указания са доразвити в ППВС № 7/27.12.1965 година и с т. 13 от ППВС № 1/10.11.1985 година, в която е посочено, че решението се отменява и се връща за ново разглеждане, ако към него не са изложени мотиви и без тях не може да бъде извършена проверка на правилността му. При липсата на такива мотиви горната инстанция може да провери решението, ако доказателствата не са противоречиви и установяват признатото субективно право. За такова е признато и положението, когато съдът не е дал квалификация на правото, но правните му изводи кореспондират на закона или не е

посочил доказателствата, на които е основал фактическите си констатации и изводи, но те ги обосновават. Мотивите към съдебното решение отразяват решаващата дейност на съда и начина, по който той е формирал изразената в решението си воля по съществото на спора. Освен, че са източник на информация за осъществената от съда решаваща дейност, мотивите дават възможност да се извърши проверка за начина на формиране на волята на съда и за правилността на постановеното от него решение и са средство за защита на правата и интересите на страните производството. От тях се черпи информацията за това дали съдът е спазил задължението си по чл. 235, ал. 2 от ГПК, а именно да установи правно релевантните за спора факти като ги подведе под приложимата за същите правна норма и оттам да направи извод за начина, по който последиците от нея се прилагат по отношение на спорното право. Установяването на релевантните за спорното право факти се извършва чрез обсъждане и преценка на събраните по делото доказателства като разпоредбата на чл. 12 от ГПК задължава съда да обсъди всички надлежно събрани по делото доказателства, които са релевантни за спорното право. Съдът е задължен да обсъди всички събрани по делото доказателства както поотделно, така и в тяхната съвкупност и взаимовръзка, а не избирателно само някои от тях. При това обсъждане съдът е длъжен да посочи, кои факти приема за установени и кои не, както и въз основа на кои доказателства е достигнал да този извод. При наличието на противоречиви доказателства съдът трябва да посочи, кои от тях и защо приема за достоверни и защо, и кои не. Съгласно разпоредбата на чл. 153 от ГПК съдът извършва преценка на събраните по делото доказателства, доколкото те се отнасят до спорните факти от значение за решаване на делото и връзките между тях. Тези факти не могат да бъдат въвеждани в предмета на спора от съда, а по силата на чл. 6, ал. 2 и чл. 8, ал. 2 от ГПК се сочат от страните по делото, като това правило се отнася не само до фактите, но и до правните възражения, които са от значение за спорното право. Именно след установяването на тези факти и възражения въз основа на обсъждането на събраните по делото доказателства съдът е длъжен да се произнесе с решението си за съществуването на спорното право. При това по силата на чл. 235, ал. 2 и ал. 3 от ГПК съдът е задължен да установи действителното състояние на спорното право, такова каквото е към момента на съдебното заседание, в което е даден ход на устните състезания. Затова, при постановяването на решението си, той е длъжен да вземе предвид всички посочени от страните факти и възражения, които са от значение за спорното право, в какъвто смисъл е и императивната разпоредба на чл. 12 от ГПК. Задълженията на съда по чл. 12 от ГПК, наред с тези по чл. 235, ал. 2 и ал. 3 от ГПК са предвидени като гаранция за правилното и законосъобразно разрешаване на спора и за това, че даден факт или възражение, който е въведен в предмета на спора, няма да бъде преклудирани от силата на присъдено нещо на постановено по делото решение, в случай че не е бил обсъден от съда. Затова съдът е длъжен при постановяване на решението си да обсъди всички доводи и възражения на страните, които са от значение за съществуването или не на спорното правоотношение. Неизпълнението на това задължение, целта на което е установяване на действителните отношения между страните и постановяване на законосъобразно решение по спора, представлява съществено нарушение на съдопроизводствените правила и е основание за отмяна на решението. Тези правила са общи и намират приложение както за първата, така и за въззивната инстанция.

С оглед на така дадените отговори на правните въпроси, по повод на който е допуснато касационно обжалване Върховният касационен съд, състав на Четвърто отделение приема, че решението на Апелативен съд Велико Т. е неправилно по следните съображения:

За да постанови обжалваното решение съставът на Апелативен съд Велико Търново е приел, че на 01.03.2017 година между В. Д. М., в качеството му на продавач и К. Н. Ч., в качеството му на купувач бил сключен предварителен договор за покупко-продажба на МПС-К., лек автомобил, модел "Л. ", рама № Z., временен рег. №..., показания на километраж-24

500.00 километра, търговско име на жилищната част "Л. Х. ". Съгласно чл. 1 от договора продавачът продавал на купувача посоченото МПС за сумата от 36 000.00 €, която е трябвало да бъде заплатена на части. В деня на подписване на договора се заплащала сумата от 16 000.00 €, в брой, която представлявала задатък. Остатъкът от цената в размер на 20 000.00 € трябвало да бъде заплатена в срок до 31.03.2017 година, като предаването на МПС трябвало да стане в този срок. Съществувала възможност за плащане преди изтичането на този срок, след предварително уведомяване до три работни дни. В чл. 1, т. 5 от договора било уговорено, че при известяване на продавача от купувача за плащане съгласно чл. 1, т. 2 от договора, продавачът в тридневен срок се задължавал да предаде МПС-то, заедно с документите за неговата регистрация. Съгласно чл. 1, т. 6 от договора при отказ на продавача или умишлена забава, същият дължал неустойка в размер на двойния задатък, съгласно чл. 1, т. 1. В чл. 3, т. 4 от договора било уговорено, че за отчетност при получаването на суми ще се подписва разписка от страна на продавача. В чл. 3, т. 5 от предварителния договор било посочено, че той се съставя и подписва в два еднообразни екземпляра, по един за всяка страна.

Предпоставките за уважаване на предявения иск по чл. 93, ал. 2 от ЗЗД били между страните да е сключен договор; да е уговорено предоставянето на задатък по договора; да е даден задатъка; страната, която е получила задатъка да не е изпълнила задължението си по договора и да е налице отказ от договора от другата страна.

В случая страните по делото били сключили предварителен договор за покупко-продажба на МПС-К.. По този договор В. Д. М. - продавач по договора, се задължил да предаде описаното в договора МПС-К. и документи за неговата регистрация на К. Н. Ч. в тридневен срок при известяване от купувача за плащане съгласно чл. 1, т. 2 от договора. С предварителния договор страните били уговорила цената, на която се продава моторното превозно средство - 36 000.00 € и начина на нейното плащане - на две вноски. Уговорено било, че в деня на подписване на договора ще се изплати задатък от 16 000.00 € в брой, а до 31.03.2017 година да се изплати остатъка от 20 000.00 €.

Не се твърдяло от К. Н. Ч. -купувач по договора той да е заплатил втората вноска от 20 000.00 €. От обясненията на В. Д. М. по делото, а и от представеното разрешение за временно движение на процесното моторно превозно средство -кемпер, се установявало, че М. не е собственик на процесния кемпер. В разрешението за временно движение като собственик било посочена дружество "Димбо БГ" ООД [населено място]. Не се спорело от страните по делото, че В. Д. М. не е предал на К. Н. Ч. описаното в договора МПС-К. и документи за неговата регистрация. Ч. бил заявил, че подадената исковата молба има характер на предизвестие за прекратяване на договора.

Въззивният съд намирал, че по делото не било доказано твърдението на К. Н. Ч., че е заплатил в деня на подписване на предварителния договор на ответника сумата от 16 000.00 €. Ч. не представял разписка или друг писмен документ, от който да се установявало, че е заплатил на В. Д. М. сумата от 16 000.00 €. Освен това видно от чл. 3, т. 4 от предварителния договор, страните са се били уговорили, че за отчетност при получаване на суми ще се подписва разписка от продавача. Съгласно разпоредбата на чл. 164, ал. 1, т. 4 от ГПК било недопустимо да се установява със свидетелски показания погасяването на установени с писмен акт парични задължения. По силата на чл. 165, ал. 1 от ГПК в случаите, в които законът изисквал писмен документ, свидетелски показания се допускали, ако бъдело доказано, че документът е загубен или унищожен не по вина на страната. Видно от съдържанието на разпоредбата на чл. 165, ал. 1 от ГПК предпоставка за допустимостта на свидетелите било да се докаже, че е имало документ и че той е бил изгубен или унищожен не по вина на страната. Тези обстоятелства можели да се доказват с всички доказателствени средства. В случая К. Н. Ч. твърдял, че за плащането на сумата от 16 000.00 € бил съставен документ-разписка, написана собственоръчно от В. Д. М. на гърба на екземпляра от договора, предназначен за купувача, но впоследствие разписката

останала на намиращия се при М. оригинал на предварителния договор. К. Н. Ч. бил поискал на основание чл. 165, ал. 1 от ГПК да се допуснат свидетелски показания във връзка с изготвената разписка, в случай, че М. потвърди, че не притежава екземпляр от договора, унищожен или загубен. Приложението на чл. 165, ал. 1 от ГПК изисквало събирането на доказателства за съществуването, респективно последващото изгубване и унищожаване на писмения документ. Документът бил изгубен, когато страната не знаела, в чие държание се намира, а унищожен-когато материалният му носител е разрушен или материализираното в него изявление е непоправимо заличено. Невъзможността да се представи писменото доказателство не трябвало да е настъпила поради умишлено действие на страната. Като вземал предвид показанията на разпитаните по делото свидетели относно съставянето на документа и обстоятелствата след съставянето му, въззивният съд намирал, че в случая не било налице изключението по чл. 165, ал. 1 от ГПК за допускане на свидетелски показания. От показанията на разпитаната по делото свидетелка Ц. К. К. се установявало, че на гърба на единия екземпляр от подписания между страните предварителен договор, В. Д. М. собственооръчно написал разписка. Свидетелката установявала, че след като страните сверили написаните в договора данни за километража с тези на моторното превозно средство - кемпер, К. Н. Ч. взел от В. Д. М. единия предварителен договор, оставил го в колата и си тръгнал за [населено място]. Към края на месец октомври Ч. казал на свидетелката да пуснат в [населено място] едно дело, за да види М., че няма да оставят така нещата. Когато свидетелката написала исквата молба, тогава пишейки видяла, че разписката я няма при тях. При тези показания изводът на въззивния съд бил, че К. Н. Ч. е в невъзможност да представи разписката, но по негова вина. Като не взел документа, на който е бил съставена разписката Ч., сам се бил поставил в положението да не разполага с документа, който съдържа изгодни за него факти. Вината била негова. Видно от обстоятелствата относно причината, поради която купувачът по договора да не разполага с разписката за предаване на сумата по договора, касаело се за проявена груба небрежност от страна на купувача, който сам не си бил взел документа. Категорично в случая не се касаело за изгубване на документа, тъй като поначало страната не била имала държане на документа, а поради своята груба небрежност го била оставила у другата страна. В случая не била налице обикновена небрежност, поради която да е изгубен документа. Проявената от К. Н. Ч. груба небрежност била вина на страната по смисъла на чл. 165, ал. 1 от ГПК. По тези съображения съставът на Апелативен съд Велико Търново приемал за недоказано наличието на предпоставката по чл. 165, ал. 1 от ГПК, поради което ангажираните по делото гласни доказателства, целящи да докажат плащане на процесното задължение, били недопустими и не следвало да се обсъждат. След като не била установена една от предпоставките-даване на задатък по сключения между страните договор, то предявеният иск с правно основание чл. 93, ал. 2, изр. 2 от ЗЗД за заплащане на двойния размер на задатъка, бил неоснователен. Безпредметно било при положение, че не е установено плащане на сумата от 16 000.00 €, да се обсъждат останалите предпоставки.

Неоснователен бил доводът на К. Н. Ч., че след като В. Д. М. не бил представил своя екземпляр от предварителния договор, за което бил задължен на основание чл. 190 от ГПК, първоинстанционният съд следвало на основание чл. 161 от ГПК да приеме, че В. Д. М. създава пречки за събиране на доказателства, респективно да приеме за основателно твърдението на Ч. за написана от продавача разписка за получаване на сумата от 16 000.00 € на гърба на екземпляра от предварителния договор, намиращ се при него. Съгласно разпоредбата на чл. 190, ал. 2 от ГПК непредставянето на документа се преценявало съгласно чл. 161 от ГПК. В разглеждания случай В. Д. М. не бил представил екземпляр от предварителния договор, като в обясненията си заявил, че не разполага с такъв. По делото бил представен предварителния договор и подписването му не се оспорвало от ответника. Следователно сключването на предварителния договор и съдържанието му били

установени по делото и в този смисъл непредставянето от М. на екземпляр от договора не представлявало създаване на пречки за събиране на доказателства по смисъла на чл. 161 от ГПК. Според установените по делото обстоятелства, че К. Н. Ч. сам по своя вина се бил лишил от документа, съдържащ изгодни за него факти, и при изявлението на В. Д. М., че той не разполага с екземпляр от предварителния договор и не разполага с твърдяната от Ч. разписка, не било налице основание да се приеме, че ответникът създава пречки за събиране на доказателство по делото.

По делото не бил представен писмен документ, от който да се установява заплащането на сумата от 16 000.00 € като задатък. Нито от обясненията на В. Д. М., дадени лично от него пред съда, нито от изразеното от него в писменото становище, не се установявало такава сума като задатък да е предадена на ответника. Законът изисквал писмен документ за доказване изпълнението на парични задължения, установени с писмен акт. При това изискване не можело изпълнението на парично задължение да се установява, с тълкуване на изразеното от ответната страна становище, нито пък с твърдение за създаване на пречки за събиране на доказателства. Налице било ясно изразено становище на В. Д. М., че не е получил сумата от 16 000.00 €. Писменото становище, представляващо отговор на исковата молба, като изложение следвало изложението на исковата молба, поради което въззивният съд приемал, че от писменото становище на В. Д. М. по делото не се установява той да признава получаването на сумата от 16 000.00 €, още повече, че в същото имало изрично оспорване, че не е получавана такава сума. От съдържанието на представеното по делото електронно писмо не се установявало да е налице изплащане на задатъка в размер на 16 000.00 €. При законовото изискване за документ, установяващ изпълнение на парично задължение, нямало основание за тълкуване на разменена между страните кореспонденция, какъвто довод бил направен във въззивната жалба. По тези съображения съставът на Апелативен съд Велико Търново намирал, че предявеният иск по чл. 93, ал. 2 изр. 2 от ЗЗД бил неоснователен и следвало да бъде отхвърлен.

Преценявайки показанията на разпитаната по делото свидетелка Ц. К. К. съставът на Апелативен съд Велико Търново е приел, за установено, че на гърба на единия от екземплярите на подписания между К. Н. Ч. и В. Д. М. предварителен договор била съставена разписка. Същата била написана собственооръчно от М., но причината Ч. да не разполага с нея и да е в невъзможност да я представи се дължала на негова вина, тъй като тръгвайки си за [населено място] взел от ответника по касацията екземпляра от договора, който бил без съставената разписка. Касаело се до проявена от него груба небрежност, тъй като сам се бил лишил от документа като го е оставил в другата страна и никога не е имал държане върху него. В случая не била налице обикновена небрежност, а проявената груба такава била вина по смисъла на чл. 165, ал. 1 от ГПК. С оглед на дадените отговори на правните въпроси по повод, на които е допуснато касационното обжалване този извод на състава на Апелативен съд Велико Търново е неправилен. Грубата небрежност не представлява вина по смисъла на чл. 165, ал. 1 от ГПК, а от показанията на разпитаните по делото свидетели Ц. К. К. и И. В. И. не може да бъде направен извод, че К. Н. Ч. се е лишил от документа поради собствено умишлено действие. Предвид на това са налице предпоставките на чл. 165, ал. 1 от ГПК, като заплащането на уговореното в чл. 1 от предварителния договор задатък в размер на 16 000.00 € може да бъде установявано със свидетелски показания. В случая от показанията на разпитаните по делото свидетели Ц. К. К. и И. В. И. се установява, че в деня на подписване на предварителния договор К. Н. Ч. е заплатил на В. Д. М. уговорения в договора задатък от 16 000.00 €, за което последният собственооръчно изготвил разписка, като факта за съставянето на разписката е приет за установен и от състава на Апелативен съд Велико Търново. Освен това въззивният съд неоснователно е приел, че В. Д. М. не създава пречки за събиране на доказателство за платения задатък. В чл. 3, т. 5 от предварителния договор е посочено, че той се съставя и

подписва в два еднообразни екземпляра, по един за всяка страна, като именно в този смисъл са и показанията на посочените свидетели, като разписката за заплатения задатък е била изготвена върху екземпляра останал във В. Д. М.. Поради това направеното от К. Н. Ч. искане ответника по касацията да бъде задължен на основание чл. 190, ал. 1 от ГПК да представи намиращия се в него екземпляр от договора е свързано с изготвената на гърба на този екземпляр разписка за платения задатък. Въпреки, че е бил задължен на основание чл. 190 от ГПК да представи намиращия се в него екземпляр от предварителния договор, заедно с изготвената върху него разписка, М. е бездействал и не е изпълнил това си задължение, с твърдението, че не разполага с такъв екземпляр. Това негово твърдение обаче е в противоречие с чл. 3, т. 5 от предварителния договор където е посочено, че той се съставя и подписва в два еднообразни екземпляра, по един за всяка страна, поради което той трябва да разполага с екземпляр от договора, което следва и от показанията на разпитаната по делото свидетелка Ц. К. К.. Неизпълнението на задължението на В. Д. М. по чл. 190 от ГПК, преценено заедно с показанията на разпитаните по делото свидетели Ц. К. К. и И. В. И. относно обстоятелствата при сключването на предварителния договор и заплащането на уговорения задатък от 16 000.00 € сочи, че ответникът по касацията създава пречки за събиране на доказателства свързани именно с факта на заплащането на задатъка от страна на Ч.. С оглед на това са налице предпоставките по чл. 161 от ГПК този факт да бъде приет за доказан по делото.

С оглед на горното изводът на състава на Апелативен съд Велико Търново, че не е установено К. Н. Ч. да е заплатил уговорения в предварителния договор задатък от 16 000.00 € е неправилен. По делото е установено, че В. Д. М. е неизправна страна по предварителния договор. В подадената от К. Н. Ч. искова молба се съдържа изявление за разваляне на предварителния договор именно поради неизпълнението му от страна на М., поради което и тъй като от страна на последния не е предложено изпълнение в хода на съдебното производство изявлението е породило действие. Предвид на това са налице предпоставките на чл. 93, ал. 2, изр. 2 от ЗЗД и В. Д. М. дължи на К. Н. Ч. двойния размер от 16 000.00 € или сумата от 32 000.00 €, поради което така предявения иск е основателен и трябва да бъде уважен. Това налага отмяна на обжалваното решение и постановяването на ново в посочения смисъл.

9. При предявен иск срещу издателя кредиторът доказва вземането си само със записът на заповед, а длъжникът може да реализира защитата си чрез релевиране на абсолютни и/или относителни възражения по отношение на записа.

Юридическо лице, което оспорва издаден от негов бивш органен представител частен документ с твърдения, че е съставен след прекратяване на представителното правоотношение, но е антидатиран, не е "трето лице" по смисъла на чл. 181 от ГПК и не може да се позовава на липсата на достоверна дата. Документът обаче не се ползва с обвързваща доказателствена сила относно датата на съставянето му и ако същата бъде оспорена от юридическото лице, тя следва да бъде установена с други доказателствени средства. Доказателствената тежест е за лицето, което претендира изгодни за себе си правни последици от фактите, удостоверени или обективирани в частния документ.

чл. 415, ал. 1 ГПК,

чл. 422, ал. 1 ГПК,

чл. 301 ТЗ,

чл. 537 ТЗ,

чл. 565 ТЗ

Решение № 229 от 29.01.2021 г. на ВКС по гр. д. № 4529/2019 г., IV г. о., ГК, докладчик съдията Димитър Димитров

Допуснато е касационно обжалване по правните въпроси за разпределението на доказателствената тежест при спор относно произтичащо от запис на заповед вземане; за това явява ли се трето лице, по смисъла на чл. 181 от ГПК, юридическото лице, което оспорва издадения от негов бивш законов представител частен документ, с твърдението, че е съставен след прекратяването на представителното му правоотношение, но е антидатиран и обвързано ли е това юридическо лице от посочената в документа дата, както и каква е защитата му срещу антидатирането на документа от органен представител с прекратени пълномощия, както и за това длъжен ли е въззивният съд да направи свои фактически и правни изводи по делото, като обсъди в тяхната съвкупност всички допустими и относими доказателства, доводи и възражения на страните

Отговор на въпроса за разпределението на доказателствената тежест при спор за вземане произтичащо от запис на заповед е даден в т. 17 от ТР № 4/18.06.2014 година, постановено по тълк. д. № 4/2013 година на ОСГТК на ВКС. Записът на заповед е абстрактна сделка и за действителността му е без значение основаниято, на което издателят е поел задължението, като кредиторът може да реализира вземането си само въз основа на записа. При предявен иск срещу издателя кредиторът доказва вземането си само със записът на заповед, а длъжникът може да реализира защитата си чрез релевиране на абсолютни и/или относителни възражения по отношение на записа. Абстрактността на записа на заповед обаче не е абсолютна. Съгласно чл. 565 от ТЗ длъжниците по менителницата не могат да противопоставят на приносителя възражения, които са основани на личните им отношения с издателя или с някои от предходните приносители, освен ако приносителят е бил недобросъвестен при придобиването на менителницата. При съответното приложение на тази разпоредба към записа на заповед по силата на чл. 537 от ТЗ следва, че издателят на записа, който е и длъжник по него не може да противопостави на приносителя възражения, които са основани на личните му отношения с някои от предходните приносители, освен ако приносителят е бил недобросъвестен при придобиването на записа. След като издателят на записа на заповед може, при определени предпоставки, да противопостави на последващите приносители записа възражения основани на личните му отношения с поемателя, той с още по-голямо основание може да противопостави същите на самия поемател. В обхвата на тези възражения се включват и възраженията произтичащи от съществуващо между издателя и поемателя каузално правоотношение във връзка, с което е издаден записа на заповед.

Отчитайки това в т. 17 от ТР № 4/18.06.2014 година, постановено по тълк. д. № 4/2013 година на ОСГТК на ВКС е посочено, че в производството по установителния иск, предявен по реда чл. 422, ал. 1 от ГПК, ищецът-кредитор доказва вземането си, основано на менителничния ефект-съществуването на редовен от външна страна запис на заповед, подлежащ на изпълнение. При въведени твърдения или възражения, основани на конкретно каузално правоотношение, по повод или във връзка с което е издаден записът на заповед, всяка от страните доказва фактите, на които са основани твърденията и възраженията и са обуславящи за претендираното, съответно отричаното право-за съществуването, съответно несъществуването на вземането по записа на заповед. Отделните хипотези, обосновали дадения с ТР отговор, са разгледани в т. 17 от мотивите на решението. Посочено е, че предметът на делото по иска, предявен по реда на чл. 422 от ГПК, се определя от правното твърдение на ищеца в исковата молба за съществуването на подлежащо на изпълнение вземане, за което е издадена заповедта за изпълнение. Подлежащото на изпълнение вземане в хипотезата на издадена заповед за изпълнение по чл. 417, т. 9 от ГПК въз основа на запис на заповед е вземането по редовен от външна страна менителничен ефект. Записът на заповед е ценна книга, материализираща права, и

доказателство за вземането. Вземането по запис на заповед произтича от абстрактна сделка, на която основанието е извън съдържанието на документа. При редовен от външна страна менителничен ефект и направено общо оспорване на вземането от ответника, ищецът не е длъжен да сочи основание на поетото от издателя задължение за плащане и да доказва възникването и съществуването на вземане по каузално правоотношение между него като поемател и длъжника-издател по повод или във връзка с което е издаден записът на заповед.

Възможно е в хода на исковото производство да бъдат въведени твърдения или възражения от поемателя или от издателя за наличието на каузално правоотношение, по повод или във връзка с което е издаден редовният запис на заповед. Посочено е, че с тези възражения се разкрива основанието на поетото задължение за плащане или обезпечителния характер на ценната книга. В тази хипотеза в производството по чл. 422 от ГПК на изследване подлежи и каузалното правоотношение доколкото възраженията, основани на това правоотношение, биха имали за последица погасяване на вземането по записа на заповед. В такива случаи по правилото на чл. 154, ал. 1 от ГПК за разпределение на доказателствената тежест всяка от страните доказва фактите, на които основава твърденията и възраженията си, и които са обуславящи за претендираното, съответно отричаното право-за съществуването, съответно несъществуването на вземането по записа на заповед. Когато ищеца по иска по чл. 422 от ГПК е въвел твърдения, че вземането му по издадената заповед за изпълнение произтича от конкретно каузално правоотношение, изпълнението по което е било обезпечено с издадения запис на заповед, не се променя предметът на делото. Ищецът-кредитор сочи обезпечителната функция на записа на заповед спрямо каузалното правоотношение, като доказва вземането си, основано на менителничния ефект. При заявени релативни възражения от ответника се прилагат посочените правила за разпределение на доказателствената тежест. При липса на спор между страните относно наличието на конкретно каузално правоотношение, чието изпълнение е обезпечено с издадения запис на заповед, съдът разглежда заявените от ответника-длъжник релативни възражения, като например: за невъзникване на вземането, за погасяването му или за недействителност на основанието по каузалното правоотношение. Ако страните спорят относно конкретното каузално правоотношение и връзката му с издадената ценна книга, като сочат различни каузални правоотношения, по повод или връзка с които е издаден записът на заповед, съдът обсъжда в мотивите на решението този въпрос. При доказана връзка между записа на заповед и конкретно каузално правоотношение, независимо от коя страна е въведено в делото, съдът разглежда заявените от длъжника релативни възражения, относими към погасяване на вземането по издадения запис на заповед.

Съгласно установената с решение № 173/12.01.2011 година, постановено по т. д. № 901/2009 година, решение № 5/02.02.2012 година, постановено по т. д. № 75/2011 година, двете по описа на ВКС, ТК, I т. о., а също така и с решение № 143/12.04.2011 година, постановено по т. д. № 634/2009 година, решение № 128/25.09.2012 година, постановено по т. д. № 561/2011 година, двете по описа на ВКС, ТК, II т. о. практика оспорването на иска по чл. 422 от ГПК от страна на ответника с твърдението, че е задължението по записа на заповед е поето без между него и поемателя-ищец да съществува каузално правоотношение, което да е основание за издаването му е общо оспорване на удостовереното със записа вземане, поради което кредиторът не следва да доказва съществуването на такова правоотношение. В тези случаи ответникът следва да конкретизира възражението си, чрез посочването на обстоятелствата, при които е издал записа на заповед, като доказателствената тежест за установяването им е негова. В случай, че обстоятелствата свързани с причината, поради която записът на заповед е бил издаден, бъдат установени, тежестта на доказване на съществуването на вземането, преминава върху кредитора, който следва да установи фактите, от които произтича неговото вземане,

т. е. пораждането на задължението и дължимостта му към предявяване на иска-решение № 143/22.01.2013 година, постановено по т. д. № 870/2011 година и решение № 38/04.04.2013 година, постановено по т. д. № 1165/2011 година, двете по описа на ВКС, ТК, I т. о.

Отговор на втория въпрос се съдържа в решение № 167/03.07.2018 година, постановено по гр. д. № 4020/2017 година по описа на ВКС, ГК, IV г. о., където е посочено, че юридическо лице, което оспорва издаден от негов бивш органен представител частен документ с твърдения, че е съставен след прекратяване на представителното правоотношение, но е антидатиран, не е "трето лице" по смисъла на чл. 181 от ГПК и не може да се позавава на липсата на достоверна дата. Документът обаче не се ползва с обвързваща доказателствена сила относно датата на съставянето му и ако същата бъде оспорена от юридическото лице, тя следва да бъде установена с други доказателствени средства. Доказателствената тежест е за лицето, което претендира изгодни за себе си правни последици от фактите, удостоверени или обективирани в частния документ. В същият смисъл е и решение № 95/28.08.2019 година, постановено по гр. д. № 3543/2018 година по описа на ВКС, ГК, III г. о.

По отношение на третия от въпросите, по който е допуснато касационното обжалване настоящият състав на ВКС, ГК, IV г. о. намира, че въззивният съд трябва да се произнесе по всички доводи и възражения на страните, включени в предмета на въззивното производство. Съгласно чл. 269 от ГПК в този предмет се включва проверка на валидността на първоинстанционното решение в неговата цялост, на допустимостта на същото в обжалваната му част и на правилността му, съобразно посоченото във въззивната жалба. Проверката за валидност и допустимост на обжалваното решение предхожда произнасянето на въззивния съд по съществуващото на материалноправния спор. Съгласно т. 19 от ТР № 1/04.01.2001 година, постановено по тълк. д. № 1/2000 година на ОСГК на ВКС, която съгласно ТР № 1/09.12.2013 година, постановено по тълк. д. № 1/2013 година на ОСГК на ВКС, е запазила действието си при новата нормативна уредба, дейността на въззивният съд по проверка на правилността на първоинстанционното решение не е контролно отменителна, а е аналогична на дейността на първата инстанция, като без да представлява нейно повторение я продължава. Целта на въззивното производство е да бъде дадено разрешение на конкретния материален спор, като предмет на производството е спорното материално право. Въззивният съд дължи разрешаването на спора по същество, като преценката за правилността на първоинстанционното решение е само косвен резултат от това разрешаване. При разрешаването на спора въззивният съд трябва да извърши същите дейности както и първоинстанционния такъв, а именно чрез преценка на събраните по делото доказателства да установи кои от твърденията от страните факти и обстоятелства са доказани и кои не, като подведе установените такива под приложимата правна норма. В тази връзка основанията за обжалване по чл. 260, т. 3 от ГПК не представляват основания за отмяна на първоинстанционното решение, а очертават обхвата на извършваната от въззивния съд дейност по разрешаването на материалноправния спор. По този спор въззивният съд трябва да се произнесе с решението си, като изложи собствените си мотиви относно спорното право, като поради това, че направените с въззивната жалба доводи за неправилност на първоинстанционното решение очертават предмета на въззивното производство съдът е длъжен да ги вземе предвид и да се произнесе по допустимостта и основателността им, като оглед на тези си изводи формира и крайния си извод относно спорното материално право, предмет на производството. Тъй като не се предвижда произнасянето по направените с въззивната жалба доводи за неправилност на първоинстанционното решение да става с отделен акт, становището на въззивния съд по отношение на тях следва да намери отражение в постановеното от него решение по съществуващото на спора. Затова мотивите към въззивното решение трябва да съдържат и изводите на въззивния съд относно тези доводи. Те задължително трябва да бъдат взети предвид от съда и липсата на произнасяне по тях

представлява съществено процесуално нарушение. Задължението на въззивния съд да мотивира решението си може да бъде изпълнено и чрез препращане към мотивите на първоинстанционното решение, в случаите по чл. 272 от ГПК, като по този начин съдът превърне мотивите на първоинстанционния съд в свои. Тази възможност обаче не освобождава въззивният съд от задължението да изложи и свои мотиви по съществото на спора, като обоснове извършеното препращане към мотивите на първоинстанционното решение, а също така и от задължението да изложи собствени мотиви по направените с въззивната жалба оплаквания срещу първоинстанционното решение, а също така и по наведените от страните във въззивното производство твърдения и доводи.

С оглед на така дадените отговори на правните въпроси, по повод на който е допуснато касационно обжалване Върховният касационен съд, състав на Четвърто отделение приема, че решението на Софийския апелативен съд е неправилно в обжалваната му част по следните съображения:

Съставът на Софийския апелативен съд е приел за установено, че по делото бил представен запис на заповед от 17.02.2012 година, издаден от А. И. М., за сумата от 34 000. 00 \$. В същия било отразено, че А. И. М., в качеството си на управител на "А. С. М. България" ООД [населено място], безусловно и неотменимо се задължава да заплати на падежа-02.06.2014 година, посочената сума на поемателя А. И. М.. Било отразено от името на А. И. М., в качеството му управител на дружеството, че записът на заповед бил предявен за плащане на 02.06.2014 година. По делото бил представен и дружествения договор на "А. С. М. България" ООД [населено място], в чл. 15, ал. 1, т. 7, от който било отразено, че общото събрание на съдружниците взема решение за кредити с единодушие. С декларация, подписана на 21.07.2016 година в [населено място], Република Турция, от А. И. М., било посочено, че лицето като бивш сътрудник в "А. С. М. България" ООД [населено място], няма никакви финансови претенции към дружеството, към управителя С. Б. и съдружника С. Б.. Било посочено, че към 17.08.2015 година-датата на продажбата на притежаваните от декларатора, като бивш съдружник десет дружествени дяла от капитала на дружеството, били уредени всички финансови въпроси между него и съдружниците. Била представена и друга декларация от 22.07.2016 година, нотариално заверена в [населено място], Република Турция, с която А. И. М. декларираше, че като бивш съдружник в "А. С. М. България" ООД [населено място] освобождава от дългове и няма никакви финансови претенции и искания към "А. С. М. България" ООД [населено място], към управителя на дружеството С. Б. и към съдружника С. Б.. Деклараторът приемал и потвърждавал, че в никакъв случай или положение от дружеството или от съдружниците не са му останали никакви вземания, декларираше, приемал и потвърждавал, че към "А. С. М. България" ООД [населено място] и към съдружниците в него няма никакви претенции относно дългове или вземания, финансови задължения и искания. Декларираше, че приема, потвърждава и освобождава от дългове "А. С. М. България" ООД [населено място] и съдружниците в него. От заключението на изслушаната и приета по делото съдебно-икономическа експертиза не било установена счетоводна операция, от която да било видно, че А. И. М. бил предоставил заем на "А. С. М. България" ООД [населено място]. Било установено, че банковата сметка на дружеството била заверена с левовата равностойност на 34 000. 00 \$ на 17.02.2012 година, като сумата била внесена от К. Ф., с посочено основание "вноска-захранване". В заключението било посочено движението на постъпилите парични средства, включително пращането на цена на недвижим имот и плащането на доставчици. Счетоводните операции били описани в актива на счетоводния баланс за 2012 година, в раздел "Дълготрайни материални активи-заеми", а в пасива на баланса за същата година в раздел "Други задължения". Няма спор, че въз основа на записа на заповед от 17.02.2012 година било подадено заявление пред Софийския районен съд от 02.06.2017 година, като била издадена заповед за изпълнение по реда на чл. 417 от ГПК на 07.06.2017 година по гр. д. № 36554/2017 година. Няма спор, а и било

установено, че в срока по чл. 414 от ГПК било подадено възражение и при спазване на месечния срок бил предявен иск по чл. 422 от ГПК.

Съставът на Софийския апелативен съд е приел, че А. И. М. поддържал, че има вземане против "А. С. М. България" ООД [населено място], което било основано на записа на заповед от 17.02.2012 година, като на свой ред дружеството се бранело с възражения, че не съществува каузално правоотношение, във връзка с което бил издаден записът на заповед; че А. И. М. съставил и използвал ценната книга с цел измама и че декларирал липса на претенции към дружеството в издадени от него документи, както и че вземането по записа било погасено по давност. С отговора на исковата молба, а и в пода на първоинстанционното производство "А. С. М. България" ООД [населено място] не било направило възражение, свързано с нарушение на чл. 38 от ЗЗД, касаещо договаряне сам със себе си, поради което такова оплакване не можело да бъде обсъждано от въззивната инстанция.

Изложени са съображения, че в хода на производството "А. С. М. България" ООД [населено място] не било противопоставило на А. И. М. възражения за несъществуването на вземането по записа на заповед, изведени от конкретно каузално правоотношение. Именно липсата на такова каузално правоотношение била поддържана последователно от дружеството, като се сочело, че между него и А. И. М. няма валиден договор за заем и то не е получавало заемна сума. Именно в тази връзка било и позоваването на липсата на съответно решение по чл. 15 от дружествения договор на "А. С. М. България" ООД [населено място]. Тази процесуална позиция на дружеството следвало да се квалифицира като общо оспорване на вземането по записа на заповед и с оглед на указанията в ТР № 4/18.06.2014 година, постановено по тълк. д. № 4/2013 година на ОСГТК на ВКС, за А. И. М. не било възникнало задължение да сочи и да доказва каузално правоотношение, като основание за възникване на вземането си, чието съществуване било доказано по силата на самия редовен от външна страна, съответно действителен запис на заповед. В хода на производството не били доказани твърденията на "А. С. М. България" ООД [населено място], че се касае до извършване на престъпление и използване на ценната книга с цел финансова измама. Затова доколкото липсвали доказателства, за това, че "А. С. М. България" ООД [населено място] било погасило вземането на кредитора по менителничния ефект-чрез плащане или друг предвиден от закона способ, следвало да се приеме, че вземането съществува. Неоснователни било възражението на "А. С. М. България" ООД [населено място], че въз основа на декларациите от А. И. М. последният се е отказал от спорното вземане. За да се погасяло вземането поради отказ на неговия титуляр било необходимо да има валидно сключен договор за опрощаване. Както в теорията, така и в практиката се приемало, че едностранният отказ от права не можел да породи действие, тъй като било необходимо и съгласието на длъжника. Освен това, за да настъпел погасителния ефект на опрощаването, между страните трябвало да бъде постигнато съгласие относно конкретното задължение, което се опрощава, определено по основание и размер. Затова общото изявление, че А. И. М. няма финансови претенции към дружеството не можело да има погасителен ефект, още повече че по съществото си имало белези и на предварителен отказ от правото на иск, което било недопустимо. Направеното от "А. С. М. България" ООД [населено място] възражение за изтекла погасителна давност по чл. 531 от ТЗ било неоснователно. Според посоченото в записа на заповед падежът му бил на 02.06.2014 година. Тригодишният давностен срок, броен в съответствие с общите правила на чл. 70 от ЗЗД следвало да се счита изтичащ на 02.06.2017 година, когато пред Софийския районен съд било подадена заявлението за издаване на заповед за изпълнение на парично задължение по чл. 417 от ГПК.

Съставът на Софийския апелативен съд не е взел предвид обстоятелството, че декларация, подписана на 21.07.2016 година в [населено място], Република Турция, от А. И. М., в която е посочено, че лицето като бивш сътрудник в "А. С. М. България" ООД

[населено място], няма никакви финансови претенции към дружеството, към управителя С. Б. и съдружника С. Б., както и че към 17.08.2015 година-датата на продажбата на притежаваните от декларатора, като бивш съдружник десет дружествени дяла от капитала на дружеството, били уредени всички финансови въпроси между него и съдружниците съдържа извънсъдебно признание на М., че дружеството няма неизпълнени задължения към него. В същия смисъл е и другата декларация от 22.07.2016 година, нотариално заверена в [населено място], Република Турция, с която А. И. М. декларира, че като бивш съдружник в "А. С. М. България" ООД [населено място] освобождава от дългове и няма никакви финансови претенции и искания към "А. С. М. България" ООД [населено място], към управителя на дружеството С. Б. и към съдружника С. Б.. Деклараторът също така приема и потвърждава, че в никакъв случай или положение от дружеството или от съдружниците не са му останали никакви вземания, декларира, приема и потвърждава, че към "А. С. М. България" ООД [населено място] и към съдружниците в него няма никакви претенции относно дългове или вземания, финансови задължения и искания. Декларира, че приема, потвърждава и освобождава от дългове "А. С. М. България" ООД [населено място] и съдружниците в него. Тези декларации не могат да бъдат разглеждани като договор за опрощаване на задължението, но съдържащите се в тях признания трябва да бъдат преценявани с оглед на направеното от "А. С. М. България" ООД [населено място] възражение за антидатиране на представения от А. И. М. запис на заповед от 17.02.2012 година. Изявленията на М. в тези декларации е в противоречие с твърденията му в исковата молба, че разполага с посочения запис на заповед и задължението на "А. С. М. България" ООД [населено място] по него не е изпълнено, тъй като датата на издаване на записа-17.02.2012 година и датата на предявяването му-02.06.2014 година, когато е и падежът му са преди датите, на които са съставени декларациите. Последните са направени и преди да изтече давностния срок, в който А. И. М. би могъл да реализира претенцията си, което е в нелогично, при наличието на неизпълнени задължения от страна на "А. С. М. България" ООД [населено място]. В тази връзка следва да бъде преценено и обстоятелството, че няма данни спорния запис на заповед не е осчетоводен в счетоводството на "А. С. М. България" ООД [населено място], каквото задължение има дружеството, на което А. И. М. е бил управител към 17.02.2012 година. Също така от заключението на изслушаната и приета по делото съдебно-икономическа експертиза с вещо лице Г. Т. М. се установява, че действително на 17.02.2012 година в счетоводството на дружеството е отразено внасянето на левовата равностойност на 34 000. 00 \$ на 17.02.2012 година, като сумата е внесена от К. А. Ф., с посочено основание "вноска-захранване". В заключението е посочено движението на постъпилите парични средства, включително плащането на цена на недвижим имот и плащането на доставчици. Счетоводните операции са описани в актива на счетоводния баланс за 2012 година, в раздел "Дълготрайни материални активи-заеми", а в пасива на баланса за същата година в раздел "Други задължения". Няма данни при внасянето на сумата К. А. Ф. да е действала като представител на А. И. М., поради което това нейно действие не създава предпоставка за поемане на задължението по записа на заповед от страна на "А. С. М. България" ООД [населено място]-сумата е осчетоводена като увеличаване на задължението на дружеството към С. Б.. Също така не съществуват данни А. И. М. да е предоставял на дружеството други парични суми, които да обосноват издаването на записа на заповед към посочения в него като дата на издаването му момент-17.02.2012 година. С оглед на това не може да бъде направен категоричен извод, че записът на заповед е издаден на посочената в него дата-17.02.2012 година, когато А. И. М. е бил управител на "А. С. М. България" ООД [населено място] и е могъл да го задължава, а не след като представителното му правоотношение е било прекратено. В последния случай записът на заповед би бил издаден от лице без представителна власт и съгласно т. 2 от ТР № 5/12.11.2016 година, постановено по тълк. д. № 5/2014 година на ОСГТК на ВКС е в

състояние на висяща недействителност и не поражда целените правни последици. Същите ще настъпят, ако дружеството, от чието име е издаден запис на заповед, не му се противопостави по реда на чл. 301 от ТЗ, каквото противопоставяне в случая е налице. Предвид на това макар и запис на заповед да е редовен от формална страна-в него е посочена дата на издаването му, то при положение, че тази дата е оспорена и не е установено по категоричен начин, че запис е издаден именно на тази дата или на друга такава, преди прекратяване на представителното правоотношение на А. И. М. същият не е доказал съществуването на вземането по запис на заповед, което прави предявения от него иск по чл. 422, ал. 1 във връзка с чл. 415, ал. 1 от ГПК неоснователен.

Предвид горното решение на Софийския апелативен съд в обжалваната му част се явява неправилно и като такова трябва да бъде отменено в тази му част, като се постанови ново, с което предявеният иск да бъде отхвърлен.

10. Продажбата на вещь на цена, по ниска от пазарната не е несъвместима с общоприетите норми за справедливост и добросъвестност.

Чл. 79 ЗЗД

Чл. 87, ал. 3 ЗЗД

Чл. 26 ЗЗД

Решение № 156 от 10.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2451/2019 г., III г. о., докладчик съдията Любка Андонова

Допуснато е касационно обжалване по следните въпроси:

1/Представява ли евентуалното неплащане на цената по договор за покупко-продажба основание за прогласяване нищожността на сделката, поради противоречие с добрите нрави и

2/Продажбата на недвижим имот на занижена цена, респ. на цена по данъчна оценка, представлява ли основание за нищожност по смисъла на чл. 26, ал. 1 предл. 3 ЗЗД.

По отговора на поставените въпроси.

1/ С решение № 31 от 1.3.2018 г по гр. дело № 1532/17 г на ВКС, ГК, Второ ГО, решение № 6 от 31.1.2013 г по гр. дело № 470/12 г на ВКС, Трето ГО и решение № 884 от 2.12.2009 г по гр. дело № 2799/2008 г на ВКС, ГК е прието, че фактът, че приобретателят по сделката е заплатил на продавача продажната цена по сделката не води до нищожност на сделката, а е облигационно вземане, което е основание за реализиране на договорната отговорност по чл. 79, ал. 1 ЗЗД и чл. 87, ал. 3 ЗЗД. Действително продавачът сключва договора, за да получи цената на вещта, която прехвърля и във всички случаи договорът има основание, когато такава цена е уговорена. Самото плащане на цената на вещта обаче е извън фактическия състав на продажбата. Договорът се сключва в момента на постигане на съгласие от двете страни по всички негови съществени елементи, а изпълнението на поетите задължения по него, съответно – неизпълнението, не рефлектира върху валидността му и не води до нищожност, поради противоречие с добрите нрави.

2/ За да отговори на втория от поставените въпроси, настоящият състав на ВКС съобрази правната доктрина и непротиворечивата практика на ВКС, съгласно която страните могат свободно да определят съдържанието на договора, доколкото то не противоречи на повелителните норми на закона и на добрите нрави. Според ТР № 1 от 15.6.2010 г по т. дело № 1/2009 г на ОСГК на ВКС добрите нрави са морални норми, на които законът е придал правно значение, защото правната последица от тяхното нарушаване е приравнена с тази на противоречието на договора със закона. Противоречие

с добрите нрави е налице, когато сделката противоречи на общоустановените нравствено-етични правила на морала.

Накърняването на добрите нрави по смисъла на чл. 26, ал. 1 предл. 3 ЗЗД е налице винаги, когато се нарушава правен принцип, като принципа на справедливостта и на добросъвестността в гражданските отношения. Въпросът дали поведението на даден правен субект съставлява действие, накърняващо добрите нрави и злепоставящо чужди интереси с цел извличане на собствена изгода се преценява с оглед конкретния случай. ВКС в практиката си приема, че не всяка нееквивалентност представлява нарушение на добрите нрави и е основание за нищожност, а само значителната и явна такава, при която едната от насрещните престации е толкова незначителна, че има практически нулева стойност. При преценката дали една сделка е недействителна поради нарушение на добрите нрави, съдът не трябва да се ограничава единствено и само до простото сравняване на уговорената престация с пазарната стойност на имота, предмет на сделката. Продажбата на вещ на цена, по ниска от пазарната не е несъвместима с общоприетите норми за справедливост и добросъвестност. Още повече законът за местните данъци и такси и Закона за нотариусите и нотариалната дейност изрично допускат възможността сделки да се сключват и под данъчната оценка, но държавната такса се плаща по нея. Щом не се нарушават императивни разпоредби и законът изрично предвижда възможност да се договоря цена, равна на данъчната оценка или по-ниска от нея, то не е налице значителна нееквивалентност на ответната престация, водеща до абсолютна, изначална, непоправимо нищожност поради накърняване на добрите нрави. В този смисъл е безпротиворечивата практика на ВКС, обективирана в решение № 452 от 25.6.2010 г по гр. дело № 4277/2008 г на ВКС, Първо гражданско отделение, решение № 119/22.3.2011 г по гр. дело № 485/11 г на ВКС, ГК, Първо ГО, решение № 29 от 22.3.2017 г по гр. дело № 2955/2016 г на ВКС, ГК, Първо ГО, решение № 24 от 9.2.2016 г по гр. дело № 2419/2015 г на ВКС, ГК, Трето ГО и решение № 65 от 21.3.2017 г по гр. дело № 639/2016 г на ВКС, Четвърто гражданско отделение.

От данните по делото се установява следното:

Първоинстанционният Бургаски окръжен съд е бил сезиран с обективно и субективно съединени иски по чл. 26, ал. 1 предл. 3 ЗЗД за прогласяване нищожността на сделка, поради противоречие с добрите нрави, тъй като приобретателят не е заплатил на продавача цената по сделката, респ. заплатената такава не отговаря на пазарната стойност на вещта и евентуален иск по чл. 40 ЗЗД за недействителност, тъй като представителят и лицето, с което той договаря, се споразумели във вреда на представлявания, поради което договорът не произвежда действие за представлявания и иск по чл. 108 ЗС за ревандикация на същия имот.

Установено е по делото, че на 10.6.2005 г ответникът С. И. като физическо лице е сключил с "Интертайм Бургас" ООД договор за строителство и предварителен договор за продажба на недвижим имот, по силата на който дружеството се е задължило да построи и предаде в уговорената степен на завършеност процесното ателие, срещу заплащане на сумата 30 000 лв без ДДС в срок до 15.10.2005 г-съгласно приложен анекс. На 17.10.2005 г "Интертайм Бургас" ООД е прехвърлило на ищцовото дружество собствеността върху имота срещу сумата 36 000 лв с ДДС, за което е издадена фактура от 14.10.2005 г. С нотариален акт №..., т. 6, рег. №..... от 5.8.2008 г дружеството, представлявано от управителя С. И. И. е продало на последния като физическо лице, описания недвижим имот за сумата 31 560 лв с ДДС, която продавачът е заявил, че е получил изцяло и в брой от купувача. Ищецът е подържал, че за сделката ответникът е използвал протокол от 12.11.2008 г за проведено общо събрание на съдружниците, на което Д. Ш. е заявил съгласие имотът собственост на дружеството да бъде продаден. Този протокол обаче не е подписан от Ш..

При предходното разглеждане на делото от ВКС, с решение № 149 от 6.11.2017 г, постановено по гр. дело № 151/2017 г на Трето Гражданско отделение е обезсилено решение № 84/5.7.2016 г по в. гр. дело № 208/2016 г на Апелативен съд-Бургас и потвърденото с него решение № 95/22.2.2016 г по гр. дело № 82/2015 г на Окръжен съд-Бургас и е върнал делото на този съд за ново разглеждане от друг състав. Приел е, че Д. Г. Ш. и С. И. И. са съдружници с равни дялове и управители на дружество "Каучукова компания ДС" ООД, които представляват и управляват същото заедно и поотделно. Исковата молба, предявена от дружеството е подписана от управителя Д. Г. Ш. и е насочена срещу С. И. И. и съпругата му Р. Т. И.. С нея се иска прогласяване на нищожността, поради накърняване на добрите нрави на договор за покупко-продажба, по силата на който С. И. И. в качеството си на управител на дружеството е продал на себе си като физическо лице процесното ателие, както и ревандикацията му. В първоинстанционното производство от дружеството са постъпили молби с вх. № 3008/17.2.2015 г и 5225/20.3.2015 г, подписани от С. И. в качеството му на управител, с които е направен и подържан отказ от предявените иски и е поискано прекратяване на делото. ВКС е приел, че въззивният съд не е формирал изводи, дали е налице редовно сезиране, респ. десезиране, въпреки служебното му задължение да го стори. Действайки като законен представител на дружеството и подавайки молби за отказ от иска, С. И. е заел позицията на ищеца, а като физическо лице е бил на позицията на ответник, т. е. извършвал е процесуални действия като представител и в лично качество от името на двете насрещни страни с противоположни интереси по материалноправния спор, предмет на делото. В случая е било налице не само разногласие между двамата управители, но и участие на един от тях на насрещни позиции. Поради това е било необходимо и назначаването на особен представител на ищеца. Предвид изложеното решението на АС е обезсилено, както и потвърденото с него решение на ОС и делото върнато за ново разглеждане от първоинстанционния съд.

При новото разглеждане на делото от търговско дружество "Каучукова компания ДС" ООД, представлявано от управителя С. И. е постъпила молба от 29.11.2017 г, в която заявява, че поддържа депозирани искания от 17.2.2015 г и 20.3.2015 г за отказ от предявените иски. Същевременно е постъпила молба от дружеството, представлявано от другия управител Д. Ш., с която заявява, че поддържа предявените иски. При това положение и тъй като управителите на дружеството са на противоположни позиции на основание чл. 29, ал. 4 ГПК на дружеството е назначен особен представител-адв. К. Т. от БАК, който е приподписал исковата молба.

С обжалваното въззивно решение, Бургаски апелативен съд е приел, че първоинстанционният съд е разгледал предявен от "Каучукова компания ДС" иск за нищожност на договор за покупко-продажба, сключен от една страна с управителя на дружеството С. И., а от друга като купувач С. И. в лично качество. Договорът е прогласен за нищожен, като накърняващ добрите нрави, на основание чл. 26, ал. 1 предл. 3 ЗЗД, като на основание чл. 108 ЗС ответниците са осъдени да предадат на дружеството собствеността и владението на недвижимия имот, предмет на нищожната сделка. Приел е, че при първоначалното разглеждане на делото, на 17.2.2015 г и на 20.3.2015 г е подадена молба за отказ от иска, която не съдържа валидно волеизявление в този смисъл. Приел е, че с връчване на преписа от исковата молба С. И. е придобил качеството ответник по делото и не би могъл валидно да упражни правата като управител, извършвайки отказ от предявените от другия управител иски. Това е така, защото от една страна той заема позиция на ответник като физическо лице, а от друга чрез изявлението за отказ от иска, заема позицията на ищец. Това положение изпълва хипотезата на чл. 29, ал. 4 ГПК, поради което първоинстанционният съд е действал в съответствие с процесуалния закон като е назначил особен представител на ищцовото дружество. Особеният представител не е подържал заявеният отказ от иска, поради което първоинстанционното решение е прието

за валидно и допустимо. Прието е за неоснователно твърдението на ответниците, че при връщане на делото за ново разглеждане съдът не им е връчил препис от исковата молба. Назначеният особен представител е приподписал първоначалната искова молба, без изменения и допълнения. Не е направено, нито допуснато изменение на първоначалната искова претенция, не са твърдени нови факти обстоятелства, нито пък искания за нови доказателства, като при това положение подаденият от ответниците на 22.6.2015 г писмен отговор по чл. 131 ГПК запазва действието си. По иска за нищожност на сделката, поради накърняване на добрите нрави, въззивният съд е приел следното: когато се преценява дали една сделка противоречи на добрите нрави, съдът не може да се ограничи само до нейното формално съдържание, а поради естеството на сочения порок следва да съобрази дали последиците, крайният резултат от сделката са съвместими с общо приетите житейски норми за справедливост и добросъвестност. Добрите нрави са накърнени когато сделката и съпътстващите я други обстоятелства, преценени комплексно са довели до неоправдано разместване на имуществени права.

Съдът е приел, че ответникът по делото е упражнявал правата си на управител при нарушение на принципите на добросъвестност и фирмена лоялност, както по отношение на дружеството, така и по отношение на съдружника си. Поради професионалните си знания и умения като счетоводител и по вътрешна уговорка между двамата управители, И. е отговарял за счетоводната дейност на дружеството, като лично се е занимавал с оперирането по банковата сметка на дружеството и с касовите операции. Извършеното разпоредително действие злепоставя интересите на дружеството и е в лична изгода на приобретателя. Купувачът по сделката не е внесъл по сметка на продавача цената на имота, респ. внесъл е цена три пъти по-ниска от действителната пазарна цена в размер на около 76 000 лв. Следователно не е установена изобщо или установената такава разменна насрещна престация не е адекватна, с оглед принципа на еквивалентност, което сочи на нарушение на добрите нрави.

С оглед отговора на поставените въпроси и по оплакванията в касационната жалба, Върховният касационен съд, Четвърто гражданско отделение намира следното:

В съответствие с дадените от ВКС задължителни указания, при предходното разглеждане на делото, въззивният съд на основание чл. 29, ал. 4 ГПК е назначил особен представител на дружеството поради наличие на противоположни интереси по конкретното гражданско дело между представляван и представител. Особеният представител е заявил, че не поддържа молбите за отказ от иска, следователно съдът не е бил десезиран с изявление по чл. 233 ГПК. При това положение постановеното въззивно решение не е процесуално недопустимо. С оглед отговора на поставените въпроси обаче същото е неправилно, постановено в противоречие с дадените с практиката на ВКС, формирана на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК правни разрешения. С оглед на същите добрите нрави не са накърнени, тъй като не може да се приеме, че се е стигнало до неоправдано разместване на имуществени блага. Дори да се вземе за база пазарната оценка на имота, която съгласно съдебно-техническата експертиза е в размер на 76 000, също не е налице неравностойност на престациите по смисъла на чл. 26, ал. 1 предл. 3 ЗЗД, тъй като волеизявленията на страните са в рамките на свободата на договаряне.

С оглед изложеното въззивното решение следва да бъде отменено, като се отхвърлят исковете за нищожност, поради нарушение на добрите нрави. Предявеният иск по чл. 40 ЗЗД за недействителност на сделката, тъй като представителят и лицето, с което той е договарял, са се споразумели във вреда на представлявания, е заявен като евентуален. Въззивната инстанция не се е произнесла по него. С оглед отхвърляне на главните искове, въззивният съд дължи произнасяне по евентуалния такъв.

11. Съгласно § 6, ал. 1 ЗИД ЗОДОВ (ДВ, бр. 94 от 2019 г.) този закон се прилага за предявените искиви молби, подадени след влизането му в сила, а съгласно ал. 2

неприключилите до влизането в сила на този закон производства се довършват от съдилищата, пред които са висящи, включително при последвало въззивно и касационно обжалване. Не буди никакво съмнение, че гражданските съдилища разглеждат висящите пред тях дела по реда на ГПК, а административните – по реда на АПК, при субсидиарно приложение на ГПК.

При разглеждане на дело за обезщетение за вреди, причинени от нарушение на правото на Европейския съюз по реда на ГПК, приложение намират процесуалноправните разпоредби на ЗОДОВ, към които препращат чл. 2в, ал. 1, т. 2 (определянето на ответника по реда на чл. 7) и ал. 3 (приложението на чл. 9а и чл. 10 за определянето на дължимите такси и разноски и за задължителното участие на прокурор в производството).

Държавата отговаря за вредите от нарушаване на правото на Европейския съюз, когато нарушението е достатъчно съществено, като за нейната отговорност е без значение от поведението (действие или бездействие) на кой от нейните органи са причинени вредите. Тя участва в съдебни производства по граждански спорове за обезщетение за вреди по ЗОДОВ чрез процесуален субституент – органът, от чиито незаконни актове, действия или бездействия са причинени вредите.

Положението на ВКС, като висшата националната юрисдикция, която се произнася като последна инстанция по отнесения до нея правен спор не изключва възможността иск за отговорността на държавата за вреди, причинени от нарушение на правото на Европейския съюз да бъде предявен срещу него, като процесуален субституент на държавата, когато се претендира нарушението на правото на Европейския съюз да произтича от практиката на този съд.

Отговорност на Народното събрание съгласно чл. 5, ал. 4 на Конституцията е съответствието на приетите закони с правото на Европейския съюз и другите международни договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, които са част от вътрешното право на страната.

Отговорността на държавата за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз е деликтна, но безвиновна. За да бъде квалифицирано като противоправно деянието, нарушението на правото на Европейския съюз трябва да е съществено, както обективен елемент от фактическия състав на отговорността; но ако дължимата грижа не е положена, само това е достатъчно да се приеме, че нарушението е съществено.

Правото на Европейския съюз е част от вътрешното право на страната. Международният произход на това право обуславя и неговото надмощно положение по отношение на националното право.

Българският съд е съд на Европейския съюз, той прилага правото на Европейския съюз като свое право, но тълкува неговите разпоредби автономно, т.е. според практиката на Съда на Европейския съюз.

Принципът на пропорционалност, като един от общите принципи на правото на Европейския съюз, е част от първичното право и има за цел предоставянето на права на частноправни субекти и съответно директен ефект.

Постановената от държавен орган ограничителна мярка е правомерна (законосъобразна) не само когато е постановена от компетентен орган в кръга на неговите правомощия, при наличието на съответните предпоставки и по установения ред; но също и когато тя по своето съдържание е годна да постигне преследваната законова цел, необходима е за нейното постигане и е пропорционална, т.е. не засяга правната сфера на адресата в по-голяма степен от необходимото за постигането на целта.

При разследването на престъпление се конкурират два легитимни интереса: този на обществото – да бъде разкрито престъплението и наказан деецът, от една страна, и този на частните лица – да бъдат зачитани техните права при осъществяването на процесуалните действия, които ги засягат.

Вредата на неправомерно отстранения от имота му собственик, който не е изгубил правото на собственост, е съизмерима с пазарния наем за такъв имот на същото място за времето на отстранението; докато вредата на неправомерно отстранения от имота му собственик, който е изгубил правото на собственост, е съизмерима с пазарната цена, на такъв имот на същото място към момента на отстраняването.

Размерът на пазарния наем при съответните условия се установява със заключение на вещо лице. Документът за сключен договор за наем е частен диспозитивен документ, а разписките за плащането му – частни свидетелстващи документи. Договорът и разписките, които не са подписани от насрещната страна по спора, съгласно чл. 180 ГПК имат само формална доказателствена сила.

Данните за сключени договори за наем на имоти през съответното време и на съответното място имат доказателствено значение, но за установяването на размера на пазарния наем за съответните имоти на съответното място през релевантния период от време.

§ 6, ал. 1 и 2 ЗИД ЗОДОВ (ДВ, бр. 94 от 2019 г.)

Чл. 2в, ал. 1, т. 2 вр. чл. 7 ЗОДОВ и чл. 2в, ал. 3 вр. чл. 9 и 10 ЗОДОВ

Чл. 7 ЗОДОВ

Чл. 7 КРБ

Чл. 5, ал. 4, изр. 2 КРБ

Чл. 180 ГПК

Решение № 14 от 15.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 5165/2016, IV г. о., докладчик председателят Борислав Белазелков

Допуснато е касационното обжалване на решение, с което са уважени предявените иски за сумата 702.028 лева обезщетение за имуществени вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз, изразяващо се в отчуждаването на имущество на ищеца за удовлетворяване на вземане на държавата от трето лице – акционер на дружеството ищец съгласно § 8 ПЗР ЗПСК, на основание чл. 49 ЗЗД със законната лихва на основание чл. 86 ЗЗД и е отменено същото решение в отхвърлителната част, като са уважени предявените иски за сумата 4.225 лева обезщетение за имуществени вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз, изразяващо се в разноски по проведеното без успех касационно производство за защита на правото му на собственост, на основание чл. 49 ЗЗД със законната лихва на основание чл. 86 ЗЗД. Обжалването е допуснато поради значението на процесуалноправните въпроси: пред кой съд и по кой процесуален ред следва да се разгледа искът за отговорността на държавата за вреди, причинени от нарушение на правото на Европейския съюз, произтичащо от акт на висшата националната юрисдикция, която се е произнесла като последна инстанция по отнесения до нея правен спор; легитимирано ли е Народното събрание да представлява държавата като процесуален субституент по иски за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз, произтичащо от поддържането на национален закон, който се претендира да противоречи на правото на ЕС; за допустимостта на съдебното решение по отговорността на държавата за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз, произтичащо от поддържането на национален закон, който се претендира да противоречи на правото на ЕС, без по

противоконституционността на този закон да се е произнесъл компетентният Конституционен съд; за допустимостта по иск за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз съдът да се произнесе по правилността на определението по допускане на касационното обжалване, с което е оставено без уважение искане за отправяне на преюдициално запитване; длъжен ли е Върховният касационен съд да отправи преюдициално запитване съгласно чл. 629, ал. 3 ГПК преди да се е произнесъл по допускане на касационното обжалване, ако искането е свързано с касационните оплаквания срещу въззивното решение, а не с повдигнатите правни въпроси, които са основание за допускане на касационното обжалване; задължен ли е Върховният касационен съд да отправи преюдициално запитване, ако касационното обжалване не е допуснато; както и по материалноправните въпроси: при кои предпоставки държавата отговаря за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз и налице ли е причинна връзка между поддържането на национален закон, който се претендира да противоречи на правото на ЕС и вредите от неговото приложение, предвид непосредственото действие на Конституцията и уредения в нея примат на правото на Европейския съюз пред вътрешното законодателство; обусловена ли е отговорността на държавата за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз от обстоятелството, че пострадалият не е „чуждестранно лице“ по смисъла на чл. 63 ДФЕС; съставлява ли ограничение на свободното движение на капитали или ограничение върху плащанията по смисъла на чл. 63 ДФЕС, вписването и реализирането на законна ипотека върху имущество на дружеството за дълг на негов акционер; засяга ли се дейността на търговското дружество от ограничаването на свободното движение на капитали; както и действително претърпяна вреда ли е заплатеният от неправомерно отстранения собственик на имота наем в размера, който той е уговорил с наемодателя и обвързан ли е съдът от размера на уговорения наем.

Прокуратурата на Република България взема становище, че обжалваното решение е валидно и допустимо. Постановено е от надлежно сезиран съд срещу надлежни ответници (процесуални субституенти на държавата съгласно чл. 7 ЗОДОВ) и в пределите на правораздавателната власт на съда. Исковете са предявени преди допълването на ЗОДОВ от 2019 г. и съгласно § 6, ал. 1 ЗИД ЗОДОВ (ДВ, бр. 94 от 2019 г.) разглеждането им продължава от съдилищата, пред които исковете са висящи, включително при настоящото касационно обжалване. Решението е и по същество правилно, тъй като ищецът е претърпял реална вреда, причинена от прилагането на разпоредба от националното право – § 8 ПЗР ЗИД ЗПСК (Обн. в ДВ бр.72/2006), която (разпоредба) е съставлявала неправомерно ограничение на свободното движение на капитали по смисъла на чл. 63 ДФЕС и свободното право на установяване по смисъла на чл. 49 ДФЕС – първично право на Европейския съюз, което има директен ефект, тъй като ограничението е от естество да разубеди и да възпре други лица да инвестират в съответната държава-членка. Без правно значение е, че процедурата за нарушение и отстраняване на констатираното от Европейската комисия несъответствие с разпоредбите на ДФЕС не е приключила с осъдително за България решение на Съда на Европейския съюз, тъй като отмяната на § 8 ПЗР ЗИД ЗПСК е приета от Народното събрание като мярка в тази процедура и законната промяна е мотивирана изрично с нарушаването на правото на Европейския съюз, което съставлява признание за противоправността на отменената разпоредба.

По повдигнатите процесуалноправни въпроси Върховният касационен съд намира, че според общото правило на чл. 14, ал. 1 ГПК всички граждански дела са подведомствени на гражданските съдилища. Споровете за отговорността на държавата за вреди, причинени от нарушение на правото на Европейския съюз са гражданскоправни и по общо правило те подлежат на разглеждане от гражданските съдилища по реда на ГПК. С измененията на чл. 1 ЗОДОВ (ДВ, бр. 30 от 2006 г.) от подведомствеността на гражданските съдилища са изключени исковите за отговорността на държавата и общините за вреди, причинени от незаконосъобразни актове, действия или бездействия на техни органи и длъжностни лица

при или по повод изпълнение на административна дейност, като същите се разглеждат от административните съдилища по реда на АПК. Това очевидно включва и исковете за вреди от нарушение на правото на Европейския съюз от тези органи и лица. С новия чл. 2в ЗОДОВ (ДВ, бр. 94 от 2019 г.) от подведомствеността на гражданските съдилища са изключени и се разглеждат по реда на АПК и исковете за отговорността на държавата от нарушение на правото на Европейския съюз от правораздавателната дейност на административните съдилища.

От кой съд и по и по кой процесуален ред е разглеждано делото до 02.12.2019 г. е без правно значение, тъй като съгласно § 6, ал. 1 ЗИД ЗОДОВ (ДВ, бр. 94 от 2019 г.) този закон се прилага за предявените иски молби, подадени след влизането му в сила, а съгласно ал. 2 неприключилите до влизането в сила на този закон производства се довършват от съдилищата, пред които са висящи, включително при последвало въззивно и касационно обжалване.

В публичните правоотношения държавата участва чрез своите органи, които така осъществяват своите правомощия, а в гражданските правоотношения, като отделен равнопоставен правен субект, тя се представлява от министъра финансите, освен когато в закон е предвидено тя да се представлява от друг свой орган. Държавата участва в съдебни производства по граждански спорове за обезщетение за вреди по ЗОДОВ чрез процесуален субституент – органът, от чиито незаконни актове, действия или бездействия са причинени вредите (чл. 7 ЗОДОВ). Съдебната практика приема, че държавата може да участва в съдебни производства чрез процесуален субституент и по граждански спорове за обезщетение за вреди на общо основание (чл. 49 ЗЗД, който урежда най-общо отговорността на възложителя за вредите от поведението на изпълнителя при или по повод изпълнението на възложената работа). Това практическо разрешение е възприето от законодателя в чл. 2в, ал. 1, т. 2 ЗОДОВ (Нов – ДВ, бр. 94 от 2019 г.) по отношение на съдебните спорове за обезщетение за вреди от нарушение на правото на Европейския съюз, също и когато делото е подсъдно на гражданските съдилища. Всъщност, когато държавата участва в съдебно производство чрез процесуален субституент, тя не става страна по делото (каквато тя е, когато законният ѝ представител действа от нейно име), но е обвързана от постановеното решение, като да е била страна. Конституирането на процесуалния субституент като главна страна по делото, която извършва процесуалните действия от свое име, изключва възможността носителят на задължението (в случая държавата) да вземе участие в процеса като главна страна – в това е смисълът на процесуалната суброгация и разпростирането на действието на съдебното решение. При действието на чл. 19 ГПК (отм.), когато в процеса участва процесуален субституент, държавата имаше възможност да вземе участие в процеса като контролираща страна чрез министъра на финансите. При действието на новия ГПК контролираща страна няма.

Положението на ВКС, като висшата националната юрисдикция, която се произнася като последна инстанция по отнесения до нея правен спор не изключва възможността иск за отговорността на държавата за вреди, причинени от нарушение на правото на Европейския съюз да бъде предявен срещу него, като процесуален субституент на държавата, когато се претендира нарушението на правото на Европейския съюз да произтича от практиката на този съд. Не съставлява пречка за това и обстоятелството, че ако въззивното решение по иска за обезщетение подлежи на касационно обжалване и то бъде допуснато, от ВКС ще бъде разгледан и искът за обезщетение, тъй като двете дела имат различни страни и различен предмет. Единствената правна последица от това, че първото дело е разгледано от съдии от състава на ВКС е, че второто дело не може да бъде разпределено за разглеждане от същите съдии, а ако са налице други основания за отвод на съдиите, на които делото е разпределено, те са длъжни служебно да се отведат от неговото разглеждане.

Отговорност на Народното събрание съгласно чл. 5, ал. 4 на Конституцията е съответствието на приетите закони с правото на Европейския съюз и другите международни договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, които са част от вътрешното право на страната. Тази отговорност го легитимира като процесуален субституент на държавата по исковете за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз, произтичащо от приемането и поддържането на национален закон, който се претендира да противоречи на правото на Европейския съюз. Международните договори и правото на Европейския съюз имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат и това предимство се зачита пряко, както от съда, така и от всеки друг правоприлагащ орган. Съгласно чл. 149, ал. 1, т. 4 на Конституцията съответствието на законите с правото на Европейския съюз и другите международни договори, по които България е страна може да бъде преценявано и от Конституционния съд, чието решение е окончателно и задължително за всички. Това действие на решенията на Конституционния съд не е уредено в Конституцията, а в чл. 14, ал. 5 и 6 на Закона за Конституционния съд и търпи изключения, тъй като Конституционният съд може да развива своята практика, а по отношение на правото на Европейския съюз и другите международни договори, които подлежат на автономно тълкуване, предимство пред решенията на Конституционния съд имат решенията на Съда на Европейския съюз, съответно на органа по приложението и тълкуването на международния договор.

Правото на Европейския съюз има особено положение в системата на българското право. Както беше изяснено по-горе, то има международен произход, което налага неговото автономно тълкуване и поставя в особено положение Съда на Европейския съюз, като източник на задължителна съдебна практика. Международният произход на това право обуславя и неговото надмощно положение по отношение на националното право съгласно чл. 5, ал. 4, изр. 2 на Конституцията. Подобно на международното публично право, което урежда отношения между държави, но може да уреди и публичните отношения между държавите – страни по договора и техните граждани (напр. ЕКПЧОС) и подобно на международното частно право, което намира приложение при частноправни отношения с международен елемент (напр. Конвенцията за договора за международен автомобилен превоз на стоки), но може да уреди и частноправни отношения без международен елемент (напр. Конвенцията на ООН за правата на детето); правото на Европейския съюз, като част от вътрешното право на страната съгласно чл. 5, ал. 4, изр. 1 на Конституцията урежда, както публичните отношения между държавата-членка и нейните граждани в обществено значими области като свободата на движение на хора, стоки, услуги и капитали, и др., така и частноправните отношения с международен елемент (напр. в областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение), но също и частноправни отношения без международен елемент, напр. защитата на потребителите.

Задължението на съда, който разглежда дело като последна инстанция да отправи преюдициално запитване е диференцирано. Той е длъжен да отправи такова запитване, когато се постави въпрос за валидността на акт на органите на Европейския съюз и ако възникне съмнение за съответствието на закон с правото на Европейския съюз, въпреки че Конституционният съд в свое решение е приел, че несъответствие няма. Съдът от последна инстанция няма нужда да отправя запитване, ако отговорът на въпроса произтича ясно и недвусмислено от предишно решение на Съда на Европейския съюз или значението и смисълът на разпоредбата или акта са толкова ясни, че не бъдат никакво съмнение, което позволява да се приеме без колебание, че противоречие съществува или не съществува.

Актовете на съда имат различна обвързваща сила и следва да бъдат зачитани в различни аспекти според правното им естество. Те могат да са обжалваеми или

необжалваеми, но когато са постановени от Върховния касационен съд, те не може да бъдат обжалвани поради изчерпване на инстанционния ред. Определението за недопускане на касационното обжалване е необжалваемо и след като е породило съответните правни последици, те не може да отпаднат в следствие. Това обаче не изключва възможността по последващ иск за обезщетение да бъде установена противоправността на акта, ако той нарушава достатъчно съществено (предпоставка, въведена изрично от 02.12.2019 г. с влизането в сила на чл. 2в ЗОДОВ, изм. и доп. ДВ, бр. 94 от 2019 г.) правото на Европейския съюз, тъй като това няма да засегне неговите правни последици – те ще продължат да са неотменими. (Необжалваеми актове на Върховния касационен съд може да бъдат отменяни и по реда на чл. 307 ГПК.)

Когато е наложително Върховният касационен съд да отправи преюдициално запитване, той може да направи това, както в производството по допускане на касационното обжалване, така и в производството по разглеждане касационната жалба. Запитването следва да бъде отправено в производството по допускане на касационното обжалване, когато някой от повдигнатите правни въпроси е за съответствието на приложима към спора разпоредба от националното право с правото на Европейския съюз; а в производството по разглеждане касационната жалба – когато някое от касационните оплаквания е за съответствието на приложима към спора разпоредба от националното право с правото на Европейския съюз (от такова касационно оплакване може да не е изведен правен въпрос). До изменението на чл. 280, ал. 2 ГПК (ДВ, бр. 86/27.10.2017) Върховният касационен съд не можеше да извежда правния въпрос от посочените в касационната жалба касационни оплаквания във от изключенията, посочени в т. 1, ТР № 1/19.02.2010, ВКС, ОСГТК по тълк. д. № 1/2009 и т. 10, ТР № 1/17.07.2001, ВКС, ОСГТК по тълк. д. № 1/2001. При действието на изменения чл. 280, ал. 2 ГПК (ДВ, бр. 86/27.10.2017) съдът не е ограничен от посочените тълкувателни решения и може да изведе правния въпрос от касационните оплаквания във от посочените в двете тълкувателни решения изключения, което му позволява, при наличието на оплакване за очевидна неправилност, да отправи преюдициално запитване още в производството по допускане на касационното обжалване по правен въпрос, който той служебно е формулирал.

По повдигнатите материалноправни въпроси Върховният касационен съд намира, че държавата отговаря за вредите от нарушаване на правото на Европейския съюз, когато нарушението е достатъчно съществено, като за нейната отговорност е без значение от поведението (действие или бездействие) на кой от нейните органи са причинени вредите.

За отговорността по ЗОДОВ вината е без правно значение, т.е. отговорността за вреди е обективна. Отговорността по ЗЗД е виновна, т.е. деецът има възможност да се екскулпира, като докаже по несъмнен начин, че е положил дължимата грижа; и това изключва неговата отговорност. Отговорността на държавата за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз не е виновна. Когато нарушението е извършено умишлено или при неполагане на дължимата грижа, само това е достатъчно то да бъде квалифицирано като „достатъчно съществено“; но това не означава, че полагането на дължимата грижа изключва отговорността на държавата. Нарушението може да бъде квалифицирано като „достатъчно съществено“ и въпреки полагането на дължимата грижа: когато държавният орган няма право на преценка, нарушената норма е ясна и прецизно формулирана, при неизпълнение на задължението за отправяне на преюдициално запитване и др.

Както е посочено по-горе, в чл. 5, ал. 4 на Конституцията е уреден механизъм за предотвратяване на евентуални вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз, чрез овластяването на всички правоприлагащи органи – от местната и държавната администрация до Конституционния съд – да преценяват съответствието на приетите закони с правото на Европейския съюз и да приложат това право с приоритет пред националния закон, но съществуването на този механизъм не освобождава, нито

Народното събрание от отговорността, че е приел и/или поддържа националния закон в несъответствие с правото на Европейския съюз, нито държавата – от отговорност за вреди, когато този механизъм не е сработил ефективно и вреди са причинени. Причинният процес започва от приемането или поддържането в националното право на норма, която противоречи на правото на Европейския съюз и преминава без прекъсване до нейното приложение и осъществяването на съответните негативни последици. Поведението на различните държавни органи в този причинен процес има значение единствено за процесуалната им легитимация да отговарят като ответници по иска за обезщетение.

Що се отнася до съществуващата в националното право възможност да бъде вписана и реализирана законна ипотека върху имущество на търговско дружество за дълг на негов акционер, тя е съставлявала ограничение на свободното движение на капитали по смисъла на чл. 63 ДФЕС и свободното право на установяване по смисъла на чл. 49 ДФЕС, тъй като позволява в интерес на държавата едно лице да отговори с имуществото си за задължение на друго лице, без първото да е учредило по своя воля надлежно реално обезпечение на чуждия дълг. Реализирането на такава възможност не може да не засегне дейността на дружеството и е от естество да разубеди и да възпре други лица да инвестират в съответната държава-членка. За наличието на нарушение на правото на Европейския съюз е без значение дали потенциално засегнати биха се оказали чуждестранни, или местни лица, предоставили капитал на дружеството, тъй като правото на Европейския съюз е част от вътрешното право.

Показателно за значението на допуснатото нарушение е обстоятелството, че е нарушено първично право на Европейския съюз, уреждащо значими правоотношения – свободното движение на капитали и свободното право на установяване, накърнението на тези права се състои в тяхното непризнаване (а не напр. в приемливо затрудняване на реализирането им), както и обстоятелството, че отмяната на § 8 ПЗР ЗИД ЗПСК е приета от Народното събрание като мярка в процедура за нарушение № 2012/4002 за отстраняване на констатираното от Европейската комисия несъответствие с разпоредбите на ДФЕС.

Вредата на неправомерно отстранения от имота му собственик, който не е изгубил правото на собственост, е съизмерима с пазарния наем за такъв имот на същото място за времето на отстранението; докато вредата на неправомерно отстранения от имота му собственик, който е изгубил правото на собственост, е съизмерима с пазарната цена, на такъв имот на същото място към момента на отстраняването. Ако дължимото обезщетение не е изплатено в деня на падежа, собственикът търпи вреда и от забавянето на изпълнение на паричното задължение, съизмеримо със законната лихва, а ако действително понесената вреда е по-голяма – в доказания по-голям размер. При промяна на пазарните условия преди изплащането на обезщетението, довела до повишаване на цените на имотите, вредата може да бъде съизмерена с пазарната цена към съответния по-късен момент, като лихвата за забава в такъв случай ще се дължи от този по-късен момента, към който е определена пазарната цена.

По-големият размер на действително претърпените вреди от забавено изпълнение на обезщетението за отстранението от имот може да бъде съизмерен с пазарния наем за такъв имот на същото място през времето от отстранението до получаването на обезщетението. Размерът на пазарния наем при съответните условия се установява със заключение на вещо лице. Документът за сключен договор за наем от отстранения собственик и трето лице – наемодател е частен диспозитивен документ, а разписките за плащането му – частни свидетелстващи документи. Договорът и разписките, които не са подписани от насрещната страна по спора, съгласно чл. 180 ГПК имат само формална доказателствена сила – те съставляват доказателство единствено за това, че изявленията, които се съдържат в тях, са направени от лицата, които са ги подписали. Частните

документи, неподписани от насрещната по спора страна, нямат никаква материална доказателствена сила.

Данните за сключени договори за наем на имоти през съответното време и на съответното място имат доказателствено значение, но за установяването на размера на пазарния наем за съответните имоти на съответното място през релевантния период от време.

Дори сключването на договора за наем и плащането на уговорената наемна цена да бъдат доказани по несъмнен начин, съдът е обвързан от размера на пазарния, а не от размера на уговорения и изплатен по-висок наем. Уговореният размер на наема е резултат от общата воля на страните по договора. Ако наемателят е положил дължимата грижа при конкретните условия на пазара (търсене и предлагане), размерът на наема би бил поне равен на пазарния; ако наемателят се е съгласил за по-висок наем, той се е самоувредил с разликата над пазарния размер.

Върховният касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение, като разгледа жалбата и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК я намира частично основателна поради следните съображения:

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел, че предявените искове са за сумата 532.900 лева – пазарната стойност на имотите, собственост на ищеца, отчуждени в резултат на публична продажба за погасяване на задълженията на негов акционер към държавата, както и сумата от 174.960 лева - платена от ищеца наемна цена за ползването на имотите през времето от месец септември 2011 до месец февруари 2014 г. и сумата 4.255 лева – разноски за процесуалното представителство на ищеца за защитата на правото му на собственост в производството пред Върховния касационен съд, като имуществени вреди, причинени от нарушение на правото на Европейския съюз, със законната лихва върху трите суми от предявяването на иска.

Във вътрешното ни право липсва специално уреден процесуален ред, по който да се реализира тази извъндоговорна отговорност на държавата за вреди, причинени от нарушения на общностното право. Предвиденият в чл. 45 ЗЗД режим на деликтна отговорност не е пригоден за реализиране на отговорността на държавата за вредите, произтекли от неспазване на правото на ЕС. От друга страна, съгласно установената практика на СЕС предявените пред националния съд искове за обезщетяване на тези вреди следва да бъдат разгледани по ред, който да не е по-неблагоприятен от този за подобни искове, засягащи националното право. Затова и ВКС в определение № 269 от 08.05.2015г. по гр.д. № 1867/2015г. на III г.о., постановено по реда на чл.274, ал.3 ГПК след извършено сравнение на исковете за отговорност на държавата за вреди по ЗОДОВ и на тези за извъндоговорната отговорност на държавата за нарушения на общностното право приема, че се касае за сходни искове и че процесуалният ред по ЗОДОВ е именно реда, предвиден за „подобни искове“ по националното право. Този ред съответства и на принципа на равностойността и на принципа на ефективността, от които изхожда СЕС в своите решения, а не на нормативно уредения в националното законодателство ред по ЗЗД и АПК.

По делото няма спор, че един от акционерите на ищцовото дружество има задължение към държавата, произтичащо от отношенията по приватизационната сделка, с която ги е придобил. Не е спорно, че на 08.02.2007 г. по искане на ответника АСПК на основание § 8 ПЗР ЗИД ЗПСК (Обн. в ДВ бр.72/2006) е вписана законна ипотека върху собствените на ищеца недвижими имоти за обезпечаване вземането на държавата срещу нейния длъжник. По предявен иск за защита правото му на собственост Старозагорския окръжен съд е обявил за нищожна законната ипотека върху имуществото на ищеца. Това решение е отменено от Пловдивския апелативен съд, който отхвърля предявения от ищеца иск. С определение № 520/28.06.2010 по т.д. № 78/2010 Върховният касационен съд не допуска до касационно обжалване въззивното решение. Не се спори също, че

ипотекираните имоти са продадени принудително и с 4 броя постановления за възлагане от 18.08.2011 г., влезли в сила на 31.08.2011 г. те са възложени на купувача от публичната продажба.

С жалба на ищеца от 06.04.2011 г. е сезирана Европейската комисия за допуснати нарушения на чл. 63 ДФЕС, произтичащи от приемането и прилагането спрямо него на разпоредбата на § 8 ПЗР ЗИД ЗПСК в редакцията ѝ към 2006 г., както и от предприетите изпълнителни действия за събиране вземанията на държавата от нейния длъжник. С писмо от 28.05.2013 г. Европейската комисия е уведомила ищеца за изпратено мотивирано становище до България и за постъпилите отговор от българските власти, които са уведомили Комисията за предприетите мерки за отстраняване на констатираното от ЕК несъответствие на § 8 ПЗР ЗИД ЗПСК с разпоредбите на ДФЕС.

В изисканото от Министерския съвет и приложено по делото официално уведомително писмо от 31.05.2012 г. по процедура за нарушение № 2012/ 4002 по описа на ЕК е отразено категоричното становище на ЕК, че § 8 ЗПСК представлява държавна мярка, с която се въвежда специално държавно право и се нарушава заложените в Договора свободно движение на капитали (чл.63 ДФЕС) и свободно право на установяване (чл.49 ДФЕС). С мотивирано становище от 21.03.2013 г. по същата процедура ЕК поддържа изразената вече в официалното уведомително писмо позиция и след като изразява мотивирано становище, че съгласно чл. 258, ал. 1 ДФЕС България не е изпълнила задълженията си по чл. 63 и чл. 49 ДФЕС, приканва България да предприеме необходимите мерки в срок от два месеца.

По повод на започнатата от ЕК процедура за нарушение № 2012/4002 е установено, че българските власти са предприели конкретни мерки, изразяващи се в инициране на законодателни промени чрез изготвяне на Законопроект за изменение на ЗПСК с оглед извършване на необходимата законодателна промяна на тази разпоредба. Не е спорно, че отмяната на § 8 ПЗР ЗИД ЗПСК е приета от Народното събрание на 29.04.2015г. и обнародвана в ДВ бр. 34/12.05.2015 (след предявяването на исковете).

Съгласно чл. 63, § 1 ДФЕС (предишен чл. 56, § 1 ДЕС) всички ограничения върху движението на капитали между държавите – членки и между държавите-членки и трети страни се забраняват. Понятието „движение на капитали" по смисъла на тази разпоредба не е определено в Договора, но в свои решения СЕС постановява, че движение на капитали по смисъла на цитираните разпоредби са всички видове инвестиции на физически и юридически лица, които служат за установяване или поддържане на трайни и преки връзки между лицето, което предоставя капитала и предприятието, на което този капитал се предоставя за извършване на стопанска дейност. Съдът на ЕС по повод тълкуване на чл. 63, § 1 ДФЕС последователно в своите решения е признавал за ограничение на свободното движение на капитали всяка мярка, въведена от националните законодателства на държавите-членки, която може да разубеди и да възпре чуждестранните лица да инвестират в съответната държава-членка като създава за държавата особени права или привилегии във връзка с участието ѝ в приватизационния процес и в управлението на акционерните дружества за сметка на правата и интересите на частноправните субекти, осъществяващи стопанска дейност на територията ѝ.

В § 8 ПР ЗИД ЗПСК (Обн. бр.72/01.09.2006) е предвидено, че за заварени приватизационни договори, по които има неизпълнени в срок задължения, Изпълнителният съвет на АСПК, съответно органите по чл. 4, ал. 2 от закона могат в 6-месечен срок от влизане на закона в сила да предприемат необходимите действия за учредяване на законна ипотека върху имуществото на купувача, а в случаите по чл. 25 и чл. 35 ЗППДОП (Обн. ДВ бр. 38/1992, отм. ДВ, бр. 28/2002) – върху имущество на приватизираното дружество. Безспорно е, че целта на тази законодателна промяна е да се уредят допълнителни засилени гаранции за държавата като кредитор по сключени при действието на отменения ЗППДОП приватизационни договори чрез признаване в нейна

полза на правото да впише законна ипотека не само върху имуществото на купувачите, неизпълнили поетите от тях договорни задължения, но и върху имуществото на приватизираното дружество, за да обезпечи и събере успешно вземанията си от неизправните купувачи. С цитираната разпоредба са уредени ясно и недвусмислено кумулативните предпоставки за вписване на законна ипотека в полза на държавата, а именно сключен по реда на чл. 25 или чл. 35 ЗППДОП (отм.) приватизационен договор; неизпълнени в срок поети от купувача с този договор задължения и налично имущество на дружеството, което може да бъде обект на ипотека. С тази норма не са предвидени други допълнителни изисквания, свързани с принадлежността на закупените с приватизационния договор акции и дялове и по-конкретно не е въведено изискване към момента на предприемане действията по вписване на ипотеката акциите или дяловете да са притежание на неизправния купувач.

Върховният касационен съд в своята задължителна практика приема, че при липса на въведено от законодателя изискване купувачът да е съдружник или акционер в приватизираното дружество към момента на вписване на ипотеката, нормата на § 8 ПЗР на ЗИД на ЗПСК следва да бъде тълкувана съобразно точния смисъл, вложен в нея като счита за недопустимо стеснително тълкуване на закона.

Съдържащата се в § 8 ПР на ЗИД на ЗПСК правна уредба, предвиждаща право за държавата да впише ипотека върху имуществото на приватизирано дружество за обезпечаване на неизпълнени в срок задължения на купувача по заварен към 01.09.2006 г. договор за приватизационна продажба създава предпоставки за ограничаване на правата и интересите на акционерите, които са закупили или след вписване на ипотеката ще закупят акции от капитала на приватизираното дружество. Вписването на законна ипотека върху имуществото на приватизираното дружество препятства косвено свободното упражняване на правата на акционерите да решат как да се управлява недвижимото имущество, обект на ипотеката и какви разпоредителни действия да се извършват по отношение на него. Провеждането на принудително изпълнение върху имуществото, предназначено да служи за осъществяване дейността на дружеството прави невъзможно реализирането на положителни икономически резултати от тази дейност и съответно постигане на целта, която инвеститорът-акционер е преследвал със закупуването на акциите. С признаване на ипотечно право по § 8 ПР ЗИД ЗПСК държавата се поставя в привилегированото положение да може да удовлетвори успешно частноправните си вземания към купувача, който е чуждо за дружеството лице за сметка на участващите в дружеството акционери, включително и инвеститори от други държави – членки, които са закупили акции в дружеството. По този начин е придаден приоритет на чисто икономическите интереси на държавата спрямо конституционно защитените с чл. 19, ал. 3 от Конституцията инвестиционни интереси на акционерите. Приватизираното дружество не е носител на задълженията, поети от купувача с приватизационния договор и по аргумент от чл. 133 ЗЗД имуществото им не обезпечава изпълнението на тази чужди задължения.

Съобразно установената с чл. 63 ДФЕС забрана за ограничение на свободното движение на капитали между държавите-членки и постоянната практика на СЕС е недопустимо разпоредбата на § 8 ПР ЗИД ЗПСК да бъде прилагана от националния съд от момента на приемане на България за член на Европейския съюз до законодателната ѝ отмяна със ЗИД ЗПСК (Обн. ДВ бр. 34/12.05.2015). Действително разпоредбата на § 8 ПР ЗИД ЗПСК е приета от Народното събрание през 2006 г. – преди присъединяването на България към ЕС, но същата е отменена със Закон за изменение на ЗПСПК едва на 29.04.2015 г. въпреки откритата от ЕК против България процедура за нарушение № 2012/4002 и дадения от ЕК с мотивираното ѝ становище от 21.03.2013 г. двумесечен срок за предприемане от българските власти на конкретни мерки. Непосредствено след влизането на България в Европейския съюз АСПК е приложила разпоредбата на § 8 ПР ЗИД ЗПСК и не само е вписана законна ипотека върху имуществото, собственост на

приватизираното дружество-ищец, но е извършена и публична продажба на същото имущество. Липсват данни за реално предотвратяване или ограничаване на придобиването на акции по отношение на реални инвеститори, но ЕК с мотивираното си становище по процедура за нарушение № 2012/4002 приема, че посочената норма накърнява правото на свободно движение на капитали и може да засегне всеки бъдещ инвеститор на дружеството със седалище в държава-членка или в трета страна. В този смисъл е решението на СЕС по делото *Frankovich*, с което Съдът създава принципа за отговорност на държавата за вреди, причинени на граждани заради нарушения на правото на ЕС дори и нарушената разпоредба от това право да няма директен ефект. Според същото решение обстоятелството, че дадена разпоредба от общностното право няма директен ефект не е пречка за ангажиране на отговорността на държавата за причинените от нетранспонирането ѝ вреди. Затова е неоснователно твърдението в жалбата на АСПК, че няма нарушение на норма на ЕС поради това, че нито ищцовото дружество като юридическо лице, нито неговите акционери са със седалище на територията на някоя от страните-членки на ЕС, поради което ищецът не би могъл да се позове на колизия между правото на ЕС и националното ни законодателство.

С приемане на § 8 ПР ЗИД ЗПСК от Народното събрание и прилагането на тази норма от АПСК безспорно е допуснато сериозно нарушение на правото на ЕС, което е основание да бъде ангажирана отговорността на държавата в тяхно лице.

Принципът за отговорност на държавите-членки е универсален и се прилага по отношение на всяко неизпълнение на задълженията им, произтичащи от Договорите независимо от характера и вида на това неизпълнение. Според СЕС този принцип е валиден във всеки случай когато държава-членка наруши правото на ЕС, независимо от това кой е държавният орган, чието действие или бездействие е в основата на неизпълнението на задължението (т.32 от решение *Brasserie du pecheur* и *Factortame*). Със същото решение в т. 35 СЕС уточнява, че принципът, съгласно който държавите членки са задължени да обезщетят вредите, причинени на частноправни субекти вследствие нарушение на общностното право, за които държавите носят отговорност, се прилага и когато националният законодател носи отговорност за твърдяното неизпълнение на задължение. В случая, както се посочи и по-горе, законодателният ни орган Народното събрание не е изпълнил дадените му от ЕК препоръки и е отменил противоречащата на правото на ЕС норма едва три години след започване на процедура № 2012/4002 и повече от една година след предявяване на настоящия иск.

Неоснователен е подържания довод, че „XLIII Народно събрание не може да бъде отговорно за разпоредба, която е приета през 2006 г. от XL Народно събрание“. Съгласно чл. 74 от Конституцията Народното събрание е постоянно действащ орган, който осъществява своята дейност чрез народни представители, които се избират на всеки четири години. Изтичането на мандата на народните представители не води до прекратяване на Народното събрание като орган, който само спира своята дейност – законодателна и контролна за периода до избора на нови народни представители. С изтичане мандата на народните представители законодателната дейност на НС като основна негова функция не се прекратява, а само се спира до избора на нови народни представители, които след встъпването им продължават дейността на НС по приемане, промяна и отмяна на закони. Да се приеме изразеното в противния смисъл становище от процесуалните представители на НС означава, че всяко Народно събрание може само да приема нови закони, но не и да променя и отменя закони, приети от предходното Народно събрание.

Предмет на производството по реда на чл. 258 – 260 ДФЕС могат да бъдат и извършени от националните съдилища нарушения на правото на ЕС (този въпрос се засяга за първи път по делото *Kobler*). В това решение след като напомня, че държавата носи отговорност за неизпълнение на задълженията ѝ, извършени от всички нейни органи,

Съдът подчертава особено място, отредено от върховните съдилища на държавите членки в европейското правораздаване. На тази основа Съдът заключава, че държавите членки носят отговорност за вредите, настъпили вследствие на окончателен съдебен акт, постановен в противоречие с правото на ЕС. Нарушаването на правото на ЕС от страна на държавата може косвено да бъде установено и по реда на преюдициалното производство по чл. 267 ДФЕС посредством отправянето на преюдициално запитване относно съответствието с правото на ЕС на разпоредба или акт от националното законодателство. Съгласно разпоредбата на чл. 267, ал.3 ДФЕС когато искане за отправяне на преюдициално запитване бъде поставено от страна по дело пред национална юрисдикция, чиито решения не подлежат на обжалване, тази юрисдикция е длъжна да отправи запитване до общностния съд независимо дали счита това за необходимо или не. Това ограничаване на правото на преценка на последната инстанция е гаранция, че окончателното решение по делото ще бъде правилно, а от друга страна, че правото на ЕС ще бъде прилагано еднакво в отделните държави членки.

От момента на присъединяването ѝ към ЕС на 01.01.2007 г. България е обвързана от разпоредбите на учредителните договори в рамките на ЕО и ЕС и в съответствие с принципа за примат на правото на ЕС над националните правни разпоредби ВКС в качеството му на национална юрисдикция, правораздаваща като последна инстанция, е задължен да съобрази нормата на чл. 63 ДФЕС във връзка с приложението на § 8 от ПР на ЗИД на ЗПСК. Към момента когато е направено искане за преюдициално запитване в касационната във връзка с приложението на § 8 от ПР ЗИД ЗПСК и противоречието му с общностното право, ВКС е бил длъжен да направи такова запитване с оглед въведеното в касационната жалба оплакване за наличие на основания по чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК, свързани с точното прилагане на закона – дали разпоредбата на § 8 се прилага в аспекта на установената с чл. 63 ДФЕС забрана за ограничение на свободното движение на капитали между държавите-членки, от което зависи правилното решаване на делото. Отговорът на този въпрос би се получил единствено и само чрез отправяне на преюдициално запитване, което задължение за касационната инстанция е въведено с разпоредбата на чл. 629, ал. 3 ГПК и което тя в случая не е изпълнила. ВКС като последна инстанция винаги трябва да отправи запитване за тълкуване освен ако отговорът на въпроса произтича ясно и недвусмислено от предишно решение на СЕО или значението и смисълът на разпоредбата или акта са ясни, че не будят никакво съмнение, които изключения не само не се установяват да са били налице, но и не се твърдят от този ответник. Неизпълнението на задължението за отправяне на преюдициално запитване, което тежи на последната съдебна инстанция по силата на чл. 267, ал. 3 ДФЕС, е достатъчно съществено по смисъла на трайно установената практика на СЕС, за да се приеме, че актът на ВКС противоречи на правото на ЕС и следва да се ангажира отговорността на държавата.

Подържаният довод, че отправяне на преюдициално запитване не може да се направи във фазата на селектиране на касационната жалба, а само във фазата на касационното разглеждане на делото, е неоснователен. Нито разпоредбата на чл. 267, ал. 3 ДФЕС, нито разпоредбата на чл. 629, ал. 3 ГПК съдържат такова разграничение на отделните фази, през които преминава разглеждането на делото от последната съдебна инстанция, а и според практиката на СЕС е без значение в кой стадий на производството е отправено преюдициалното запитване. Достатъчно условие е съдът, пред който е направено искане за отправяне на преюдициално запитване да действа като последна инстанция.

По изложените съображения, въззивният съд е приел, че са налице предпоставките за да бъде ангажирана извъндоговорната отговорност на държавата - извършените от ответниците нарушения дават основание на съда да приеме, че същите отговарят на изискването да са „явно квалифицирани“, т.е. достатъчно съществени. Претърпените от ищцовото дружество имуществени вреди са вследствие на тези нарушения на

ответниците, т.е. налице е и пряка причинно-следствена връзка между нарушението и причинените вреди.

Обезщетението, което държавата дължи трябва да бъде равностойно на претърпяната вреда така че да осигури ефективна защита на нарушеното право. При липса на разпоредби в правото на ЕС по отношение на размера на дължимото обезщетение се прилагат принципите на процесуалната автономия, равностойността и ефективността. Съобразно разпоредбата на чл. 4 ЗОДОВ, по който процесуален ред се разглежда настоящото производство държавата дължи обезщетение за всички имуществени и неимуществени вреди, които са пряка и непосредствена последица от увреждането.

В случая, доколкото основния предмет на търговската дейност на ищцовото дружество е свързана с производство на определени изделия, с отчуждаване на собствените му недвижими имоти, в които е извършвана тази дейност, чрез извършената от публична продан за погасяване задълженията на трето лице към държавата, ищецът е претърпял имуществени вреди, изразяващи се в намаление на имущественото му състояние и лишаване от правото му да се разпорежда с притежаваните от него имоти. Всяка имуществена вреда има стойност, която може да се изчисли и изрази в определена сума. Съобразно установената практика обезщетението за имуществени вреди се определя от пазарната стойност на съответното имущество. Вещото лице инж. Б. по допуснатата от първоинстанционния съд техническа експертиза счита, че реалната пазарна стойност на процесните имоти е тази, определена към момента на извършване на публичната продан през 2011 г. и възлизаща на 532.900 лева.

Неоснователен е доводът, че релевантната стойност на процесните имоти е достигнатата продажна цена при проведената публична продан, тъй като тази цена не е действителната пазарна стойност на имотите, а началната цена, от която започва принудителната продан съобразно разпоредбата на чл. 468, ал. 1 ГПК. Тази начална цена в размер на 75% е определена именно върху изчислената от вещото лице пазарна стойност от 532.900 лева, която е и реалната вреда, претърпяна от ищцовото дружество с отнемане собствеността му върху процесните имоти. Фактът, че публичната продан е приключила на цена от 75% от пазарната стойност на продаваните имоти не дава основание да се приеме, че това е „релевантната стойност“ на тези имоти, тъй като проданта е приключила на тази цена поради явил се само един купувач и липса на наддавателни предложения.

Неоснователно е и твърдението, че имотите само формално са преминали в патримониума на третото лице-купувач и същите били останали дружествена собственост. Фактът, че купувачът по публичната продан притежава 92.95% от акциите на ищеца не е достатъчен в подкрепа на така изразеното становище. Липсата на данни за апортиране на тези имоти в капитала на акционерно дружество не дава основание да се приеме, че придобитото от купувача имущество е останало в патримониума на акционерното дружество-ищец.

Неоснователен е и доводът, че са присъдени две обезщетения за една и съща вреда. Безспорно е, че с отчуждаване на собствените на ищцовото дружество имоти на него са му причинени имуществени вреди, за репарирание на които ищецът претендира обезщетение. Различните по вид имуществени вреди не означава двойно обезщетение, тъй като и двата вида вреди, претендирани от ищеца – пазарната стойност на отчуждените имоти и размера на платения от ищеца наем по сключен от него договор за наем произтичат от принудителното му лишаване от собствеността върху негови имоти. Още повече, че сключването на договор за наем и заплащане на наемна цена за ищцовото дружество е било абсолютно наложително за да продължи дружеството да упражнява своята дейност.

Неоснователен е доводът за недоказаност на размера на претендирания като заплатен наем, който не бил реалният пазарен наем. Вредата, която ищецът претендира произтича от заплатения наем за определен период от време, чийто размер е договорен в

сключения договор за наем, поради което неправилно се посочва, че този размер следва да бъде съобразен с пазарния наем за този период. Страните по даден договор за наем са свободни да договарят размера на дължимата наемна цена, а пазарния наем се използва като база при претенция за обезщетение за лишено право на ползване, при което няма договорен наем, каквото в конкретния случай не се търси. Още повече, че от допуснатата пред първоинстанционния съд и извършена съдебно-счетоводна експертиза се установява, че от момента на сключване на договора за наем ищецът е превеждал по банков път договорената с дружеството-наемодател наемна цена, като вещото лице е установило, че всички плащания по договора са осчетоводени и от двете дружества. Не са оспорени констатациите на вещото лице по тази експертиза, нито са оспорени извършените записвания по счетоводните книги на ищеца и на дружеството – наемодател, както и не са ангажирали доказателства за опровергаване на дадените от свидетелите показания във връзка с ползването на процесните имоти под наем.

Неоснователно е и твърдението, че наличната свързаност между двете дружества по договора за наем оборва размера на посочения в него наем. Дори и да се приеме, че между страните по договора за наем е налице свързаност по смисъла на § 1, т. 3 ДР ТЗ това не опровергава, че договорената наемна цена е реалната цена на уговорен наем, заплатен чрез реално плащане по банков път, установено от счетоводната експертиза.

По останалите оплаквания във въззивните жалби съдът е препратил съгласно чл. 272 ГПК към мотивите на атакувания съдебен акт.

Въззивният съд е приел, че нарушението на чл. 267 от ДФЕС, което обосновава отговорността на съответната институция мотивира и отговорността за разноски, направени от страната в производството, развило се в противоречие с разпоредбите на ДФЕС. Вследствие на допуснатите нарушения, разгледани по-горе, на ищцовото дружество е причинена вреда в размер на заплатените от него разноски пред ВКС, която е пряка и непосредствена последица от тези нарушения.

Правилно въззивният съд е приел, че предявените иски са за обезщетение на имуществените вреди от непозволено увреждане със законната лихва от предявяването на иска, както и че държавата отговоря по иска за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз чрез органите, от чиито противоправни актове, действия или бездействия се претендира да са причинени вредите – Народното събрание, чието мнозинство е поддържало след 01.01.2007 г. в националното право съществуването на норма, която се претендира да противоречи на правото на Европейския съюз и Агенцията за приватизация и следприватизационен контрол, по чието искане е вписана и реализирана оспорваната законна ипотека върху имотите на ищеца.

По същество правилно въззивният съд е приел, че отношение към нарушението на правото на Европейския съюз има и акт на Върховния касационен съд. Неправилно въззивният съд е приел, че несъобразеността с правото на Европейския съюз на определението за недопускане на касационно обжалване от Върховния касационен съд се състои в неизпълнение на задължението му на съд, разглеждащ делото като последна инстанция да отправи преюдициално запитване. Както е посочено по-горе това задължение е диференцирано, а и предпоставките за отправяне на преюдициално запитване са различни, предвид различните във времето служебни правомощия на касационната инстанция в производството по допускане на касационното обжалване и на разглеждането на касационната жалба. Несъобразеността на посоченото определение се състои в това, че макар да е повдигнат правният въпрос за съответствието на § 8 ПЗР ЗИД ЗПСК с разпоредбите на чл. 63 ДФЕС относно ограниченията на свободното движение на капитали и чл. 49 ДФЕС относно свободното право на установяване и въпреки че касаторът е поискал отправянето на преюдициално запитване, съдът е приел, че противоречието е без правно значение, тъй като първичното право на Европейския съюз не урежда публичните отношения между държавата-членка и нейните граждани.

Също правилно съдът е приел, че възможността да бъде вписана и реализирана законна ипотека върху имущество на търговско дружество за дълг на негов акционер е съставлявала ограничение на свободното движение на капитали по смисъла на чл. 63 ДФЕС и свободното право на установяване по смисъла на чл. 49 ДФЕС, тъй като е от естество да разколебае потенциални кандидати да инвестират в такова предприятие; както и че нарушението на правото на Европейския съюз е достатъчно съществено предвид значимостта на засегнатите права и начинът и степента на тяхното накърняване, както и обстоятелството, че отмяната на § 8 ПЗР ЗИД ЗПСК е приета от Народното събрание като мярка в процедура за нарушение № 2012/4002 за отстраняване на констатираното от Европейската комисия несъответствие с разпоредбите на ДФЕС.

По същество правилно въззивният съд е приел, че имуществената вреда за ищеца от противоправното отнемане на собствеността му е в размер на 532.900 лева – цената на свободния пазар за такъв имот на това място по времето на неговото отнемане, според приетото заключение на вещото лице.

Когато имот е продаден на публична продан, проведена надлежно по реда на ГПК (включително при обезпечена възможност за участие на всички присъединени кредитори и спазване на правилата за разгласяване), постигната цена е пазарната цена на този имот при публична продан. Ако имот е изнесен на публична продан правомерно (напр. защото кредиторът е действителен), никой не може да оспорва, че постигната цена не е пазарната при публична продан. Когато обаче имотът е изнесен неправомерно на публична продан (напр. защото имотът е несеквестируем или кредиторът е привиден), вредата на увредения не е съизмерима с цената от публичната продан, а с цената на имота на свободния пазар, от който увреденият трябва да може да си купи с полученото обезщетение друг такъв имот. Цените на свободния пазар на недвижими имоти са по-високи от цените при публична продан по различни причини – предлагане на пазара за по-продължително време, наличие на по-изрядни документи за собственост, възможност за закупуване с банков кредит, незабавно придобиване владението, без изчакване на обжалвания и необходимост от въвод на купувача във владение от съдебния изпълнител и др.

По същество също правилно съдът е приел, че след противоправното отнемане на имотите ищецът е продължил да търпи вреди, които може да надхвърлят размера на законната лихва върху дължимото обезщетение след неговия падеж, но в нарушение на материалния закон е квалифицирал тези вреди по чл. 49 ЗЗД, като е намерил причинна връзка с посоченото противоправно поведение на ответниците. Вреди са претърпени, но в причинна връзка със забавеното изплащане на дължимото обезщетение от държавата.

В нарушение на съдопроизводствените правила съдът е приел, че събраните доказателства за уговорен наем и реално извършени и осчетоводени плащания доказват действително претърпяна вреда в по-голям размер от законната лихва върху дължимото обезщетение. Размерът на уговорения наем може в действителност да е дължимият (той може да е и по-нисък от пазарния, предвид обстоятелството, че страните по договора за наем са свързани лица) и разходът може реално да е извършен, но този разход не съставлява действително понесена по-голяма вреда, за която деликвентът отговаря. Вреда е действителният разход до размера на пазарния наем, за чийто размер релевантни доказателства по делото не са събрани.

Видно от изложеното обжалваното решение, в частта по исковете за обезщетение за сумите над 532.900 лева и 4.255 лева със законната лихва от предявяването на иска е постановено при съществени нарушения на съдопроизводствените правила и в нарушение на материалния закон, поради което следва да бъде отменено в тази част, като предявените искове бъдат разгледани от касационната инстанция съгласно чл. 293, ал. 2 ГПК.

По делото е установено, че един от акционерите на ищцовото дружество е имал задължение към държавата, произтичащо от отношения по приватизационната сделка, с

която ги е придобил. На 08.02.2007 г. по искане на ответника АСПК на основание § 8 ПЗР ЗИД ЗПСК (Обн. в ДВ бр.72/2006) е вписана законна ипотека върху собствените на ищеца недвижими имоти за обезпечаване вземането на държавата срещу нейния длъжник. По предявен иск за защита правото му на собственост Старозагорския окръжен съд е обявил за нищожна законната ипотека върху имуществото на ищеца. Това решение е отменено от Пловдивския апелативен съд, който отхвърля предявения от ищеца иск. С определение № 520/28.06.2010 по т.д. № 78/2010 Върховният касационен съд не допуска до касационно обжалване въззивното решение. Установено е също, че ипотекираните имоти са продадени принудително и с 4 броя постановления за възлагане от 18.08.2011 г., влезли в сила на 31.08.2011 г. те са възложени на купувача от публичната продажба за сумата 399.675,00 лева. Пазарната цена на свободния пазар за такива имоти на това място в деня на влизане в сила на постановлението за възлагане 31.08.2011 г. възлиза на 532.900 лева, а законната лихва върху тази сума от 01.09.2011 до 28.02.2014 г. възлиза на 136.399,93 лева.

Видно от изложеното, като е лишен противоправно от собствеността на процесните имоти ищецът е увреден от лица, за поведението на които държавата отговаря, като вината им се предполага. По делото нито се твърди, нито са събрани доказателства за полагане на дължимата грижа от тези лица. Общата уредба на деликтната отговорност в националното право признава възможността за екскулпиране на деликвента, но при отговорността на държавата за вреди от нарушение на правото на Европейския съюз тази възможност е изключена поради несъвместимостта ѝ с особеното изискване на нарушението да е „достатъчно съществено“, установено в практиката на Съда на Европейския съюз (по делото *Brasserie du Pêcheur*) преди 02.12.2019 г. и след това с приемането на новия чл. 2в ЗОДОВ (ДВ, бр. 94 от 2019 г.). На практика неполагането на дължимата грижа има значение за квалифицирането на нарушението като достатъчно съществено, но полагането на дължимата грижа не изключва отговорността на държавата, ако нарушението е достатъчно съществено според другите – обективни елементи на фактическия състав.

Ищецът е увреден със сумата 532.900 лева (цената, която той би платил, за да закупи отнетите имоти от свободния пазар), която му се следва със законната лихва от предявяването на иска, както се претендира. Обстоятелството че при публичната продажба е постигната по-ниска цена не е определяща за размера на дължимото обезщетение, тъй като имотите са изнесени на публична продажба неправомерно. Що се отнася до разходите за наемането на същите имоти от купувача от публичната продажба за времето от 01.09.2011 до 28.02.2014 г., те не са в причинна връзка с отнемането на собствеността, а с неполучаването на дължимото обезщетение, което би му позволило да си закупи от свободния пазар други такива имоти. Тази вреда е от забавянето на изпълнението на задължението за изплащане на дължимото обезщетение. За обезщетяването на тези вреди законът предвижда обезщетение в размер на законната лихва върху дължимата сума, без да е необходимо доказване на действителния им размер. При доказване на действително претърпени вреди, те може да се окажат и по-големи, но по делото релевантни доказателства за това не са представени. При така доказаните обстоятелства за времето от 01.09.2011 до 28.02.2014 г. на ищеца следва да бъде присъдено обезщетение в размер на 136.399,93 лева на основание чл. 86, ал. 1, изр. 1 ЗЗД, тъй като това е правното основание, на което те се претендират според посочените в исковата молба факти и обстоятелства. Законна лихва върху това обезщетение обаче не следва да се присъжда, тъй като по естеството си то е за забавено изпълнение на парично задължение.

Ищецът е увреден и със сумата 4.255 лева, която той е изплатил като разноски по делото за безуспешната защита на правото си на собственост. Тази сума му се следва със законната лихва от предявяването на иска, както се претендира.

За причинените вреди отговаря държавата, тъй като увреждащото деяние съставлява нарушение на правото на Европейския съюз, което легитимира като надлежни ответници по делото Народното събрание, чието мнозинство е поддържало след

01.01.2007 г. в националното право съществуването на норма, която противоречи на правото на Европейския съюз, Агенцията за приватизация и следприватизационен контрол, по чието искане е вписана и реализирана оспорваната законна ипотека върху имотите на ищеца и Върховният касационен съд, който е приел, че първичното право на Европейския съюз не урежда публичните отношения между държавата-членка и нейните граждани. Нарушението е съществено, не само защото е извършено при неполагане на дължимата грижа (презумпцията по за вина чл. 45, ал. 2 ЗЗД нито е оспорена, нито оборена), но и според обективните елементи от фактическия състав на деликта, посочени по-горе. Държавните органи – ответници по исковете отговарят солидарно, защото надлежното обезщетение е дължимо от един и същ правен субект – държавата.

12. Наличието на висящо административно производство по чл. 201, ал. 3 ЗУТ, в което се решава въпроса за поделяемостта на урегулиран поземлен имот, предмет на съдебна делба, с цел образуване на нови урегулирани поземлени имоти, не е основание по смисъла на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК за спиране на делбеното дело.

Чл. 229, ал. 1 ГПК

Чл. 201 ЗУТ

Решение № 124 от 15.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 4849/2019 г., I г. о., докладчик председателят Дияна Ценева

С въззивно решение № 351 от 15.10.2019 г. по в. гр. № 569/2019 г. на Окръжен съд – Пазарджик е потвърдено решение № 208 от 19.06.2019 г. по гр. д. № 366/2018 г. на Районен съд - Велинград, с което е допуснато извършване на съдебна делба между съделителите М. Ю. В. и А. И. В. като съпрузи, и А. Ю. В. и Ф. А. В. като съпрузи, на недвижим имот, представляващ УПИ... кв..... по плана на [населено място], целият с площ 666 кв. м, при квоти 1/2 ид. част за съпрузите М. В. и А. В. в режим на СИО, и 1/2 ид. част за съпрузите А. В. и Ф. В. също в режим на СИО.

С определение № 331 от 25.06.2020 г. въззивното решение е допуснато до касационно обжалване за проверка на неговата допустимост по подадената касационна жалба от А. Ю. В. и Ф. А. В..

Жалбоподателите поддържат, че въззивното решение е неправилно. Предмет на делбата е съсобствен УПИ, в който има построени две самостоятелни жилищни сгради, собственост съответно на ищеците и на ответниците по делото. Считат, че в тази хипотеза са приложими разясненията, дадени в т. 1"д" от ППВС 2/82 г. /, според които е недопустима делба на съсобствен парцел, в който има две или повече самостоятелни сгради, които са изключени от собствеността и принадлежат на отделни собственици.

Ответниците по касация считат, че решението е недопустимо, тъй като е постановено при наличие на основание за спиране по смисъла на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК - висящо административно производство по чл. 201 ЗУТ по изменение на действащия план за регулация с цел обособяване на два самостоятелни УПИ от съсобствения имот.

Върховният касационен съд, състав на първо гражданско отделение, за да се произнесе, взе предвид следното:

Спирането на съдебното производство е отклонение от типичното развитие на процеса и представлява изключение, поради което може да се основава само на изрична процесуална разпоредба. Съгласно чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК съдът спира производството по делото, когато в същия или в друг съд се разглежда дело, решението по което ще има значение за правилното решаване на спора. В тази хипотеза спирането се налага заради връзката на преюдициалност между делата, тъй като ще формира сила на пресъдено нещо

относно право или правоотношение, релевантно за признаването или отричането на спорното право, предмет на подлежащото на спиране дело.

В случая не се установява, а и не се твърди от страните, да е налице друго висящо дело пред съд, чийто изход би бил обуславящ правилното решаване на настоящото. Наличието на висящо административно производство по чл. 201, ал. 3 ЗУТ, в което се решава въпроса за поделваемостта на урегулиран поземлен имот, предмет на съдебна делба, с цел образуване на нови урегулирани поземлени имоти, не е основание по смисъла на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК за спиране на делбеното дело. Вярно е, че в случаите, когато в урегулирания поземлен имот са построени две или повече сгради, които са изключени от съсобствеността, този въпрос е от значение на изхода на делото в първата фаза на делбата, тъй като ако действащият план за регулация не бъде изменен със заповед на кмета на общината, делбата на имота би била недопустима и съдът ще следва да отхвърли предявения иск. Висящите административни производства по издаване на административен акт обаче не са посочени като основание за спиране на производството по гражданското дело. Нормите, които уреждат основанията за спиране не могат да бъдат тълкувани разширително или прилагани по аналогия.

Предвид изложеното, въззивното решение е допустимо, но е неправилно поради допуснатото съществено нарушение на съдопроизводствените правила и на материалния закон.

Предмет на иска за делба е съсобствен УПИ, в който има построени две жилищни сгради, които са изключени от съсобствеността. Едната жилищна сграда е собственост на жалбоподателите А. Ю. В. и Ф. А. В.. Тя е построена в лицевата част на имота. Втората жилищна сграда е собственост на М. и А. В.. Тя е построена във вътрешността на имота.

За да допусне до делба дворното място въззивният съд е приел, че за всяка от жилищните сгради може да се обособи самостоятелен УПИ, който отговаря по площ и лице на изискванията на закона. За да обоснове този извод се е позовал на заключението на приетата по делото съдебно техническа експертиза, според която в случая относно минималните размери на новообразуваните УПИ следва да намери приложение разпоредбата на чл. 19, ал. 1, т. 5 ЗУТ, тъй като урегулираният поземлен имот се намира в населено място с преобладаващ стръмен терен, с денивелация над 10%. При съобразяване площта и разположението на жилищните сгради, разстоянията между тях, както и лицето на парцела, вещото лице е предложило вариант за разделяне, при който за достъп до вътрешния парцел е предвидена улица - тупик с широчина 3. 5 м, съгласно разпоредбата на чл. 81, ал. 1 ЗУТ. По този начин вътрешният парцел ще има лице, равно на ширината на улицата - 3. 5 м, а външният ще има лице откъм съществуващата улица и откъм улицата-тупик. Препис от заключението на вещото лице е изпратено на Община Велинград за становище относно поделваемостта на имота, съгласно разпоредбата на чл. 201 ЗУТ. Главният архитект на общината е дал становище, че имотът е поделваем и е дал мотивирано предписание до страните за внасяне на проект за изменение на регулацията. В изпълнение на това предписание съделителят М. В. е внесъл проект за разделяне на УПИ... в два варианта. Проектите са разгледани от ЕСУТ, който е приел вариант втори и е оправомощил главния архитект да одобри този вариант, при който двата новообразувани парцела са с равни площи съответно по 298. 55 кв. м. До приключване на устните състезания пред въззивната инстанция заповед на кмета на общината за изменение на ПУП- ПР не е представена.

В ППВС № 2/82 г., т. 1, б. "д" прието, че е недопустима делба на съсобствен парцел, в който има две или повече самостоятелни сгради, които са изключени от съсобствеността и принадлежат на отделни собственици. В своята практика / цитирана и от въззивния съд/ Върховният касационен съд последователно приема, че делбата на такъв съсобствен поземлен имот би била допустима, ако от него могат да се обособят два или повече самостоятелни УПИ, които да обслужват съществуващите сгради. Тъй като

допустимостта на съдебната делба на застроено съсобствено дворно място се преценява с оглед състоянието и градоустройствения статут на имота към момента на приключване на съдебното дирене в първата фаза на производството, от значение за допускане или отхвърляне на иска за делба е дали към този момент има завършена административна процедура по чл. 201 ЗУТ с издаване на заповед за изменение на плана за регулация. Когато по делото са събрани доказателства за поделяемост на имота, взето е становище на главния архитект и е дадено предписание на страните за внасяне на проект за изменение на действащия план за регулация, което те са изпълнили, но не издадена заповед за изменение на плана, процедурата по обособяване на нови УПИ не е завършена. В тези случаи в изпълнение на задължението си по чл. 7 и чл. 10 ГПК да съдейства на страните за изясняване на фактите, които са от значение за решаване на делото, съдът следва да изиска от компетентния административен орган да се произнесе. Преди въпросът за поделяемостта на имота да е разрешен окончателно с влязъл в сила административен акт - заповед на кмета за изменение на регулацията, респ. отказ да бъде допуснато такова изменение, съдът не може да пристъпи към постановяване на решение по чл. 344 ГПК по допускане на делбата, тъй като от него зависи дали земята ще бъде със статут на обща част по смисъла на чл. 38 ЗС, в който случай делбата би била недопустима, или със статут на обикновена съсобственост, която подлежи на делба на общо основание.

По тези съображение въззивното решение, с което е допусната делба на урегулиран поземлен имот, в който всяка от страните притежава сграда в индивидуална собственост, преди да е завършила процедурата по чл. 201 ЗУТ по обособяване на нови УПИ за всяка сграда, се явява неправилно като постановено при съществени нарушения на съдопроизводствените правила и на материалния закон. На основание чл. 281, т. 3 ГПК същото следва да бъде отменено и делото върнато за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд. При новото разглеждане съдът следва да даде възможност на страните и сам да предприеме необходимите действия за изясняване на въпроса завършена ли е процедурата по чл. 201 ЗУТ с издаване на заповед за изменение на действащия план за регулация.

13. Искането да бъде приложен определен изпълнителен способ прекъсва давността, защото съдебният изпълнител е длъжен да го приложи, но по изричната разпоредба на закона давността се прекъсва с предприемането на действие за принудително изпълнение.

Перемпцията е без правно значение за прекъсването на давността.

Когато по изпълнителното дело е направено искане за нов способ, след като перемпцията е настъпила по право, съдебният изпълнител не може да откаже да изпълни искания нов способ – той дължи подчинение на представения и намиращ се все още у него изпълнителен лист.

Двугодишният срок за перемпция започва да тече от първия момент, в който не се осъществява изпълнение (включително доброволно), т.е. осъществяването на всички поискани способности е приключило или поисканите не могат да се осъществяват по причина, за която взискателят отговаря.

Чл. 116, б. в ЗЗД

Чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК

Решение № 37 от 24.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1747/2020 г., IV г. о., докладчик председателят Борислав Белазелков

Допуснато е касационното обжалване на решение, с което е уважен предявеният иск за оспорване на вземане по реда чл. 439 ГПК. Обжалването е допуснато поради значението на материалноправните въпроси за правното значение на подаването на молба за образуване на изпълнително дело, на искането за провеждане на определен изпълнителен способ, на предприемането на действия по осъществяването на изпълнителния способ, както и на прекратяването на изпълнителното дело на основанията по чл. 433, ал. 1, т. 1 – 8 ГПК и образуването на ново изпълнително дело за прекъсването на давността.

По повдигнатите правни въпроси Върховният касационен съд намира, че в т. 10 ТР № 2/2013, ВКС, ОСГТК не е разгледан въпросът, при какви условия и кога настъпва перемпцията. Очевидно тя не настъпва, ако след поискването на един изпълнителен способ в продължение на две години вискателят не е поискал нов изпълнителен способ, най-малкото защото през това време може да се осъществявал поисканият предходен изпълнителен способ, а преди неговият край не може да се прецени със сигурност, има ли нужда от друг способ (може да не се постигне желаната висока цена, може да се присъединят кредитори и др.). Поставеният въпрос в тълкувателното решение е: Откога започва да тече нова погасителна давност за вземането, когато изпълнителният процес е прекратен поради перемпция на основание чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК; и постановеният отговор е: Новата давност започва да тече от последното ѝ прекъсване с надлежно извършено изпълнително действие или признание на вземането от длъжника. Перемпцията е без правно значение за давността. Общото между двата правни института е, че едни и същи факти могат да имат значение, както за перемпцията, така и за давността. Това обаче са различни правни институти с различни правни последици: давността изключва принудителното изпълнение (но пред съдебния изпълнител длъжникът не може да се позове на нея и съдебният изпълнител не може да я зачете), а перемпцията не го изключва – обратно, тя предполага неудовлетворена нужда от принудително изпълнение, но въпреки това съдебният изпълнител е длъжен да я зачете.

Когато по изпълнителното дело е направено искане за нов способ, след като перемпцията е настъпила, съдебният изпълнител не може да откаже да изпълни искания нов способ – той дължи подчинение на представения и намиращ се все още у него изпълнителен лист. Единствената правна последица от настъпилата вече перемпция е, че съдебният изпълнител следва да образува новото искане в ново – отделно изпълнително дело, тъй като старото е прекратено по право. Новото искане на свой ред прекъсва давността независимо от това дали съдебният изпълнител го е образувал в ново дело, или не е образувал ново дело; във всички случаи той е длъжен да приложи искания изпълнителен способ. Необразуването на ново изпълнително дело с нищо не вреди на кредитора нито ползва или вреди на длъжника. То може да бъде квалифицирано като дисциплинарно нарушение на съдебния изпълнител, само доколкото не е събрана дължимата авансова такса за образуване на отделното дело и с това са нарушени канцеларските правила по воденото на изпълнителните дела.

В чл. 116, б. „в“ ЗЗД е изрично установено правилото, че давността се прекъсва с предприемането действия за принудително изпълнение. Същинско действие за принудително изпълнение обаче може да предприеме само съдебният изпълнител (или друг орган на принудително изпълнение – публичен изпълнител, синидик, съд по несъстоятелността) и то прекъсва давността; но давността е свързана с поведението на кредитора – тя не се влияе от поведението на други лица. Затова ако искането от кредитора е направено своевременно, но изпълнителното действие не е предприето от надлежния орган преди изтичането на давностния срок, по причина, което не зависи от волята на кредитора; давността се счита прекъсната с искането, дори то да е било нередовно, ако нередовността е изправена надлежно по указание на органа на изпълнителното производство. Давността не се прекъсва веднъж с искането и още веднъж

с предприемането на действието. Прекъсването е едно – с предприемането на действието, но се счита да е настъпило с обратна сила, ако след поискването давността е изтекла. След това тя се прекъсва последователно във времето, когато осъществяването на способа става чрез отделни процесуални действия: запор или възбрана, опис, оценка, насрочване на проданта, разгласяване, приемане на наддавателни предложения, провеждане на наддаване и т.н. до влизането в сила на постановлението за възлагане.

Разпределението не е изпълнителен способ, то следва осребряването на имуществото или плащането от третото задължено лице, но то може да влезе в сила и въз основа на него да бъдат извършени плащания, дори да е изтекъл давностния срок, считано от влизането в сила на постановлението за възлагане или плащането по запора, тъй като кредиторът, нито може да наложи влизането в сила на разпределението, нито може да наложи на съдебния изпълнител да извърши плащането.

Налагането на запор или възбрана в изпълнително производство, съгласно т. 1 ТР № 2/2013, ВКС, ОСГТК съставлява насочване на изпълнението върху отделен имуществен обект на длъжника. То прекъсва давността, тъй като с него започва да се осъществява принудата в изпълнителния процес – длъжникът започва да търпи ограничение в правната си сфера – неговите актове на разпореждане стават непротивопоставими на първоначалния и присъединените кредитори.

В тълкувателното решение е посочено, че в изпълнителния процес давността се прекъсва многократно – с предприемането на всеки отделен изпълнителен способ и с извършването на всяко изпълнително действие, изграждащо съответния способ. Искането да бъде приложен определен изпълнителен способ прекъсва давността, защото съдебният изпълнител е длъжен да го приложи, но по изричната разпоредба на закона давността се прекъсва с предприемането на всяко действие за принудително изпълнение.

Перемпцията е без правно значение за прекъсването на давността. Тя е имала значение при действието на Постановление № 3/1980 г. на Пленума на Върховния съд, тъй като до обявяването му за изгубило сила новата давност е започвала да тече от прекратяването на изпълнителното дело и гражданите, съдът и всички други държавни органи са били длъжни да съобразяват поведението си с него.

Двугодишният срок за перемпция започва да тече от първия момент, в който не се осъществява изпълнение (включително доброволно, напр. по постигнато споразумение между страните), т.е. осъществяването на всички поискани способности е приключило (успешно или безуспешно) или поисканите не могат да се осъществяват по причина, за която взискателят отговаря – след направеното искане не е внесъл такси, разноски, не е оказал необходимото съдействие и така осуetyа неговото прилагане.

Върховният касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение, като разгледа жалбата и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК я намира основателна поради следните съображения:

За да постанови обжалваното решение въззивният съд е приел, че кредиторът „Юробанк България“ АД се е снабдил със заповед за незабавно изпълнение и изпълнителен лист, издаден на 16.04.2013 г., за парични вземания, произтичащи от договор за потребителски кредит срещу ищеца Емил Василев Янев, солидарно отговорен с Любомира Димитрова Димитрова. На 12.06.2013 г. е образувано изпълнително дело № 609/2013 по описа на ЧСИ В. Тозева, с район на действие ОС – Благоевград, като по искане на взискателя, след проучване на имущественото състояние на длъжниците, ЧСИ е наложил възбрана върху недвижим имот, с постановление от 30.11.2013 г. (вписана в Службата по вписванията при Благоевградския районен съд на 05.03.2014 г.). Въззивният съд е приел, че изпълнителното действие „насочване на изпълнението върху недвижим имот“ се счита предприето от датата на постановлението на съдебния изпълнител за налагане на възбрана върху имота, а не от датата на вписването ѝ в съответната Служба по вписванията, което в случая е извършено няколко месеца след постановлението за

налагане на възбраната. Изложени са съображения, че вписването на възбраната в Службата по вписванията има ефект за непротивопоставимост спрямо вискателя на извършените от длъжника разпореждания с имота, за който е наложена, но не е елемент от фактическия състав на изпълнителното действие за прекъсване на давността съгласно чл. 116, б. “в” ЗЗД (в тази връзка се позовава на разясненията в т. 10 от ТР № 2/2013 на ВКС, ОСГТК). Прието е, че предприемането на изпълнителното действие „насочване на изпълнението върху недвижим имот“ е извършено с постановлението на ЧСИ за налагане на възбраната, а не с вписването ѝ в Службата по вписванията, още повече, че ЧСИ не изпраща за вписване в Службата по вписванията наложената с постановление възбрана преди да е събрал от вискателя дължимата за вписването държавна такса по сметка на АВ (в случая таксата е внесена от вискателя на 16.01.2014 г.), а прекъсването на давността по чл. 116 б. “в” от ЗЗД не може да се поставя в зависимост от бързината на действието или от бездействието на вискателя да внесе дължимата държавна такса по сметка на АВ за вписване на възбраната. След 30.11.2013 г., когато е издадено постановлението на ЧСИ за налагане на възбрана в продължение на две години вискателят „Юробанк България“ АД не е поискал извършване на изпълнителни действия. В тази връзка е прието, че поради перемпция изпълнително дело № 609/2013 по описа на ЧСИ В. Тозева е прекратено на 30.11.2015 г., тъй като в посочения двугодишен срок изпълнителни действия не са искани, а нямат прекъсващ давността ефект подадените молби от вискателя с вх. № 09204/23.07.2014 по вх.регистър на ЧСИ за извършване на справка дали длъжника Емил Янев има регистрирани трудови правоотношения и за налагане на заповед върху трудовото възнаграждение, както и молба с вх. № 08633/07.08.2015 от вискателя за извършване на справки в НАП относно декларирано имущество от длъжниците. Следващото изпълнително действие –налагане на заповед върху трудовото възнаграждение на втората длъжница Любомира Димитрова, е извършено на 07.03.2016 г. с връчване на съобщение за налагане на заповедта съгласно чл. 450 ал. 2 ГПК, но то е предприето след настъпилото по силата на закона прекратяване на изпълнителното дело с изтичане на двугодишния срок по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК от налагане на възбраната. Предвид настъпилото на 30.11.2015г. прекратяване на изпълнителното производство по първото изпълнително дело, без правно значение са обстоятелствата, че ЧСИ не е констатирал с нарочно постановление настъпилите към посочената дата релевантни факти за перемиране на делото, а то е прекратено на друго основание, както и искането от 11.03.2016 г. за конституиране на ответника „Еос Матрикс“ ЕООД, София като вискател в качеството му на частен правоприменник на „Юробанк България“ АД по договор за цесия, сключен на 18.01.2016 г., включващ вземанията по изпълнителния лист срещу длъжниците Емил Янев и Любомира Димитрова. От прекъсването на давността на 30.11.2013 г. с постановлението за налагане на възбрана по изп.д. № 609/2013 на ЧСИ В. Тозева, е започнала да тече нова давност – 5 годишна по чл. 110 ЗЗД. На 14.11.2018г. по молба на ответника е образувано ново изп. д. № 567/2018 по описа на ЧСИ В. Тозева, по което са извършени изпълнителни действия - налагане на заповед върху трудовото възнаграждение на длъжницата Любомира Димитрова и насочване на изпълнението върху движими вещи с опис, насрочен за 20.05.2019 г. Към датата на предприемане на тези изпълнителни действия със съобщението на ЧСИ до посочената длъжница (л. 66 от изп.д. № 567/2018), което ѝ е връчено на 19.03.2019 г., петгодишният срок на новата погасителна давност е изтекъл. Образуването на второто изпълнително дело преди изтичане на давностния срок не прекъсва давността, тъй като не представлява предприемане на действия на принудително изпълнение по смисъла на чл. 116, б. “в” ЗЗД според даденото тълкуване на материалния закон в т. 10 на ТР № 2/2013 на ВКС, ОСГТК, представляващо задължителна съдебна практика (в което изрично е разяснено различието между предявяването на иск за прекъсване на давността по чл.116, б “б” ЗЗД и прекъсването на давността по чл. 116, б. “в” ЗЗД, което настъпва многократно с

предприемане на всеки отделен изпълнителен способ и с извършването на всяко изпълнително действие, а не с образуване на изпълнително дело).

Правилно въззивният съд е приел, че предявеният иск е за оспорване на вземания, удостоверени в изпълнителен лист, издаден въз основа на заповед за незабавно изпълнение, но в нарушение на закона е приел, че давността за тези вземания по отношение на длъжника е прекъсната с налагането на възбрана върху недвижим имот, с постановление от 30.11.2013 г., а не с вписването на възбраната в Службата по вписванията на 05.03.2014 г. С оглед предмета на делото е без правно значение дали и кога давността е прекъсвана по отношение на длъжницата Любомира Димитрова: с налагането на заповед върху трудовото ѝ възнаграждение на 07.03.2016 г. или с връчване на съобщението за налагане на заповедта съгласно чл. 450 ал. 2 ГПК. Когато и да е поискано и предприето това изпълнително действие, съдебният изпълнител е бил длъжен да го осъществи – в рамките на изпълнително дело или в образувано отделно производство. Дали е перемирано изпълнителното дело е без правно значение, с оглед предмета на настоящото дело. Както е посочено по-горе, насочването на изпълнението чрез налагане на заповед или възбрана прекъсва давността, като за перемпцията и необходимостта от образуването на ново дело значение има също, кога е направено искането (в случая то е преди изтичането на срока за перемпция). Но дори изпълнителното дело да е било перемирано, необразуването на новото искане в отделно дело няма значение за прекъсването на давността.

Действително образуването на изпълнително дело не е предприемане на принудително изпълнение, а канцеларско действие, което следва предявяването на изпълнителния лист за изпълнение. Когато молбата за изпълнение съдържа искане за прилагане на посочените в нея изпълнителни действия, то също не е предприемане на принудително изпълнение – такива са наложеният заповед и насочването на изпълнението върху движими вещи с описа, насрочен за 20.05.2019 г. – те ще прекъснат давността, но с ефект от поискването им, освен ако осъществяването им е забавено по причина, за която вискателят отговаря – след направеното искане не е внесъл такси, разноски, не е оказал необходимото съдействие и така е осуетявал тяхното прилагане.

По делото не е отчетено също, кога е влязла в сила заповедта за изпълнение, тъй като от изтичането на срока за възражение, когато влиза в сила на заповедта за изпълнение, започва да тече 5-годишната давност за вземанията, установени със сила на пресъдено нещо.

Видно от изложеното обжалваното решение е постановено в нарушение на материалния закон, поради което следва да бъде отменено, като предявените искове бъдат разгледани от касационната инстанция съгласно чл. 293, ал. 2 ГПК.

По делото е установено, че кредиторът „Юробанк България“ АД се е снабдил със заповед за незабавно изпълнение и изпълнителен лист, издаден на 16.04.2013 г., за парични вземания, произтичащи от договор за потребителски кредит срещу ищеца Емил Василев Янев, солидарно отговорен с Любомира Димитрова Димитрова. На 12.06.2013 г. заповедта за изпълнение и изпълнителният лист са предявени за изпълнение, като е образувано изпълнително дело № 609/2013 по описа на ЧСИ В. Тозева, с район на действие ОС – Благоевград. Тази молба не прекъсва давността, тъй като по искане на вискателя, на съдебния изпълнител е възложено да определи изпълнителните способности, след проучване на имущественото състояние на длъжниците. Давността е прекъсната с изтичането на срока за възражение, след връчването на заповедта за незабавно изпълнение чрез залепване на уведомление на 06.10.2014 г. (работен ден – понеделник) и изтичането на срока за получаването ѝ – 20.10.2014 г. (работен ден – понеделник), т.е. на 03.11.2014 г., когато влиза в сила заповедта за изпълнение и започва да тече новата 5-годишната давност за вземанията, установени със сила на пресъдено нещо (преди това давността е била прекъсната и с вписването на възбраната върху имот на длъжника на 05.03.2014 г.).

Следващото прекъсване на давността е само по отношение на длъжницата, която не е страна по делото – с връчването на заповедта за изпълнение върху нейното трудово възнаграждение на 07.03.2016 г.

Последващото прекратяване на изпълнителното дело поради перемция е без правно значение.

С връчването на заповедта за изпълнение върху трудовото възнаграждение на длъжницата на 18.05.2019 г. също се прекъсва давността само по отношение на нея.

Давността по отношение на длъжника не е прекъсната нито на 14.11.2018 г. с молбата за образуване на новото изпълнително дело № 567/2018, макар тя да съдържа искане за извършването на опис на движимите вещи в дома му, нито с насрочването на искания опис за 20.05.2019 г., тъй като той не е осъществен поради невнасянето на дължимата авансова такса от взыскателя.

Теченото на давността е спряно на 06.06.2019 г. със спирането на принудителното изпълнение, постановено от първоинстанционния съд за обезпечение на предявените иски по настоящото дело.

Видно от изложеното 5-годишната давност за процесните вземания не е изтекла по отношение на ищеца за времето от 03.11.2014 г., когато е влязла в сила заповедта за изпълнение и е започнала да тече новата 5-годишната давност за вземанията, установени със сила на пресъдено нещо до 06.06.2019 г., когато е спряно принудителното изпълнение по отношение на ищеца. Тя ще продължи да тече след влизането в сила на настоящото решение, когато по силата на закона ще отпадне занапред постановеното от първоинстанционния съд спиране на принудителното изпълнение, без да е необходим изричен диспозитив в този смисъл, постановен от Върховния касационен съд.

14. Когато незаконно задържаният обвиняем е бил непълнолетен, възрастта е релевантен фактор, който следва да се съобразява при преценката на размера на дължимото обезщетение за причинени неимуществени вреди.

Чл. 386 НПК

Чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ

Решение № 7 от 25.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2379/2020 г., III г. о., докладчик съдията Илияна Папазова

Производството е с правно основание чл. 290 от ГПК.

Касационно обжалване е допуснато с определение № 756 от 10.11.2020 г. по касационната жалба на К. И. И. от [населено място], чрез процесуалния представител адвокат Я. против въззивно решение № 125 от 10.04.2020 г. по в. гр. д. № 15/2020 г. на Окръжен съд София, с което е потвърдено решение № 297 от 2.12.2019 г. по гр. д. № 1466/2018 г. на Районен съд Ботевград като е осъдена Прокуратурата на РБ да заплати на К. И. И., на основание чл. 2, ал. 1, т. 3 ЗОДОВ сумата от 10 000 лв., обезщетение за неимуществени вреди в резултат на незаконното обвинение по н. о. х. д. № 127/2017 г. по описа на СОС, ведно със законната лихва, считано от 9.05.2018 г. и е отхвърлен иска в останалата му част като неоснователен. Присъдени са разноски. Искането на касатора, потвърдено в съдебно заседание, е за отмяна на постановения въззивен акт в частта, с която искът е отхвърлен до претендиращия размер и решаване на въпроса с присъждане на сумата от 24 000 лв. Счита постановения акт да неправилен и необоснован в посочената част, като твърди, че при определяне на размера на обезщетението не са отчетени съществени релевантни обстоятелства. Претендира направените разноски и представя подробни писмени бележки.

Изразеното в съдебно заседание, становище на представителя на Върховна касационна прокуратура е за неоснователност на подадената касационна жалба. Счита, че определенният размер на обезщетение е съобразен с принципа за справедливост.

Върховен касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, след като обсъди изразените становища и ангажираните по делото доказателства, намира за установено следното:

С присъда № 43 от 6.12.2017 г. по н. о. х. д. № 127/2017 г. на СОС, влязла в сила на 9.05.2018 г., ищецът К. И. И., ученик по това време в 10 клас, е признат за невиновен и оправдан на основание чл. 304 НПК, по повдигнатото му обвинение за извършено престъпление по чл. 199, ал. 1, пр. 2, вр. с чл. 198, ал. 1, вр. с чл. 20, ал. 2, вр. ал. 1, вр. чл. 63, ал. 2, т. 2 НК за това, че на 12.11.2015 г., в [населено място], на [улица], като непълнолетен, но можещ да разбира свойството и значението на извършеното и да ръководи постъпките си, в съучастие с други две лица, също непълнолетни, е отнел чужди движими вещи, всички на обща стойност 311 лв., от владението на И. И. Х., с намерение противозаконно да ги присвои, като е употребил за това сила –нанасяне на удари с юмруци в областта на главата и тялото, като грабежът е придружен с причиняване на средна телесна повреда на И. Х., изразяваща се в счупване на горни централни резци, представляващо по своята медико-биологична характеристика избиване на зъби, довело до трайно затруднение в дъвченето и говоренето за срок по-голям от 30 дни.

Производството е продължило около две години и половина – от 13.11.2015 г., когато ищецът е бил привлечен като обвиняем по ДП до 9.05.2018 г., когато е влязла в сила оправдателната му присъда. Бил е обвинен в извършване за тежко, по смисъла на чл. 93, т. 7 НК престъпление /по чл. 199, ал. 1 НК/, за което се предвижда наказание лишаване от свобода за срок от пет до петнадесет години. След влизане в сила на присъдата е направено искане от главния прокурор за възобновяване на производството, което е оставено без уважение с решение № 22 от 8.02.2019 г. по к. д. № 1121/2018 г. на ВКС.

Видно от издадено удостоверение № 78 от 17.11.2018 г. от директора на ПГТМ "Х. Б. " [населено място], към момента на започване на наказателното производство К. И., през учебната 2015/2016 г., е бил ученик в 10 клас в посочената гимназия, дневна форма на обучение, специалност "Автотранспортна техника". През учебната 2016/2017 г., със заповед № РД 11-115 от 14.03.2017 г., е променена формата му на обучение от дневна в самостоятелна. До настоящия момент той не е завършил 11 клас, като има да полага 14 изпити за определяне на годишна оценка. През учебната 2018/2019 г. продължава да бъде ученик в самостоятелна форма на обучение в 11 клас.

Осъждан е по н. о. х. д. № 791/2014 г., приключило със споразумение от 15.04.2015 г. на РС Ботевград за грабеж /деяние по чл. 198, ал. 1, пр. 1 НК/.

Независимо, че е бил непълнолетен, мерките за неотклонение, които са му били наложени в хода на производството са: "задържане под стража" за период от шест месеца: от 24.11.2015 г. до 27.05.2016 г., която е изтърпял в Ареста и от 27.11.2017 г. до 6.12.2017 г. в Затвора гр. София], "домашен арест" от 14.11.2015 г. до 16.11.2015 г. и "Надзор на ИДПС" от 27.05.2016 г.

С ангажирани по делото гласни доказателства /показания на бащата на ищеца, които съдебният състав изцяло кредитира/ е установено, че воденото наказателното производство и по-специално задържането му под стража /ведно с приравнения му домашен арест/, което е продължило около седем месеца и половина, се е отразило изключително негативно на И.. Веднага след задържането му в [населено място] е бил откаран в [населено място]. Родителите, които са го посещавали всяка седмица, са виждали, че той е "притеснен и много уплашен". Имало е случай, при който са отишли на свиждане, но не са осъществили контакт, защото им е казано, че е болен. Впоследствие разбрали, че е бил бит. Според свидетеля, другите арестанти са го унижавали непрекъснато като са го карали "да пере, да чисти, изнасилвали са го, бесели са го". След

като е бил освободен и се е прибрал вкъщи – се е затворил и в продължение на три месеца е отказвал да излиза. Дълго време не е искал да разговаря с никой, включително и с родителите си, на който доста по-късно е разказал за преживяното в Ареста. Наложила се е консултация с психиатър. Била му е назначена терапия. Посещавали са доктори във Враца и в Ботевград. Родителите са се страхували да не се самоубие, поради което не са го оставяли сам. Бащата заявява, че преди започване на наказателно производство, К. е бил "весел, радостен, имал е приятели", а след това – без желание за живот. Опитал се е да продължи образованието си, но в училище го отбягвали и за наричали "затворник" и "престъпник", което станало причина да спре да посещава учебното заведение. Когато "подновили делото", той отново се притеснил. Промяна настъпила и в отношението на близките и познатите не само към К., но и към цялото семейство – започнали да ги избягват.

При тези данни, въззивният съд е приел, че справедливият размер на обезщетение е от 10 000 лв., като е посочил, че съобразява следните обстоятелства: причиненият психологически стрес, изразяващ се в нервно напрежение, страх, отчужденост и срам от близки и приятели, претърпените болки и страдания, свързани с ограничената лична свобода по време на мярката за неотклонение "задържане под стража", наложена му в продължение на 7 месеца, факта, че е бил обвинение за деяние, за което се предвижда наказание "лишаване от свобода" за срок от 5 до 15 г., възрастта му от 16 години, продължителността на наказателното преследване, което е около две години и половина.

Касационно обжалване е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т. 3 ГПК по въпрос относно значението на възрастта на незаконно задържания обвиняем, като релевантен фактор при преценката на размера на дължимото обезщетение за причинени неимуществени вреди. По същия -настоящият съдебен състав намира следното:

Възрастта, като период от живота, се свързва с различни етапи, през които преминава човек в процеса на своето съзряване. В правото тя винаги се е считала за релевантно обстоятелство досежно обема права и задължения, които могат да се притежават и упражняват от физическите лица. Възрастта е разграничителен критерий в развитието на дееспособността, въз основа на който лицата се определят като малолетни, непълнолетни и пълнолетни. Законодателят е приел, че е целесъобразно да установи един междинен период /непълнолетието/, през който на лицата да се предостави време за придобиване на опит, за да се осигури възможност за плавно пристъпване към самостоятелно участие в общественния живот. Съобразно това, за съда /а и за всички правозащитни органи/ съществува задължение особено внимателно и задълбочено да преценяват обстоятелствата по делото, когато страна в процеса е непълнолетно лице. Конкретно, в наказателното право /в НК и НПК/ се съдържат специални разпоредби за непълнолетни, като за тях е предвиден специален наказателно-правен режим. Съгласно чл. 386, ал. 2 НПК – спрямо непълнолетни мярката за неотклонение "задържане под стража" се взема в изключителни случаи, а съгласно ал. 4 - в случаите на задържане, непълнолетните се настаняват в подходящи помещения отделно от пълнолетните, като незабавно се съобщава на техните родители или попечители и на директора на учебното заведение, когато задържаният е ученик. В т. 4 от Постановление № 6 от 30.10.1975 г., изм. с Постановление № 7 от 6.07.1978 г. изрично е посочено, че когато обвиняем е непълнолетно лице "важно значение" има "бързината на разглеждане на делата", като е посочено, че е "необходимо съдилищата да вземат мерки" за това. Съгласно т. 9 от същото Постановление - основната цел при налагане на наказанията е да се съдейства за "правилното възпитание" на непълнолетните. Имайки пред вид това, настоящият съдебен състав приема, че когато незаконно задържаният обвиняем е бил непълнолетен, възрастта е релевантен фактор, който следва да се съобразява при преценката на размера на дължимото обезщетение за причинени неимуществени вреди. Следва да се отчитат и следните обстоятелства. В случаите, свързани с търсене на наказателна отговорност на

непълнолетен – възрастта се третира като самостоятелно смекчаващо обстоятелство, като се отчитат различията във възможностите за оценка на конкретния непълнолетен извършител, а при престъпления, за които не може да се приложи освобождаване от наказателна отговорност поради повишената им обществена опасност, увлечението и лекомислието са самостоятелни смекчаващи обстоятелства, като задължително се съобразяват и психичните особености на конкретния извършител. Във всички случаи следва да се отчита и спецификата на непълнолетната възраст пред вид настъпващите изменения в организма през пубертета, както и факта, че непълнолетните носят наказателна отговорност само ако лицето е могло да разбира свойството и значението на деянието и да ръководи постъпките си, което във всеки случай изисква изследване на индивидуалното им психофизично развитие.

Имайки пред вид така даденият отговор на поставения въпрос и като счита, че въззивният съд само формално /без аргументи/ е посочил възрастта сред релевантните обстоятелства, настоящият съдебен състав намира постановеният въззивен акт за неправилен в частта досежно определения размер на обезщетение. В конкретния случай, с гласни доказателства е установено, че воденото наказателно производство се е отразило изключително тежко на обвиненото лице, което и към момента на деянието, в извършването на което е обвинен /12.11.2015 г. /, и към започване на наказателното производство /13.11.2015 г. /, и към задържането си в Ареста на 24.11.2015 г. е бил непълнолетен. /Пълнолетен е от 21.05.2017 г. / В случая следва да бъде отчетено, че на 16-годишна възраст, той е бил задържан, отведен сам в друг град, затворен, като по делото не е установено спазване на изискването при изпълнение на наложената му мярка за неотклонение "задържане под стража" да е настанен в подходящо помещение, отделно от пълнолетните. Напротив, ангажираните гласни доказателства сочат, че той е бил в помещение с други пълнолетни лица, което следва да се съобрази като допълнително неблагоприятно обстоятелство. Неправомерно /пред вид постановяването на оправдателна присъда/ е било задържането на непълнолетното лице, при това в продължение на повече от седем месеца, като задържането, видно от издаденото удостоверение № 12036 от 4.12.2018 г. от МП ГД"ИН", е било както в Арестите на територията на ОС "ИН" София, така и в Затвора [населено място]. Касае се за задържане, което по човешка презумция, е ясно че причинява отрицателни последици на неукрепналата психика на непълнолетното лице. В случая, установените неимуществени вреди са над обичайните. Този извод следва от показанията на свидетеля във връзка с поведението на пострадалия след освобождаването му, установяващи отказ от какъвто и да е социален живот за период от три месеца, необходимост от консултация с психиатър, терапия, настъпилата негативна промяна в начина му на живот. Освен тези обстоятелства, въззивният съд не е съобразил и наличието на връзка между воденото наказателно производство и невъзможността на И. да завърши училище. Към момента на повдигане на обвинението той е бил ученик в 10 клас, като няма данни той да не е посещавал училище или да е имал проблеми с обучението си. Именно, заради задържането му, той е преминал от дневна форма на обучение на самостоятелна /и на практика е пропуснал учебната 2016-2017 г. /, като с гласни доказателства е установено, че след освобождаването му, е направил опит да се върне и да продължи обучението си. Опитът е бил неуспешен. Трябвало е да отиде в клас с непознати съученици, които - с оглед свидетелските показания - са го отбягвали и наричали "затворник" и "престъпник", като така установената враждебна среда, в която е попаднал, има връзка с воденото производство. Конкретно установените по делото причинени неимуществени вреди на пострадалия, свързани с неговата възраст, сочат на една по-висока степен на изживян емоционален стрес, страх от осъждане /включително и за един последващ период, след влизане в сила на оправдателната присъда, пред вид направеното искане за възобновяване на приключилото наказателно производство/, неблагоприятно въздействие върху цялостното поведение на пострадалия, начина му на

живот, както и отражението върху отношението на близките и приятелите към него, изпитаните страдания във връзка с оказаното психологическо отражение, въпреки сравнително неголямата продължителност на производството /около две години и половина/ и съдебното минало на И., главно пред вид тежките наложени мерки за неотклонение, мотивират настоящият съдебен състав да приеме, че справедливият размер на дължимото обезщетение в случая следва да е 16 000 лв. В останалата част искът е неоснователен.

15. В мотивите на решението съдът обсъжда доказателствата за всички правно релевантни факти и посочва кои факти намира за установени и кои намира за недоказани.

Ако доказателства за размера на иска са налице, той се определя според тях, а не по усмотрение на съда.

Съдът не е длъжен да възприеме заключението на вещото лице независимо от това дали то е „оспорено“ от страните, или не е „оспорено“.

Чл. 235, ал. 2 и 3 ГПК

Чл. 162 ГПК

Чл. 202 ГПК

Решение № 38 от 25.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2049/2020 г., IV г.о., докладчик председателят Борислав Белазелков

Допуснато е касационното обжалване на решение, с което е уважен частично предявеният иск за обезщетение на имуществени вреди от непозволено увреждане по чл. 49 ЗЗД. Обжалването е допуснато поради значението на процесуалноправните въпроси за задължението на въззивния съд в мотивите на решението да обсъди всички доказателства относно правно релевантните факти; за приложението на чл. 162 ГПК, следва ли съдът да определи размера на иска по своя преценка, когато по делото има достатъчно данни за неговия размер (в случая прието по делото и неоспорено от страните заключение на вещо лице), както и за определянето на размера на иска при достатъчно данни по смисъла на чл. 162 ГПК.

По повдигнатите правни въпроси Върховният касационен съд намира, че въззивният съд не прави доклад по делото. Съгласно чл. 268, ал. 1 ГПК той докладва жалбите и отговорите: в коя част е обжалвано решението, кои правни въпроси във връзка с неговата валидност и допустимост се поставят (за това той следи служебно), какви оплаквания за неправилност са направени и какви пороци на извършените процесуални действия е поискано да бъдат отстранени, съответно - кои процесуални действия следва да бъдат извършени във въззивното производство. Въззивният съд дава указания на страните във връзка с проверката на валидността и допустимостта на обжалваното решение, но не дава указания във връзка с проверката на правилността му и поправянето на допуснати нарушения. Той не може да приеме за установено нещо различно по фактите нито да констатира нарушение на съдопроизводствените правила, без съответно оплакване в жалбите или отговорите. С въззивната жалба може да бъдат представени и да бъде поискано събирането на доказателства за правно релевантни факти и обстоятелства: 1) които не са включени в доклада по чл. 145, ал. 1, т. 1 ГПК, без значение кой ги твърди и кого ползват, 2) за които в доклада не са дадени указания по чл. 145, ал. 1, т. 5 ГПК в чия тежест е да бъдат доказани, указанията са погрешни или са дадени и на двете страни, без значение дали съдът е включил фактите в списъка на правнорелевантните факти по т. 1, или е пропуснал да ги включи и 3) за които не са дадени указания по чл. 146, ал. 2 ГПК, че

страната не сочи нито представа доказателства за тях. Тези нови доказателства са допустими, доколкото имат значение за установяване на правно релевантни факти по делото според преценката на въззивния съд. В мотивите на решението съдът обсъжда доказателствата за всички правно релевантни факти и посочва кои факти намира за установени и кои намира за недоказани. Съдът обсъжда също и всички искания и възражения на страните, които се основават на установени факти, както и доводите на страните, които имат значение за решението по делото.

По въпроса за приложението на чл. 162 ГПК е постановено решение № 164/20. 05. 2014 г. на ВКС, IV г. о. по гр. д. № 7672/2013, с което е прието, че когато искът е установен в своето основание, но няма достатъчно данни за неговия размер, съдът може да определи този размер по своя преценка или да вземе заключението на вещо лице. Към всяка от тези алтернативи обаче съдът може да пристъпи само ако при съвкупния анализ на всички събрани по делото доказателства не бъде прието наличие на доказателства за обстоятелствата, които обуславят този размер. Ако такива доказателства са налице, размерът на иска се определя според тях, а не по усмотрение на съда.

Съгласно чл. 202 ГПК обаче съдът не е длъжен да възприеме заключението на вещото лице независимо от това дали то е "оспорено" от страните, или не е "оспорено" и също независимо от това дали заключението се поддържа единодушно от вещите лица, има ли разногласие между тях, както и коя теза се поддържа от мнозинството и от малцинството вещи лица. Съдът обсъжда заключението заедно с другите доказателства по делото и може да приеме, като изложи съответните мотиви за това, че някои от фактите на които се основава заключението не са се осъществили, но са се осъществили други факти, които заключението игнорира, както и че то установява вярно или невярно съответните причинни връзки между приетите за установени факти.

Върховният касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение, като разгледа жалбата и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК я намира основателна поради следните съображения:

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел, че срещу едноличния собственик и управител на ищцовото дружество е образувано наказателно производство за престъпление по чл. 172 а, ал. 1 НК за това, че на 28. 01. 2009 г. същата е възпроизвела и съхранила програми върху материален носител в паметта на компютърни системи, без необходимото по закон съгласие на носителя на съответното право – чл. 18 от ЗАПСП. С Протокол за доброволно предаване от 28. 01. 2009 г. са предадени на дознател при 01 РПУ на МВР компютърни системи № 1, 2, 3 и 4, описани в протокол за оглед от 28. 01. 2009 г., като с протокол от 29. 01. 2009 г. са предадени документи, представляващи сертификати, лицензии и фактури за закупени софтуери и компютърни системи. С влязло в сила постановление от 11. 10. 2013 г. наказателното производство е прекратено, като в мотивите на същото е посочено, че изготвянето на допълнителна компютърно-техническа експертиза е невъзможно доколкото така предадените компютърни системи не могат да бъдат намерени в складовите помещения на 01 РПУ, СДВР. По делото е представен договор за доставка на система за управление на бизнеса, с предмет да се разработи, предостави и поддържа система за управление на бизнеса (ERP система) "GComp II" на 20 работни места срещу цена за предоставяне на лицензите и услугите в размер на 22. 729 лв. без ДДС, която е инсталирана на 30. 03. 2007 г. (видно от протокол за инсталиране на системата за управление на бизнеса на сървърна система и 20 бр. настолни компютри, съпроводено от обучение на персонала) и на ищеца е инсталирана допълнителна опция към ERP системата – модул за връзка на същата със система за управление на WEB съдържанието на корпоративен сайт (видно от протокол от 29. 06. 2007 г.), както и опция – модул – електронен магазин към ERP системата GComp II на последното срещу цена от 11. 500 лв. с ДДС (приемо – предавателен протокол от 22. 12. 2008 г.). С приемо – предавателен протокол от 28. 08. 2008 г. на ищеца са предадени

техника и софтуер както следва: 15 бр. компютърна конфигурация с MS Office 2007 Basic OEM/MS Windows Vista Business, 1 бр. сървърна компютърна конфигурация с MS Win Server Std 200832/64 bit English – 5 CAL, 10 бр. Софтуер MS Win Server 2003 CAL, 4 броя софтуер Adobe CS3 Design Standart, 4 броя софтуер CorelDraw Graphics Suite h4 License, както и CorelDraw Graphics Suite h 3 – медиа с програмен продукт, а съгласно приемо – предавателен протокол от 05. 09. 2008 г. - 15 бр. компютърна конфигурация с MS Office 2007 Basic EOM/ MS Windows Vista Business, 1 бр. сървърна компютърна конфигурация с MS Win Server Std 200832/64 bit English – 5 Cal, 10 бр. софтуер MS Win Server 2003 CAL, 4 бр. софтуер Adobe CS3 Design Standart, както и 4 бр. софтуер CorelDraw Graphics Suite h4 License. Представени са 4 бр. фактури, първата от които е от 21. 04. 2007 г. и е на стойност 14. 040 лева с основание доставка на компютърна система – сървър, втората – от 29. 06. 2007 г. за сумата 3. 576 лв. за програмен продукт – изработка на допълнителни опции, третата - от 28. 08. 2008 г. за сумата 35 829, 60 лева за доставка на посочени в същата артикули, а четвъртата – от 22. 12. 2008 г. за сумата от 11. 500 лева с основание плащане по Договор за доставка № 217/05. 12. 2008 г. С влязло в сила постановление от 29. 05. 2009 г. на прокурор при СРП, е оставена без уважение молбата на представителя на ищеца за връщане на веществени доказателства – 3 бр. компютърни системи и 1 бр. сървър с посочване, че към този момент не са извършени всички необходими следствени действия. Пред първоинстанционния съд е прието заключение на вещо лице по съдебна компютърно-техническа оценъчна експертиза, съгласно което стойността на предадените компютърни системи и софтуер възлиза на 64. 945, 60 лв. Въззивният съд е приел, че органите на предварителното производство са длъжни да съхранят и опазят иззетите веществени доказателства до приключване на наказателното производство съгласно чл. 111 НПК, а когато досъдебното производство е прекратено поради това, че деянието не е извършено, не съставлява престъпление или поради изтичане на давност, вещите се връщат на лицето, от което са иззети, освен ако не са потърсени или притежаването им е забранено от закона и всички имуществени вреди, които са били причинени при изземване и задържане на вещта като веществено доказателство в предварителното производство, подлежат на обезщетяване по реда на чл. 49 от ЗЗД. Доколкото в случая липсват данни да са налице особените случаи, в които иззетите вещи не се връщат на лицето, от което са иззети, е прието, че следва да бъде ангажирана отговорността на ответника за причинените вреди от разследващи органи, които се намират в служебни правоотношения с МВР, а предявеният иск е основателен и доказан. За да определи размера на дължимото обезщетение съдът е обсъдил представените по делото доказателства, като е взел предвид, че видно от представената фактура №. . . от 28. 08. 2008 г., ищецът е закупил 15 бр. компютърни конфигурации с MS Office 2007 Basic OEM/ MS windows Vista Business с единична цена от 865 лв. без ДДС или 1038 лв. с ДДС, а съгласно Протокол за доброволно предаване от 28. 01. 2009 г., на разследващите органи са предадени компютърни системи с № 1, 2, 3 и 4 (една от които е сървър съгласно показанията на разпитания по делото свидетел). Прието е, че ответникът дължи заплащане на обезщетение за 3 бр. компютърни системи, която след отчитане на настъпилата амортизация по възприетия от първоинстанционния съд метод възлиза на 519 лв. и в размер на 2. 340 лв. закупения от ищеца сървър. Прието е, че на обезщетение подлежат и вредите от неполучаването обратно на активационните дискове и активиращите ключове, които, съгласно фактура №. . . от 28. 08. 2008 г., възлизат на 5. 563, 20 лв. и съответно 96 лв., като е прието, че и инсталационните дискове, и активационните ключове са предадени на 29. 01. 2009 г. (съгласно представен протокол). Предвид изложеното, въззивният съд е достигнал до крайния извод за доказаност на исквете по чл. 49 от ЗЗД до размера от 8. 518, 2?0 лв., съставляващ сбор от цената на процесните 3 бр. компютърни системи, сървър и софтуер след отчетена амортизация на хардуера.

Правилно въззивният съд е приел от фактическа страна, че по образувано срещу едноличния собственик и управител на ищцовото дружество наказателно производство за престъпление по чл. 172 а, ал. 1 НК с протокол за доброволно предаване от 28. 01. 2009 г. са предадени на дознател при 01 РПУ на МВР 3 бр. компютърни системи и 1 бр. сървър, като с протокол от 29. 01. 2009 г. са предадени документи, представляващи сертификати, лицензии и фактури за закупени софтуери и компютърни системи. Също правилно съдът е приел, че с влязло в сила постановление от 11. 10. 2013 г. наказателното производство е прекратено, като в мотивите на същото е посочено, че изготвянето на допълнителна компютърно-техническа експертиза е невъзможно доколкото така предадените компютърни системи не могат да бъдат намерени в складовите помещения на 01. РПУ, СДВР.

Претендира се обезщетение за имуществената вреда от отнемането на компютърните системи, сървъра и софтуера.

Също правилно въззивният съд е приел, че ищецът е направил документираните разходи за придобиването на компютърни инсталации и софтуер в размера по заключението на изслушаната в първоинстанционното производство експертиза, но обезщетение се дължи само за предадените и приети и в следствие изгубени компютърни системи, сървър и софтуер. По делото няма доказателства да е предадено и прието нещо различно от посоченото в исковата молба – 3 бр. компютърни системи и 1 бр. сървър със съответния софтуер.

По същество правилно въззивният съд е приел, че причинената вреда на ищеца е съизмерима с цената на процесните 3 бр. компютърни системи, сървър и софтуер, след отчитане на амортизацията на хардуера, но неправилно е приел, че амортизацията следва да бъде отчетена към 11. 10. 2013 г., когато наказателното производство е прекратено, нуждата от тях за целите на производството е преминала и предадените вещи следвало да бъдат върнати. При положение че извършването на престъпление не е установено, амортизацията следва да бъде отчетена към момента на предаването и приемането на вещите за съхранение от ответника на 28. 01. 2009 г., тъй като не може да се приеме, че ищцовото дружество има отношение към причините за задържането им до прекратяването на наказателното производство.

Видно от изложеното в отхвърлителната част обжалваното решение е постановено в нарушение на материалния закон, поради което следва да бъде отменено в тази част, като предявените искове бъдат разгледани от касационната инстанция съгласно чл. 293, ал. 2 ГПК.

По делото е установено, че сървърът е закупен през месец април 2007 г. за 14. 040 лева, а компютърните конфигурации – за $3 \times 1. 038 = 3. 114$ лева. След отчитане на тяхната амортизация към месец януари 2009 г. остатъчната им стойност следва да бъде определена, при условията на чл. 162 ГПК, на 8. 400, съответно 1. 870 лева, към които суми следва да се прибави и цената на инсталирания софтуер 5. 660 лева.

Видно от изложеното, като е лишен от собствеността на процесните вещи ищецът е ощетен с остатъчната им стойност към деня на предаването и приемането им за съхранение на ответника в размер на 15. 930 лева, със законната лихва от предявяването на иска на 07. 04. 2017 г., както се претендира и съответната част от разноските по делото по компенсация за всички инстанции в размер на 1. 069, 27 лева.

III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ

16. За да е основателен отказа на застрахователя да изплати застрахователно обезщетение за вреди от настъпило застрахователно събитие, не е достатъчно застрахованият да не е изпълнил свое задължение по застрахователния договор, което е предвидено в закон или в самия договор и е значително от гледна точка на интереса на застрахователя, а наред с това е необходимо настъпването на застрахователното събитие и/или обема на произлезлите от него вреди да са последица от неизпълнението на това задължение, т. е. да съществува причинна връзка между неизпълнението и застрахователното събитие, респ. че неизпълнението е увеличило риска от имущественото увреждане или че е пречило доказването на вредите, респ. на обстоятелствата, при които е настъпило събитието.

Чл. 208 КЗ (отм.)

Чл. 211 КЗ (отм.)

Решение № 144 от 21.01.2021 г. на ВКС по т. д. № 2365/2019 г., II т. о., докладчик съдията Бонка Йонкова

Допуснато е касационно обжалване по материалноправен въпрос относно възникването на правото на застрахователя да откаже изплащането на застрахователно обезщетение за вреди от настъпило застрахователно събитие.

За да отмени решението на Окръжен съд - Варна и да отхвърли предявения от "СОД Спартак" ООД против ЗК "Уника" АД иск с правна квалификация чл. 208, ал. 1 КЗ (отм.); , Апелативен съд - Варна е приел, че е осъществено предвидено в общите условия към застрахователния договор между страните основание, пораждащо за ответника - застраховател право по чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); да откаже изплащане на претендираното с иска застрахователно обезщетение в размер на 136 558.19 лв. за вредите, претърпени от ищеца - застрахован при настъпило на 30.07.2016 г. застрахователно събитие.

От фактическа страна по делото не е имало спор, че страните са обвързани от валидно сключен договор за застраховка "Каско на МПС", клауза "А - Пълно каско", оформен със застрахователна полица № 15053110225, със срок на действие 13.10.2015 г. - 12.10.2016 г., с който ответникът - застраховател се е съгласил да застрахова собствения на ищеца лек автомобил марка "Audi S6 4. 0 TFSI Quattro" с рег. [рег. номер на МПС] за сумата 190 586 лв. В полицата е отразено, че договорът за застраховка е сключен при действието на Общи условия за застраховка "Каско на МПС" на ЗК "Уника" АД, съставляващи неразделна част от него, които са известни на застрахования и са приети от него. С мотив, че полицата съдържа изрично изявление на застрахования за получаване и приемане на общите условия, въззивният съд е отрекъл основателността на поддържания от ищеца довод, че не е обвързан от общите условия и че предвидените в тях основания за отказ от изплащане на застрахователно обезщетение са му непротивопоставими. Въз основа на общите условия съдът е констатирал, че в тях са предвидени хипотези на освобождаване на застрахователя от задължението за изплащане на застрахователно обезщетение в случай на настъпване на застрахователно събитие, в т. ч. хипотезите на т. 6.2.4 - ако водачът е напуснал мястото на ПТП, без да уведоми компетентните съгласно ЗДвП държавни органи, когато ЗДвП изисква те да констатират по официален начин обстоятелствата на ПТП, т. 6.2.2 - ако щетата е причинена от водач, който е управлявал МПС след употреба на алкохол, наркотици и/или упойващо вещество, т. 6. 2 - ако МПС е управлявано от неспособен водач или от водач без валидно свидетелство за управление, т. 6. 3 - ако вредите на застрахованото имущество са в резултат на груба небрежност, и т. 6.5.16 - ако застрахованото лице депозира становища, несъответстващи

на действителните факти и обстоятелства, които биха попречили на застрахователя да установи дали е покрит риск.

Въззивният съд е преценил като безспорни обстоятелствата, че на 30.07.2016 г. е реализирано пътно - транспортно произшествие, при което е увреден застрахования от ответника лек автомобил; че във връзка с произшествието е образувано досъдебно производство № 109/2016 г. по описа на РУ на МВР - Албена за престъпление по чл. 343, ал. 1, б. "А" НК, което е прекратено; че ищецът е уведомил своевременно ответника за настъпилото произшествие и след представяне на необходимите документи е поискал да му бъде изплатено обезщетение за нанесените на автомобила вреди; че по повод на уведомлението ответникът е образувал щета № 15110530889/01.08.2016 г. и в рамките на нея е отказал да изплати обезщетение на ищеца, позовавайки се на т. 6.2.4 от общите условия.

В отговора на исковата молба ответникът - застраховател е обосновал правото си на отказ от изплащане на застрахователно обезщетение с възражения за наличие на предвидени в общите условия основания, освобождаващи го от отговорност за покриване на причинените в резултат на произшествието от 30.07.2016 г. вреди, сред които основанията по т. 6.2.4, т. 6. 2 и т. 6.2.2. Позовал се е и на основанията за отказ по т. 6. 3 и т. 6.5.16 - груба небрежност в поведението на водача, управлявал автомобила, и дадени от водача противоречиви сведения по повод настъпване на произшествието, но след преценка на фактите и доказателствата по делото въззивният съд е приел релевираните в тази насока възражения за неоснователни и недоказани.

С цел изясняване на обстоятелствата, визирани в клаузите на т. 6.2.4, т. 6.2.2 и т. 6. 2, въззивният съд е подложил на обсъждане събраните в първоинстанционното производство писмени и гласни доказателства и заключенията на назначената автотехническа експертиза. Въз основа на доказателствата съдът е приел за установено, че произшествието със застрахования автомобил е настъпило на главен път 1 - 9 в посока от [населено място] към [населено място], преди [населено място], м. "Равна гора", във времевия отрязък между 7.30 ч. - 4.40 ч., и е регистрирано от органите на полицията след получен на 30.07.2016 г. в 8.58 ч. сигнал на тел. 112 за забелязано в гората встрани от пътя обърнато на врати червеникаво "Ауди", около което няма хора. Относно механизма на реализиране на произшествието съдът е възприел експертното заключение, според което отразените в протокола за оглед увреждания по автомобила е възможно да са причинени при опит на водача да избегне сблъсък с животно чрез инстинктивно отклонение вдясно преди ляв завой, загубване на управлението и навлизане в банкета и земната настилка, последвани от завъртане на автомобила около оста си по посока на часовниковата стрелка и удар в дясната задна част.

Въззивният съд е обсъдил депозиранияте пред първата инстанция показания на свидетелите М. К., С. Й. и И. П.. Свидетелят М. К., който в качеството на служител в РУ на МВР - Албена, е участвал в огледа на местопроизшествието, е обяснил, че при пристигане на мястото на инцидента около 08.35 ч. - 9.00 ч. полицейските служители намерили силно деформиран автомобил в крайпътните храсти и констатирали наличие на спирачни следи, без присъствие на хора и пострадали лица, както и без следи от местене на автомобила; След около час и половина пристигнали две лица, едното от които се представило за водач на увредения автомобил, а другото - за негов началник; Представилият се за водач бил ударен и стреснат, но адекватен, и нямал признаци за употреба на алкохол; При разговор с водача той заявил, че не е останал на място, за да изчака органите на полицията, защото нямал у себе си документи и се страхувал заради това. Свидетелят С. Й., представил се пред полицейските служители за водач на катастрофирания автомобил, е заявил в показанията си, че на 30.07.2016 г. пътувал по работа към [населено място] със служебен автомобил, собственост на работодателя му "СОД Спартак" ООД, и при навлизане в ляв завой на пътното платно излязло животно -

куче или лисица; Вследствие на предприета маневра с цел избягване на животното, автомобилът излязъл вдясно от пътя, поднесъл се отстрани в тревата и се обърнал в крайпътната горичка; Поради липса на работещ мобилен телефон свидетелят нямал възможност да подаде сигнал на телефон 112 и излязъл на пътя, за да потърси помощ; В близост до мястото на инцидента спрял лек автомобил и тъй като на свидетеля му прилошало, водачът на автомобила предложил да го транспортира до болницата в [населено място]; Свидателят приел предложението, но по път се почувствал по-добре и поискал да слезе в близкото [населено място], откъдето се обадил на началника си и двамата отишли заедно на местопроизшествието, където имало един полицай; По-късно свидетелят посетил медицинска лаборатория в [населено място] и дал кръвна проба за наличие на алкохол, която се оказала отрицателна. Свидателят И. П. - водач на спрелия на мястото на инцидента автомобил, е депозирал идентични показания за състоянието и поведението на С. Й. непосредствено след произшествието.

След преценка на свидетелските показания въззивният съд е приел за доказан факта, че към момента на настъпване на произшествието увреденият автомобил е управляван от водача С. Й. (стр. 13, абз. 4 от въззивното решение), притежаващ свидетелство за правоуправление на МПС. С оглед на това съдът е счел за неоснователно възражението на ответника за наличие на основание за отказ от изплащане на застрахователно обезщетение по т. 6. 2 от общите условия. Същевременно, на база свидетелските показания, съдът е формирал извод, че като е напуснал мястото на произшествието, без да уведоми органите на МВР, чието посещение е било задължително според изискванията на ЗДвП, водачът на автомобила е осъществил фактическия състав на т. 6.2.4 от общите условия, пораждащ за застрахователя право по чл. 211, т. 2 КЗ (отменен, но приложим към спорното правоотношение с оглед момента на неговото възникване и разпоредбата на § 22 КЗ от 2016 г.) да откаже изплащане на застрахователно обезщетение за вредите от произшествието.

За да мотивира правото на отказ по чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); , въззивният съд е съобразил, че задължението на водача да не напуска мястото на произшествието преди уведомяване на органите на МВР произтича от закона - чл. 123 и чл. 125 ЗДвП, и е предвидено изрично в чл. 11.5.3 от общите условия към застрахователния договор. Съдът е посочил, че неизпълненото задължение отговаря на критерия, поставен в основата на отказа по чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); и възприет от практиката на ВКС по приложението на чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); - да е значително за интереса на застрахователя. Изложил е съображения, че застрахователят има интерес водачът да не се отклонява от мястото на произшествието, за да се констатират по надлежен начин обстоятелствата относно настъпването на произшествието и конкретно кой е управлявал превозното средство, какви правила на ЗДвП са нарушени, правоспособен ли е водачът и евентуално употребил ли е алкохол. Изхождайки от поведението на водача С. Й., съдът е заключил, че със самоволното напускане на мястото на произшествието последният е осуетил установяването на изброените обстоятелства, които евентуално са способствали настъпване на произшествието и увреждането на застрахования автомобил, и наред с това е възпрепятствал възможността да бъде проверен за алкохол в нормативно определения период от 120 минути.

В зависимост от извода за основателност на възражението на ответника за осъществяване на хипотезата на т. 6.2.4 от общите условия, въззивният съд е приел, че съгласно чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); застрахователят не дължи застрахователно обезщетение за вредите от настъпилото на 30.07.2016 г. произшествие, поради което е отменил решението на първоинстанционния съд и е отхвърлил предявения от "СОД Спартак" ООД против ЗК "Уника" АД иск с правна квалификация чл. 208, ал. 1 КЗ (отм.);

Съображенията, с които въззивният съд е мотивирал правото на ответника - застраховател да откаже изплащане на застрахователно обезщетение, са предположили

допускане на въззивното решение до касационно обжалване на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК. За да допусне касационното обжалване, настоящият състав на ВКС е направил извод, че въззивният съд се е произнесъл по обуславящ изхода на делото правен въпрос - дали за възникване на право на застрахователя по имуществена застраховка да откаже изплащане на застрахователно обезщетение на основание чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); е необходима причинно - следствена връзка между неизпълнението на задължение на застрахования по застрахователния договор и застрахователното събитие, в противоречие с практиката на ВКС по приложение на чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); , обективизирана в постановени по реда на чл. 290 ГПК (редакция преди изменението от ДВ бр. 86/2017 г.) решения, цитирани в определението по чл. 288 ГПК.

По поставения правен въпрос:

В трайната и непротиворечива практика на ВКС по приложението на чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); е възприето разрешението, че за да е основателен отказа на застрахователя да изплати застрахователно обезщетение за вреди от настъпило застрахователно събитие, не е достатъчно застрахованият да не е изпълнил свое задължение по застрахователния договор, което е предвидено в закон или в самия договор и е значително от гледна точка на интереса на застрахователя, а наред с това е необходимо настъпването на застрахователното събитие и/или обема на произлезлите от него вреди да са последица от неизпълнението на това задължение, т. е. да съществува причинно - следствена връзка между неизпълнението и застрахователното събитие; За да се аргументира право на отказ по чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); , не е достатъчно да се констатира простото неизпълнение от застрахования на конкретното договорно задължение, макар и предвидено в застрахователния договор като значимо за интереса на застрахователя, а следва да се докаже от застрахователя, че съществува причинна връзка между договорното неизпълнение и настъпването на застрахователното събитие, респ. че неизпълнението е увеличило риска от имущественото увреждане или че е пречило доказването на вредите, респ. на обстоятелствата, при които е настъпило събитието (в този смисъл решение № 49/29.07.2013 г. по т. д. № 840/2012 г. на ВКС, I т. о., решение № 105/11.07.2017 г. по т. д. № 1325/2016 г. на ВКС, I т. о., решение № 86/18.07.2014 г. по т. д. № 2230/2014 г. на ВКС, II т. о., решение № 2/20.05.2013 г. по т. д. № 1031/2011 г. на ВКС, I т. о., решение № 140/01.08.2018 г. по т. д. № 2278/2017 г. на ВКС, I т. о., и др.). Посоченото разрешение се споделя от настоящия състав на ВКС и от него произтича положителния отговор на въпроса, по който е допуснато касационното обжалване.

По съществуването на касационната жалба:

Предвид отговора на значимия за изхода на делото правен въпрос, касационната жалба е основателна.

Р. на 30.07.2016 г. ПТП, при което е увреден собствения на касатора "СОД Спартак" ООД лек автомобил, попада сред предвидените в застрахователния договор между страните застрахователни събития, при настъпването на които застрахователят ЗК "Уника" АД се е задължил да изплати застрахователно обезщетение за причинени на застрахования автомобил вреди. Договорът за застраховка е сключен при действието на общи условия, предвиждащи основания за отказ от изплащане на застрахователно обезщетение в полза на застрахователя, като в касационното производство спорът между страните е съсредоточен върху основанията по т. 6.2.4, с наличието на което въззивният съд е мотивирал решавания си извод за неоснователност на иска по чл. 208, ал. 1 КЗ (отм.);). Пред касационната инстанция ответникът поддържа и релевираните с отговора на исковата молба основания за отказ по т. 6.3 и т. 6.5.16 от общите условия, но тъй като тяхното проявление е отречено от въззивния съд, обсъждането им от касационната инстанция е недопустимо предвид правилото на чл. 290, ал. 2 ГПК и забраната за влошаване положението на жалбоподателя - ищец.

С касационната жалба е въведено оплакване, че въззивният съд е нарушил съществено съдопроизводствените правила като не е обсъдил доводите на дружеството - касатор за непротивопоставимост на общите условия поради липса на представителна власт на лицето, от което изхожда изявлението за получаването и приемането им. Оплакването е неоснователно с оглед мотивите към обжалваното решение, в които въззивният съд е формирал извод за обвързаност на застрахования от общите условия, основан на съдържанието на застрахователната полица и данните в нея за изпълнение на формалностите по чл. 298, ал. 1 и ал. 2 ТЗ. Изводът на въззивния съд е правилен, а тезата на касатора за непротивопоставимост на общите условия се опровергава от установения в хода на делото факт, че касаторът се е ползвал от застрахователния договор с общите условия към него, получавайки застрахователни обезщетения по повод на предходни застрахователни събития.

Според клаузата на т. 6.2.4 от приложимите към застрахователния договор Общи условия за застраховка "Каско на МПС" застрахователят не изплаща обезщетение за вреди от застрахователно събитие, ако водачът на увредения застрахован автомобил е напуснал мястото на ПТП, без да уведоми компетентните съгласно ЗДвП държавни органи, когато ЗДвП изисква същите да констатира по официален начин обстоятелствата на ПТП. Клаузата на т. 6.2.4 е свързана логически с друга клауза в общите условия - т. 11.5.3, в която е изведено задължение за водача на застрахования автомобил да уведоми органите на МВР, когато това се изисква по закон, т. е. в случаите на чл. 125 ЗДвП. Пред инстанциите по същество не е имало спор, че в конкретния случай обстоятелствата на ПТП са подлежали на констатиране по официален начин от органите на МВР, както и че водачът на автомобила не е изпълнил произтичащото от общите условия и от закона задължение да уведоми последните за настъпилото произшествие. Предвид практиката на ВКС по приложението на чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); , произнасянето по възражението на ответника - застраховател за наличие на основание за отказ от изплащане на застрахователно обезщетение е обусловено от преценката дали и доколко неизпълнението на задължението за уведомяване, както и на въведеното в текста на т. 6.2.4 от общите условия задължение за водача да не напуска мястото на произшествието преди явяване на компетентните съгласно ЗДвП държавни органи, е способствало за настъпване на произшествието и/или на вредите, увеличило е риска от имущественото увреждане или е препятствало доказването на вредите, респ. на обстоятелствата, при които е реализирано произшествието.

Моментът на настъпване на произшествието и механизма на неговото реализиране са установени от въззивния съд с помощта на автотехническата експертиза, като ответникът - застраховател не е ангажирал доказателства за друг възможен механизъм на произшествието. От неопроверганите показания на свидетелите И. П. и С. Й., базирани на непосредствени лични възприятия, въззивният съд е установил по несъмнен начин самоличността на водача, управлявал застрахования автомобил, и неговото поведение преди и след настъпване на произшествието. В противоречие със собствения си категоричен извод, че автомобилът е бил управляван от свидетеля Й. - служител на застрахования "СОД Спартак" ООД, въззивният съд необосновано е приел, че като не е останал на мястото на произшествието и не е уведомил органите на МВР, водачът е препятствал установяването на причинителя на произшествието и на обстоятелствата по настъпването му, включително извършването на проверка за алкохол, относима към изключения риск по т. 6.2.3 от общите условия. Напускането на местопроизшествието от водача и неуведомяването на органите на МВР несъмнено съставлява неизпълнение на вмененото с чл. 125 ЗДвП и с т. 11.5.3 от общите условия задължение, но то не е достатъчно да обоснове правото на застрахователя да откаже изплащане на претендираното от застрахования застрахователно обезщетение.

Основателно е оплакването на касатора, че при изследване на предпоставките по т. 6.2.4 въззивният съд не е взел предвид непротиворечивите показания на свидетелите - очевидци относно причините, поради които водачът не е останал на мястото на инцидента и не е сигнализирал за произшествието. Свидетелят Й. е обяснил, че след инцидента е бил стресиран, че се е почувствал зле и че не е разполагал с техническа възможност да се подаде сигнал на телефон 112 и че е излязъл на пътя в непосредствена близост до местопроизшествието с намерение да потърси помощ. Свидетелят И. П. е потвърдил, че когато е спрял на пътя в близост до мястото на инцидента, водачът Й. изглеждал видимо неадекватен, пребледнял и уплашен и че неговото състояние мотивирало свидетеля да настоява да го откара до болницата в [населено място]; Свидетелят Й. първоначално приел предложението, но по пътя към [населено място] заявил, че се чувства добре, и поискал да остане в близкото [населено място], за да се обади оттам на "началника си" и да го извести за случката. Показанията на двамата свидетели са еднопосочни и напълно подкрепят тезата на ищеца - касатор, че напускането на мястото на произшествието от водача не е самоволно, както твърди застрахователят, а е продиктувано от преживения по време на произшествието стрес и от намерението за уведомяване на собственика на застрахования автомобил за случилото се. Въззивният съд не е преценил правилно и показанията на свидетеля М. К., който в качеството на служител в МВР е посетил местопроизшествието след получен сигнал на телефон 112. Свидетелят е обяснил, че когато е отишъл на мястото на инцидента, местопроизшествието е било напълно запазено и не е имало следи от местене на катастрофиралия автомобил. Последното означава, че неизпълнението на задължението по чл. 125 ЗДВП и т. 11.5.3 от общите условия от страна на водача по никакъв начин не е препятствало установяването на обстоятелствата, при които е настъпило произшествието. В показанията си свидетелят е заявил, че по време на извършване на огледа на мястото на инцидента пристигнали лицето, което се е представило за водач на автомобила, и собственикът на автомобила; че представилият се за водач бил уплашен и стреснат, обяснил напускането на местопроизшествието със страха си, че няма у себе си документи, и че при проведения разговор последният не показвал симптоми за употреба на алкохол. Преценени във връзка с показанията на другите двама свидетели, показанията на свидетеля К. разкриват недвусмислено, че напускането на местопроизшествието не е препятствало установяването на самоличността на водача и че към момента на завръщане на местопроизшествието, без значение продължителността на отсъствието му, водачът не е показвал симптоми за употреба на алкохол. Изложеното дава основание да се приеме, че формираният в обжалваното решение извод, че с оглед поведението на водача е осъществено визираното в т. 6.2.4 от общите условия основания за изключване на отговорността на застрахователя за обезщетяване на вредите от настъпилото на 30.07.2016 г. ПТП, е лишен от опора в доказателствата и е в разрез с възприетата от самия въззивен съд фактическа обстановка по спора.

За основателно касационната инстанция намира и оплакването в касационната жалба за постановяване на обжалваното решение в нарушение на приложимия материален закон - чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); Предвиденото в т. 11.5.3 от общите условия задължение за застрахованото лице, респ. за водача на застрахования автомобил, несъмнено е значимо от гледна точка на интереса на застрахователя, тъй като има отношение към установяване на обстоятелства по настъпване на застрахователното събитие и на подлежащите на обезщетяване вреди, както и към предпоставките за носене на отговорност от застрахователя. В аспекта на чл. 211, т. 2 КЗ (отм.); обаче това задължение би било релевантно за възникване на право за застрахователя да откаже изплащане на застрахователно обезщетение само ако неизпълнението му е допринесло за проявлението на вредите или за обема им или е попречило на доказването им. Допуснатото в случая формално неизпълнение от страна на водача на застрахования автомобил на задължението

за уведомяване на органите на МВР, съпътствано с неизпълнение на задължението за оставане на местопроизшествието, не се намира в причинна връзка нито с проявлението на вредите и техния обем, нито с възможността да бъдат установени обстоятелствата около произшествието, от които е обусловено правото на застрахователя да откаже изплащане на застрахователно обезщетение. Свидетелят М. К. е заявил пред съда, че по време на огледа на местопроизшествието водачът не е разкривал признаци за употреба на алкохол, и неговите показания не са опровергвани с преки или косвени доказателства от ответника. При така депозираните свидетелски показания и представените от ищеца писмени доказателства за отрицателна проба за алкохол на водача, макар и извършена извън нормативно установения период от време за провеждане на изследването, хипотетично предполагаемата възможност произшествието да е реализирано от водача след употреба на алкохол не може да служи като аргумент за основателност на възражението на застрахователя за недължимост на претендираното застрахователно обезщетение.

По изложените съображения съставът на ВКС приема, че предявеният иск с правна квалификация чл. 208, ал. 1 КЗ (отм.); е основателен и решението на Апелативен съд - Варна за неговото отхвърляне следва да бъде отменено като неправилно. По делото не се налага повтаряне или извършване на други съдопроизводствени действия, поради което спорът следва да бъде разрешен по същество от касационната инстанция.

Размерът на обезщетението, което ответникът - застраховател дължи на ищеца - касатор съгласно чл. 208, ал. 1 КЗ (отм.); , подлежи на определяне съобразно правилото на чл. 208, ал. 3 вр. чл. 203 КЗ (отм.); - в размер на вредата към датата на настъпване на застрахователното събитие. Според неоспореното заключение на автотехническата експертиза, към датата на настъпване на увреждащото ПТП - 30.07.2016 г., пазарната стойност на застрахования автомобил възлиза на 149 958. 16 лв., а стойността на труда и материалите за възстановяването му е 131 464 лв., което означава наличие на тотална щета; В периода на уреждане на отношенията със застрахователя автомобилът е бил подложен на негативното влияние на атмосферните условия продължително време, което се е отразило върху състоянието му и от 30.11.2017 г. регистрацията му в МВР - КАТ е прекратена; Стойността на запазените части, която може да получи застрахованият при предаване на автомобила в автоморга, е 6 500 лв., като самостоятелната продажба на отделни части и компоненти е невъзможна. С оглед констатациите в заключението дължимото обезщетение следва да бъде определено в размер на сумата 149 958.61 лв., от която следва да се приспадне стойността на подлежащите на реализация запазени части - 6 500 лв. В съответствие с т. 12. 22 от общите условия към застрахователния договор от стойността на обезщетението следва да се приспадне и сумата 6 900.42 лв., формирана от сбора на получени от касатора обезщетения по четири предходни щети през периода на действие на договора. В заключение ответникът ЗК "Уника" АД следва да бъде осъден на основание чл. 208, ал. 1 КЗ (отм.); да заплати на касатора "СОД Спартак" ООД застрахователно обезщетение за вредите от настъпилото на 30.07.2016 г. застрахователно събитие в размер на 136 558.19 лв., ведно със законната лихва от предявяване на иска до окончателното плащане. Доводът на ответника, че обезщетението следва да бъде намалено на основание чл. 207, ал. 2 КЗ (отм.); , не се възприема от касационната инстанция поради отсъствието на предпоставки за прилагане на разпоредбата на чл. 207, ал. 2 КЗ (отм.).

17. Отличителната разлика на периодичните плащания винаги е предварително определеният и известен на страните момент, в който повтарящото се задължение за плащане трябва да бъде изпълнено. Затова и в обобщение е подчертано, че повтарящите се задължения са периодични само, тогава, когато

падежът е предварително определен, но не и в хипотезите, когато те случайно са се оказали изискуеми през определени периоди.

Чл. 111, б. „в“ ЗЗД

Решение № 152 от 2.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 385/2020 г., II т. о., докладчик председателят Ваня Алексиева

Касационното обжалване е допуснато с по отношение на определения за значим за изхода на делото въпрос на материалното право: "Какъв е приложимият давностен срок по отношение вземанията на кредитора по индивидуалните договори, сключени между НЗОК и изпълнителите на медицинска болнична помощ по реда на чл. 59 ЗЗО, вкл. за надлимитни дейности?"

Настоящият състав на второ търговско отделение на ВКС, като взе предвид изложените доводи и провери данните по делото, съобразно правомощията си в производството по чл. 290, ал. 2 ГПК, намира:

За да постанови обжалваното решение по предявения иск, основан на чл. 79, ал. 1 ЗЗД, във вр. с чл. 59, ал. 1 ЗЗО Пловдивският апелативен съд е приел за установено от фактическа страна следното: че страните са валидно обвързани от сключен помежду им договор за оказване на болнична медицинска помощ по клинични пътеки № 162167 от 19.02.2015 г., със срок на действие съвпадащ със срока на НРД за медицинска дейност за 2015 г., който е изменен с няколко допълнителни споразумения и по който НЗОК, като възложител, се е задължила да заплаща чрез РЗОК извършената и отчетена от ищцовото болнично заведение, в качеството му на изпълнител, болнична медицинска помощ в срок до 30-то число на месеца, следващ отчетния, с изключение на плащанията за които с договорната клауза на чл. 31, ал. 3 от договора е предвиден различен от посочени срок, че претендираната и останала неразплатена сума от 60 244 лв., която е формирана от стойността на дейността на МБАЛ "УРО МЕДИКС" ЕООД по 13 клинични пътеки за 100 пациенти, е над утвърдените разходи за осъществена болнична дейност по клинични пътеки за месец юни на 2015 г. по Приложение № 2 към допълнително споразумение № 8/14.07.2015 г. - неразделна част от процесния договор, че по този начин утвърдената годишна стойност на болничната медицинска помощ, съответно договорената, с допълнително сключените споразумения между страните, медицинска дейност по месеци, за месец юни на 2015 г. е увеличена на 56 549 лв. за сметка на стойностите за следващото тримесечие на същата година, като сочената сума, заедно със сумата от 2037 лв. за болнична помощ, оказана на граждани на ЕС е заплатена че с писмо от 30.11.2018 г., ищецът МБАЛ "УРО МЕДИКС" ЕООД е поканил ответното ЮЛ да му заплати исковата сума, но писмен отговор от 17.12.2018 г. последният е оспорил дължимостта ѝ. Позовал се е както на конкретните договорени стойности, в които същата тази дейност, като осъществена над договорния лимит, не се включва, така и на изтекла тригодишна погасителна давност по чл. 111, б. "в" ЗЗД – защитно правопогасяващо възражение, своевременно въведено и поддържано в процеса.

С оглед приетите за установени по делото правнорелевантни факти, съдържанието на изменената, с допълнителното споразумение между страните № 3/06.04.2015 г., договорна клауза на чл. 31, ал. 13, т. 6, новата редакция на която изключва заплащане на извършена медицинска дейност, при наличие на основание за неплащане по чл. 40, ал. 6 ЗЗО и приложение № 2 към договора - когато изпълнителят отчита с финансово - отчетни документи стойности, надвишаващи предвидените за съответния месец по приложение № 2, както и предвидената от законодателя процедура за сочената хипотеза, Пловдивският апелативен съд е извел правен извод, че началният момент, от който вземанията на

изпълнителя за надlimitна дейност стават изискуеми, е от първи януари на годината следваща тази, през която дейността е била осъществена. Посочил е в тази вр., че за разплащането при достигане на месечни стойности, водещи до липса на капацитет за хоспитализация – ситуация, несъмнено изискваща наличие на бюджетни средства, законодателят изрично е предвидил задължителен резерв в бюджета на НЗОК. Позовавайки се на установения от законодателя ред и условия за използването му – отправено от изпълнителя информирано писмено искане, подлежащо на разглеждане от Надзорния съвет на НЗОК и от Управителния съвет на БЛС и последвало го позитивно решение, взето в съответствие с утвърдени правила от оправомощения колективен орган на ЮЛ –ответник, решаващият състав на въззивния съд е счел, че процесното вземане, произтичащо от надlimitна дейност на ищцовото болнично заведение за м. юни на 2015 г. не е периодично по см. на чл. 111, б. "в" ЗЗД, тъй като не е предварително известно на страните по договорното правоотношение и не е налице повтарящо се задължение за плащането му от възложителя.

Имащо случаен характер, предвид пълната му зависимост от здравноосигурените пациенти - трети за сключения индивидуален договор лица, упражнили гарантираното им от Закона за здравното осигуряване – чл. 2, чл. 4 и чл. 35 и обусловено от чл. 52 от Конституцията право на свободен достъп до медицинска помощ чрез определен по вид, обхват и обем пакет от здравни дейности и на свободен избор на изпълнител, сключил съответен договор по чл. 4 ЗЗО с РЗОК, вземането за надlimitна дейност, според съжденията в съобразителната част на обжалвания съдебен акт, не притежава характерните белези на периодичните плащания, поради което се погасява с изтичане на общата петгодишна давност по чл. 110 ЗЗД.

Съобразявайки правото на свободен избор на здравноосигурените лица на ищцовото болнично заведение и на реално осъществените от последното дейности по чл. 45 ЗЗО, за които правото му на възнаграждение е гарантирано от ЗЗО и ЗБНЗОК, чрез създаден задължителен резерв в бюджета на ответника, както и изрично договорената с процесния индивидуален договор възможност за изплащането му, дори в хипотезата на надвишаване установените от съконтрагентите лимитни стойности, Пловдивският апелативен съд и счел, че претендираната сума от 60 244 лв. е дължима и договорната отговорността на ответника за реално изпълнение на задължението му следва да бъде ангажирана, съобразно общото законово правило на чл. 79, ал. 1 ЗЗД, във вр. с чл. 59, ал. 1 ЗЗО.

I. По правния въпрос, обусловил допускане на касационното обжалване:

Ноторно е, че понятието "периодични плащания" по смисъла на чл. 111, б. "в" ЗЗД не е легално дефинирано.

Неговото съдържание и присъщите му основни белези са предмет на подробни разяснения в казуалната съдебна практика и последвалото я Тълкувателно решение № 3 от 18.05.2012 г., по т. д. № 3/2011 г. на ОСГТК на ВКС, според задължителните постановки на което "периодични плащания" по см. на чл. 111, б. "в" ЗЗД са всички онези плащания, които нямат еднократен характер и не се изчерпват в едно единствено предаване на пари или заместими вещи. При тях задължението е за трайни изпълнения, като длъжникът престира повече от един път в продължение на определен срок и това му задължение е за повтарящо се изпълнение. Характерен признак на така осъщественото плащане е неговата периодичност, без оглед на начина, по който е определено изтичането на интервала от време, който го прави изискуемо – годишен, месечен, седмичен или дневен. Изрично е разяснено в мотивите на цитираното тълкувателно решение, че тези множество престации имат единен правопораждащ факт(прост или сложен, в зависимост от структурата си), а падежът им настъпва периодично, без да е необходимо периодите да са равни, а плащанията- еднакви. Еднаквостта или различието в размера на задължението за плащане нямат отношение към характеристиката му на периодично, въпреки, че е необходимо

същият да е изначало определен или поне определяем. Що се касае до изискуемостта, забавата и давността за всяка престация - самостоятелно задължение от единен правопораждащ факт, всяка от тях настъпва поотделно, но отличителната разлика на периодичните плащания винаги е предварително определеният и известен на страните момент, в който повтарящото се задължение за плащане трябва да бъде изпълнено. Затова и в обобщение е подчертано, че повтарящите се задължения са периодични само, тогава, когато падежът е предварително определен, но не и в хипотезите, когато те случайно са се оказали изискуеми през определени периоди.

II. По същество на касационната жалба:

С оглед отговора в задължителната съдебна практика на ВКС на въпроса, по който касационното обжалване е допуснато касационната жалба е неоснователна и следва да се остави без уважение.

Правилно решаващия състав на Пловдивския апелативен съд, обстойно анализирайки доказателствения материал по делото, доводите и възраженията на страните е счел, че вземането на ищцовата болница за извършената надлимитна болнична дейност, стойността за която е предмет на предявения осъдителен иск по чл. 79, ал. 1 ЗЗД, във вр. с чл. 59, ал. 1 ЗЗО, не притежава правната характеристика на периодично плащане, тъй като няма повтарящ се характер, поради което не е погасено с изтичане на кратката погасителна давност по чл. 111, б. "в" ЗЗД. Фактически и правно обоснован е и извода на въззивния съд, че извършената от изпълнителя надлимитна дейност има случаен характер, тъй като с процесния индивидуален договор между страните не е уговорено изрично задължение на изпълнителя да осъществява такава през определен период от време, нито е поето повтарящо се задължение за плащането ѝ от страна на възложителя. След като е изцяло обусловено от здравноосигурените пациенти, явяващи се трети за сключения индивидуален договор лица, които чрез избора си на ответното болнично заведение са упражнили гарантираното им от Закона за здравното осигуряване право на свободен достъп до медицинска помощ и на свободен избор на изпълнител, сключил договор с районна здравноосигурителна каса, вземането за надлимитна дейност няма сумарните белези, които в своето единство, според разясненията в задължителното за съдилищата в страната Тълкувателно решение № 3 от 18.05.2012 г., по т. д. № 3/2011 г. на ОСГТК на ВКС характеризират "периодичните плащания".

Следва да бъде споделена, като основана на закона и тезата на Пловдивския апелативен съд, че когато здравноосигурени лица са избрали за лечение конкретното болнично заведение и като резултат на упражненото от тях право на избор, безусловно признато им и гарантирано от Конституцията и ЗЗО, изпълнителят е извършил реално дейностите по чл. 45 ЗЗО последните, дори и да надхвърлят определените с индивидуалния договор и Приложение № 2 към него лимити не сочат на виновно договорно неизпълнение от негова страна, което да освобождава възложителя от договорната му отговорност за насрещната престация, както поддържа касаторът. В тази насока на разсъждения е необходимо да се отбележи, че в процесния договор не само липсва предвидена по общо съгласие на съконтрагентите възможност при изчерпване на предварително определените лимитирани бюджети болничното лечебно заведение - изпълнител да откаже или преустанови изцяло, респ. за исковия период, предоставянето на болнична медицинска помощ на правоимащи здравноосигурени лица в рамките на гарантирания здравен пакет, извън спешната такава, но именно с цел да гарантира правото на свободен достъп на здравноосигурените лица до избрано от тях лечебно заведение законодателят изрично е предвидил в бюджета на НЗОК за 2015 г. задължителен резерв, средствата по който са предназначени за "непредвидени неотложни разходи" по см. на чл. 1, ал. 2, ред. 1. 4, и съгласно чл. 25 и чл. 26, ал. 2 ЗЗО служат за плащане разходите при значителни отклонения от равномерното разходване на определените бюджетни средства.

Следователно дори и в хипотезата на установените с договорната клауза на чл. 32, ал. 13, т. 6 основания за отхвърляне на заплащането, едно от които е и осъществена болнична медицинска помощ, надвишаваща конкретизираните по реда на чл. 4 ЗБНЗОК за 2015 г. стойности на изпълнителя, отхвърлената за плащане медицинска дейност подлежи на заплащане от възложителя, щом в хода на делото е доказано, че извършените от изпълнителя дейности са били в обхвата на гарантирания на здравноосигурените лица пакет здравни дейности.

Неоснователно е и оплакването за неправилно приложение на чл. 86, ал. 1 ЗЗД. С исковата молба не е заявена претенция за присъждане на обезщетение за забава, а е претендирана законна лихва от датата на исковата молба - 27.12.2018 г., поради което дори и тезата на касатора за началото на длъжниковата забава в разглежданата хипотеза да е евентуално защитима, тя не следва да бъде обсъждана, тъй като е извън предмета на делото.

С оглед изложеното въззивното решение на Пловдивския апелативен съд следва да бъде оставено в сила.

18. Когато заявеният петитум по иска за вземането е установителен, а обстоятелствената част на исковата молба се основава на вземане, за което е издадена европейска заповед за плащане, в този случай се касае за несъответствие по смисъла на чл. 127, ал. 1, т. 4 и т. 5 ГПК обуславящо прилагането на чл. 129, ал. 2 ГПК.

Чл. 626 ГПК

Чл. 129 ГПК

Чл. 422 ГПК

Решение № 129 от 2.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 2697/2019 г., I т. о., докладчик председателят Дария Проданова

Касационен контрол е за произнасяне по въпроса: Какъв е характерът на иска по чл. 626 ГПК – осъдителен или установителен и как се развива производството при подаване в срок на възражение по чл. 16 от Регламент /ЕО/ № 1896/2006 г. на ЕП и Съвета?

Като взе предвид становищата на страните и на основание чл. 290, ал. 2 ГПК извърши проверка на обжалвания въззивен акт, ВКС-Търговска колегия, приема следното: Производството е по реда на Гл. LVIII ГПК.

Ищецът "Кремио" АД е сезирал Софийски градски съд с иск за установяване дължимостта на сумата 24417.84 евро, дължима от I. С. В. С с. г. о. ("Ай Си Би Си"ООД) по две фактури от 2014 г. и 3070.96 евро – обезщетение за забава при плащането на сумите по главницата, за които вземания е била издадена европейска заповед за плащане. Предвид постъпилото от ответника възражение, производството по дължимостта на сумата е пренесено пред българския съд. Искът е предявен като установителен. Спор относно допустимостта на иска и компетентността на Софийски градски съд да разгледа делото в първоинстанционното производство не е възникнал. Оспорването на ответника в производството пред СГС е било по същество т. е. по дължимостта на вземанията, като е направено и възражение за прихващане.

Първоинстанционният съд е приел, че предявеният от "Кремио" ЕАД иск е частично основателен, зачитайки направеното възражение за прихващане. Установил е, че задължението, за което е издадена европейската заповед за плащане е до размера на 19402.84 евро за главниците по 2 бр. фактури и до размера на 3070.96 евро - общо дължимо обезщетение за забава при плащането.

Сезиран с въззивните жалби и на двете страни по спора, съответно в частта с която исковите са уважени и в частта, с която са отхвърлени, съставът на САС е указал на ищцовата страна да обоснове правния си интерес от предявяването на установителен иск. След изявлението на "Кремио" ЕАД, че поддържа иска именно като установителен, въззивният съд с обжалваното решение е приел, че Софийски градски съд се е произнесъл по недопустим установителен иск, тъй като искът по чл. 626 ГПК следва да бъде осъдителен. Мотивирал се е с това, че след като е подадено възражение, европейската заповед за плащане не съставлява изпълнителен титул и дължимостта на вземането следва да бъде предмет на осъдителен, а не на установителен иск. Поради това е обезсилил първоинстанционния акт и е прекратил производството по него.

По поставения правен въпрос.

С чл. 12, ал. 4, б. "в" на Регламент № 1896/2006 г. е предвидено пренасяне на спора пред гражданския съд в случай на подадено възражение срещу издадена европейска заповед за плащане (ЕЗП). Използваният термин е "редовен граждански процес" пред компетентния съд на държавата-членка по произход. Правилото на Регламента е частично възпроизведено в чл. 626 ГПК, предвиждащ продължаване на производството пред родово и местно компетентния български съд, без българският законодател да дефинира понятието "редовен граждански процес". Тази непълнота допуска различно тълкуване – дали производството следва да се развие по общия ред на Част II ГПК – Общ исков процес или по реда на изпълнителното производство - Част V, Гл. XXXVII ГПК – Заповедно производство. Следва да се отбележи, че заповедното производство по ГПК, както и производството по ЕЗП би могло да се развие и по общия ред и по особения ред на търговските спорове в зависимост от това дали вземането произтича от търговска сделка или не. Т. е. процесуалният въпрос за приложимост на правилата на общия исков процес или на особения процес по търговски спорове (Част III, Гл. XXXII ГПК) не е спорен. Приложими са общите или особените правила в зависимост от материалноправната характеристика на спора граждански/търговски.

При съпоставката на същинското производство по ЕЗП, по Регламент № 1896/2006 г. ведно с целите и мотивите за въвеждането му, съдържащи се в преамбюла от една страна и националната ни правна уредба за събирането по съдебен ред на относително безспорни парични вземания от друга, най-близката процесуална аналогия действително е със заповедното производство. И в двата случая, спорното исково производство е факултативно с оглед изхода от първата фаза – оспорена ли е издадената по заявление на кредитора заповед за плащане, съдържаща изпълнителен титул. Т. е. и в двата случая се касае за несвършено двуфазно производство в съотношение обуславящо/обусловено. Обусловена е втората (искова) фаза, която е в зависимост от провеждането на първата и то, ако тя е приключила с издаването на осъдителен акт и той е оспорен своевременно. В случай, че е налице отказ за издаване на заповед за изпълнение/плащане или издадената заповед не е своевременно оспорена от длъжника, спорно производство по установителен иск не се развива.

Действително, към момента на настоящето производство е налице различие между заповедното производство по ГПК и заповедното производство по Регламента, както правилно е констатирал САС. Различието се състои в това, че с изменението на чл. 416 ГПК от 2009 г. българският законодател изрично посочи запазването на изпълнителната сила на заповедта (вкл. на тази по чл. 410 ГПК не подлежаща на незабавно изпълнение) и в случаите на подадено възражение, като условие за привеждането и в изпълнение е приключването на исковото производство. Първоначалната редакция на чл. 416 ГПК бе сходна до голяма степен с разпоредбата на чл. 12, ал. 4, б. "б" от Регламент № 1896/2006 г. Общото препращане към редовния граждански процес, съдържащо се в б. "в" на чл. 12, ал. 4 на Регламента до голяма степен бе симетрично с ГПК, който не съдържаше

квалификация на иска. Едва с изменението с ДВ бр. 42/2009 г. искът беше квалифициран като установителен и то в случаите по чл. 415, ал. 3 вр. ал. 1, т. 1 и 2 ГПК.

Поради изложеното по-горе, становището на настоящия съдебен състав по поставения правен въпрос е, че исковото производство по чл. 626 ГПК при подадено в срок на възражение по чл. 16 от Регламент № 1896/2006 г. срещу издадена европейска заповед за плащане се развива по правилата на заповедното производство по Гл. XXXVII ГПК с отчитане спецификите на ЕЗП, като не е необходимо търсенето на пълен идентитет на реквизитите в двата случая. Препращането в Регламента е към процесуална аналогия с националния закон, а не към процесуален идентитет. Оттук произтича и отговорът на първия елемент от посочения правен въпрос, а именно какъв е характерът на иска. Искът, основан на европейска заповед за плащане, следва да бъде заявен като осъдителен именно предвид изпълнителната сила на решението по него, а не на ЕЗП, чиято изпълнителна сила не остава в латентно състояние до приключването на исковия процес по подаденото възражение. Това не променя характеристиката му на обусловен и факултативен, съобразно характеристиката посочена по-горе. Когато заявеният петитум е установителен, а обстоятелствената част на исковата молба се основава на вземане, за което е издадена европейска заповед за плащане, в този случай се касае за несъответствие по смисъла на чл. 127, ал. 1, т. 4 и т. 5 ГПК обуславящо прилагането на чл. 129, ал. 2 ГПК.

По основателността на жалбата.

Становището на настоящата съдебна инстанция е, че преценката на САС относно характера на иска е правилна. Заявеният петитум следва да бъде осъдителен. Правилно е констатирал с Определение № 1126/29.03.2019 г., че следва да бъдат дадени указания на страната относно характера на иска. Неправилно, обаче, съдът е указал на "Кремио" ЕАД да уточни правния си интерес от провеждането на установителен иск т. е. извършил е проверка и е дал указания по чл. 130 ГПК. Такова указание касае допълването на обстоятелствената част на исковата молба. Допълването с обосновка на правен интерес в случая би било ирелевантно, тъй като не би могло да промени характера на иска. Указанието е следвало да бъде по чл. 129, ал. 2 ГПК – да се укаже на ищеца да приведе петитума на исковата молба в съответствие с обстоятелствената и част – т. 4 на ТР № 1/17.07.2001 г. на ОСГК на ВКС, която е запазила значението си и при действието на ГПК-2007 г. В случай, че ищецът не отстрани несъответствието, първоинстанционното решение подлежи на обезсилване, а исковото производство – на прекратяване. Това разбиране на ВКС е последователно и то намери приложение при разглеждането на предявените по реда на чл. 422 ГПК иски преди измененията с ДВ бр. 42/2009 г. С оглед спецификата на заповедното производство и разпоредбата на чл. 417 ГПК предвиждаща предварителното издаване на изпълнителен лист, чрез съдебната си практика ВКС наложи разбирането, че и в хипотезите и на чл. 410 ГПК и на чл. 417 ГПК искът предявен по реда на чл. 422 ГПК е установителен и ако бъде предявен като осъдителен, касае се за нередовност на исковата молба и на страната следва да се укаже да приведе петитума в съответствие с обстоятелствената и част. Както в националното производство, така и в производството по ЕЗП, извън компетентността на заповедния съд е посочването на характеристиката на иска, който следва да бъде предявен. Ако в акта му се съдържа такова посочване, то не е обвързващо.

Предвид изложеното, съдебният състав счита, че въззивното решение ще следва да бъде отменено и делото – върнато на въззивния съд от стадия по чл. 267 ГПК с оглед прилагането на т. 4 ТР № 1/17.07.2001 г. на ОСГК на ВКС по отношение на исковата молба.

19. В работата на общото събрание могат да участват само акционери с право на глас.

Отказът на дружеството да допусне до фактическо участие само част от съпритежателите на акция, които самостоятелно не могат да упражнят правата си по нея, в частност правото си на глас, не води до опорочаване на взетите от дружеството чрез общото събрание решения. Следва да се посочи и, че законодателната уредба не позволява обосноваване на извод, че правото на глас е комплексно и съдържа в себе си правото на съвещателен глас, нито може да се приеме, че част от съпритежателите на акция имат право съвещателен глас, а друга част - право на глас, или поотделно съпритежателите имат съвещателен глас, а само заедно - право на глас.

Чл. 177 ТЗ
165 ТЗ
181 ТЗ
185 ТЗ
186 ТЗ
220 и 221 ТЗ
226 ТЗ
228 ТЗ

Решение № 101 от 3.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 1510/2019 г., I т. о., докладчик съдията Десислава Добрева

Допуснато е касационно обжалване по материалноправния въпрос: "Има ли право притежателят на идеални части от акции да участва самостоятелно на общо събрание на акционерите без необходимост от упълномощаване заедно с останалите съпритежатели на тези акции на общ пълномощник по реда на чл. 177 ТЗ?"

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на първо търговско отделение, като взе в предвид изложените касационни основания в жалбата, твърденията на страните и провери данните по делото съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК, намира следното:

С обжалваното решение на Апелативен съд София е отменено решение № 1089/01.06.2018 г. по т. д. № 2099/2017 г. на Софийски градски съд и по предявените от Б. Б. Н., П. Б. Н. и Б. Б. Н., представлявани от своята майка и законен представител А. П. Д., срещу "ПРИСТА АВТО" АД искове по чл. 74 ТЗ са отменени пет решения, взети на общо събрание на акционерите от дата 15.06.2017 г. В мотивите на въззивното решение е прието, че съпритежаването на акции и делегирането на мандат за представителство пред дружеството не отменя правото на всеки от съпритежателите да участва лично в работата на общото събрание и да гласува, стига упражняването на това право да е еднопосочно с останалите. Направено е позоваване на решения, постановени от ВКС, а именно: решение № 423/10.06.2004 г. по гр. д. № 1432/2003 г. на ТК, и решение № 127/10.02.2015 г. по т. д. № 3197/2013 г. на ТК, II ТО, както и аналогия между разпоредбите на чл. 132 ТЗ и чл. 177 ТЗ. Прието е, че еднопосочното упражняване на правото на глас изисква да се формира общ глас по всяко от решенията на общото събрание било с единодушие, било с мнозинство, като в противен случай индивидуалните гласове на акционерите не могат да се вземат в предвид и следва да се приеме, че правото на глас на съпритежателите не е надлежно упражнено. В мотивите на решението е посочено още, че недопускането на ишците до самостоятелно участие в общото събрание на 15.06.2017 г., въпреки липсата на упълномощен общ представител от всички съпритежатели, представлява съществено нарушение на техните права да участват в управлението на дружеството, поради което взетите на общото събрание решения са незаконосъобразни и като такива отменяеми.

По релевирания правен въпрос:

На въпроса, за отговор на който е допуснато касационно обжалване по настоящото дело, след постановяване на определението по чл. 288 ГПК № 132/04.03.2020 г. е дадено разрешение по т. д. № 101/2019 г. на ВКС, I ТО с решение № 58/10.08.2020 г. В цитирания акт е прието, че в работата на общото събрание могат да участват само акционери с право на глас. Тъй като отделните съпритежатели на акции нямат такова самостоятелно право съгласно чл. 177, предл. II ТЗ, то недопускането им до работата на общото събрание при липса на упълномощен общ представител не съставлява нарушение на членственото им право на глас. Правото на участие в общото събрание при липса на предпоставки за упражняване правото на глас не е защитимо от закона.

Изложените мотиви в решение № 58/10.08.2020 г. по т. д. № 101/2019 г. на ВКС, I ТО следва изцяло да бъдат споделени. В допълнение могат да бъдат изложени и следните аргументи:

Разпоредбата на чл. 177 ТЗ определя акциите като неделими. Когато акцията принадлежи на няколко лица, те упражняват правата по нея заедно чрез определен общ пълномощник. След изменение на чл. 178 ТЗ /ДВ бр. 88/2018 г. / чл. 177 ТЗ намира приложение по отношение на поименните акции.

Разкриване смисъла на сочената разпоредба изисква нейното историческо тълкуване. Правилото за неделимостта на акциите е съществувало в разпоредбите на чл. 148, ал. 2 ТЗ и чл. 172, ал. 1 от ТЗ /1897 г., отм. с ДВ бр. 78/28.11.1951 г. /, които от своя страна са заимствани от § 207 на стария германски ТЗ и § 164 на стария унгарски ТЗ. В чл. 148, ал. 2 ТЗ /1897 г., отм. / се сочи, че акциите са неделими, което е преповторено и в чл. 172, ал. 1 ТЗ /1997 г., отм. / - поименните акции и на предявителя, с обозначение на определена и равна сума, трябва да се считат за неделими. В исторически аспект в националното ни обективно право разбирането за неделимостта на акцията е иманентно свързано с правната природа и организация на акционерното дружество.

В сравнителноправен аспект нормата на чл. 177 ТЗ почти изцяло съвпада с § 63 от германския Закон за акционерните дружества /1937 г. / и с § 69 от настоящия германски Закон за акционерните дружества /1965 г. /. Последната предвижда, че когато няколко лица притежават една акция, те могат да упражняват правата си по нея само чрез общ представител и отговарят солидарно за задълженията, които възникват по повод притежанието на акцията. Когато дружеството трябва да направи волеизявление спрямо съпритежателите и те не са определили свой общ представител, достатъчно е изявлението да е достигнало до някой от съпритежателите. В случай, че съпритежанието произтича от наследствено правоприемство, това правило може да се прилага само след изтичане на един месец от откриване на наследството. Съдържанието на § 69 от Закона за акционерните дружества е достъпно на <https://n-lex.europa.eu/>.

В българската и немска правна доктрина се приема, че неделимостта на акцията се отнася не само до невъзможността тя да се раздробява на части, по – малки от записаната в устава нейна номинална стойност /чл. 165, ал. 1, т. 3 ТЗ/, но и невъзможността да се разделят различните права по акцията между различни лица. Следователно, когато акцията се притежава от повече от едно лице, всички те само заедно упражняват правата по нея в рамките на номинална ѝ стойност. Смисълът от съвместното упражняване на правата по акцията се разглежда като защита на дружеството от несигурността, която съпритежанието върху акция предполага, и потенциалната опасност това съпритежание да блокира организацията на акционерното дружество, както и с цел защита на капитала му. Ето защо, последното следва да се счита дистанцирано от вътрешните отношения между съпритежателите и евентуални техни спорове по повод съпритежанието, както между впрочем то е дистанцирано от акционерите въобще /чиито брой често е значителен/ в сравнение с останалите форми на сдружаване по ТЗ /събирателно дружество, командитно дружество, дружество с ограничена отговорност/. Акционерното дружество в най – пълна степен притежава характеристиките на капиталово дружество, илюстрация на

което е липсата на необходимост то да получава съдействие за работата си от страна на акционерите - последните имат единственото задължение да платят вноските, дължими срещу записаните от тях акции – чл. 188 ТЗ. Друга характеристика е възможността за свободно прехвърляне на акционерните права без необходимост от вписване в ТРРЮЛНЦ /за дружеството е от значение единствено вписването в акционерната книга/, ограничената отговорност на акционерите за задълженията на дружеството и т. н.

Правната специфика и организация на акционерното дружество като капиталово такова обосновава тезата, поддържана както в теорията, така и в постановеното от ВКС, I ТО решение № 58/2020 г. по т. д. № 101/2019 г., че нормата на чл. 177 ТЗ е с императивен характер. Разбиране, което се споделя напълно и от настоящия състав. Всяко отклонение от нея, уговорено в устава на акционерно дружество, би било недействително. Приложението на разпоредбата, обаче, не следва да се разбира като възможност дружеството чрез своите органи да се освободи от изпълнение на задълженията му – напр. за изплащане на дивидент по съпритежаваната акция /общо на всички притежатели/, когато има взето решение за това, вписване в книгата на акционерите, предоставяне на съставени във връзка с общо събрание писмени материали /общо на всички/, когато съпритежателите не са определили общ пълномощник. Тъй като всеки от съпритежателите на акция е в членствено правоотношение с дружеството, органите на последното са длъжни, изпълнявайки задълженията си, да осигуряват упражняване на правата по всяка акция.

Акцията дава право на един глас в общото събрание /чл. 181, ал. 1 ТЗ/, който възниква с изплащане на вноската, ако не е предвидено друго /чл. 228, ал. 1 ТЗ/. Общото събрание включва акционерите с право на глас като за дружеството това са лицата, вписани в акционерната книга – аргумент от чл. 185, ал. 2 ТЗ и чл. 179 ТЗ. В случай, че акция се притежава от повече от едно лице, както беше посочено по – горе, в акционерната книга следва да бъдат вписани всички нейни съпритежатели. Когато съпритежателите на акция целят упражняване на своето право на глас /най – същественото сред групата неимуществени права/, с цел гарантиране вътрешната организация на акционерното дружество, те могат да сторят това само, ако писмено упълномощят свой общ представител съобразно правилото на чл. 177, предл. II ТЗ, вр. с чл. 226 ТЗ. Как е излъчен този представител /дали с единодушие или при мнозинство – обикновено или квалифицирано/ за дружеството е без значение. Достатъчно е този общ представител да е афиширан пред органите на акционерното дружество с писмено пълномощно, изходящо от всички съпритежатели. Законът не поставя ограничение в броя на представителите при наличие на акция в режим на съпритежание. Възможно е определяне на повече от един общ представител или определяне на различни представители по отношение на всяка една от пакет съпритежавани акции.

Общото събрание е волеобразуващият орган на дружеството и като такъв има изключителната компетентност да взема решения, свързани със съществуването му /чл. 221 ТЗ/. За да се предотврати блокиране дейността на дружеството, правото на глас следва да е упражнено ясно по категоричен и недвусмислен начин, гаранция за което е разпоредбата на чл. 177, предл. II ТЗ при съществуващо съпритежание на акция/акции. Законът провежда баланс между интересите на дружеството и правата на отделните акционери и гарантира възможността на всеки от тях реално да упражни правата си без с това да затруднява формирането на решаващата воля от страна на този колективен орган /общото събрание/. За да упражнят правото си на глас, акционерите следва да бъдат известени за насроченото общо събрание, да могат да получат материали по точките от дневния ред, ако е предвидено съставянето им, да бъдат допуснати до участие в гласуването. Законът не защитава фактическото присъствие и участие в работата на събранието със съвещателен глас за акционери съпритежатели на акция, които нямат общ пълномощник. Разпоредбите на чл. 220, ал. 2 и ал. 3 ТЗ уреждат съвсем различни хипотези

и те не следва да се прилагат механично. За акционерите с право на глас смисълът да участват в работата на общото събрание е да упражнят това си право и с изявлението си да участват във формиране на решение от името на дружеството, което да обвърже всички акционери, или гласувайки "против" да участват във формиране на воля за отклоняване приемането на решение. В този смисъл отказът на дружеството да допусне до фактическо участие само част от съпритежателите на акция, които самостоятелно не могат да упражнят правата си по нея, в частност правото си на глас, не води до опорочаване на взетите от дружеството чрез общото събрание решения. Следва да се посочи и, че законодателната уредба не позволява обосноваване на извод, че правото на глас е комплексно и съдържа в себе си правото на съвещателен глас, нито може да се приеме, че част от съпритежателите на акция имат право съвещателен глас, а друга част - право на глас, или поотделно съпритежателите имат съвещателен глас, а само заедно - право на глас.

По същество на касационната жалба настоящият състав на съда намира следното:
Въззивното решение е неправилно.

По спора, развил се между Б. Б. Н., П. Б. Н. и Б. Б. Н., действащи чрез тяхната майка и законен представител А. П. Д., и "ПРИСТА АВТО" АД, с предмет искове по чл. 74 ТЗ за отмяна решения на общото събрание на акционерите, взети на 15.06.2017 г., е установено, че ищците не са били допуснати да присъстват на заседанието, тъй като са изпратили упълномощен само от тях, но не и от останалите съпритежатели на акциите, пълномощник.

Настоящият състав на съда напълно споделя изразената във въззивното решение теза, че с наследяване на налични поименни акции не се стига до автоматично разпределение на правата по тях съобразно наследствения дял на всеки наследник, поради което ищците не притежават самостоятелни права върху реален брой акции, а заедно с останалите наследници на Б. Г. Н. са придобили права върху идеална част, съответстваща на частта им от наследството, от всяка акция в пакета, притежаван приживе от наследодателя им. Соченото разрешение е възприето и с решение № 47/31.07.2020 г. по т. д. № 673/2019 г. на ВКС, II ТО, и в мотивировъчната част на решение № 58/10.08.2020 г. по т. д. № 101/2019 г. на I ТО на ВКС. В този смисъл са неоснователни твърденията на ищците /ответници по касационната жалба/, че в случая приложение следва да намерят правилата на чл. 172 и чл. 172 а от Правилника за дейността на "Централен депозитар" АД. От една страна, Правилникът не представлява нормативен акт, а от друга, сочените разпоредби се отнасят до безналични акции, каквито не са наследили ищците по делото.

При установените по делото факти следва да се приеме, че наличните поименни акции, представляващи 1/4 от капитала на "ПРИСТА АВТО" АД, собственост на Б. Г. Н., след смъртта му се притежават съвместно от ищците заедно с Ю. П. Н., Б. Б. Н. и Г. Б. Н.. Правата по тези акции, в частност правото на глас, се упражняват само заедно чрез упълномощен общ представител. Упълномощеният само от трите ищци представител не е могъл да упражни правото на глас по акциите. Недопускането му до участие в заседанието на общото събрание на акционерите в "ПРИСТА АВТО" АД не е рефлектирало в приемането на незаконосъобразни решения. Основателни се явяват доводите в касационната жалба относно неправилно приетото във въззивното решение, че при упражняване от съпритежателя на акция на неимущественото членствено управително право да участва лично в работата на общото събрание се дерогира изискването на чл. 177 ТЗ за определяне на общ пълномощник, доколкото в противен случай се ограничава негово лично и неотменимо право. Както беше посочено по – горе, управителното право на акционера е правото му на глас и само нарушаване на това негово право е защитено от закона, не и правото му на фактическо участие в работата на общото събрание /упражняването на съвещателен глас/. Липсата на надлежно упълномощен общ представител, който да упражни от името на всички съпритежатели право на глас по всяка

една от акциите, не задължава дружеството да гарантира присъствие само на част от съпритежателите на заседанието на общото събрание. Отказът от достъп до заседанието не се явява нарушение, опорочаващо взетите на това събрание решения, което да води като резултат до тяхната отмяна.

Изложеното налага извод, че въззивното решение следва да бъде отменено и предвид липсата на необходимост от извършването на нови съдопроизводствени действия или повтаряне на такива, касационната инстанция дължи произнасяне по същество на спора. Предявените от Б. Б. Н., П. Б. Н. и Б. Б. Н., представлявани от своята майка и законен представител А. П. Д., срещу "ПРИСТА АВТО" АД искиове по чл. 74 ТЗ подлежат на отхвърляне като неоснователни. Решението на Софийски градски съд по т. д. № 2099/2017 г. следва да бъде потвърдено.

20. Обратното действие на отмяната по реда на чл. 99, ал. 1 АПК на решението по чл. 29, ал. 3 от Закона за насърчаване на научните изследвания (ЗНИИ) има за последица отпадане на един от елементите от смесения фактически състав на сложното правоотношение по финансиране на проекти по ЗНИИ, както и отпадане с обратна сила на основанието за плащане на суми в изпълнение на договора по чл. 29, ал. 4 ЗНИИ.

Чл. 24 ЗНИИ

Чл. 29 ЗНИИ

Чл. 99 АПК

Решение № 165 от 11.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 2279/2019 г., I т. о., докладчик съдията Анжелина Христова

Допуснато е касационно обжалване по въпроса "Относно правните последици от отмяната по чл. 99, ал. 1 АПК на решението на Изпълнителния съвет на Фонд "Научни изследвания" по чл. 29, ал. 3 Закона за насърчаване на научните изследвания /ред. на ДВ, бр. 83/2010 г. /, въз основа на което е сключен договор по чл. 29, ал. 4 от същия закон".

По поставения правен въпрос настоящият състав на ВКС намира следното:

Съгласно чл. 24 Закона за насърчаване на научните изследвания /ЗНИИ/ насърчаването на научните изследвания се осъществява чрез отпускане на целеви финансови средства въз основа на конкурс. Условието и реда за провеждане на конкурса са регламентирани в закона и правилника на Фонд "Научни изследвания" /ФНИ/, като е предвидено, че въз основа на класирането за всеки конкурс Изпълнителният съвет с решение определя проектите, които ще бъдат финансирани, и размера на средствата, които им се предоставят /чл. 29, ал. 3/. С разпоредбата на чл. 29, ал. 4 ЗНИИ, в редакцията до изменението с ДВ бр. 77/2018 г., в сила от 01.01.2019 г., е предвидено, че въз основа на решението по ал. 3 управителят на фонда сключва договор, с който се определят условията за финансиране и изпълнение на всеки от определените за финансиране проекти. Решението по чл. 29, ал. 3 ЗНИИ е индивидуален административен акт /ИАА/ по смисъла на чл. 21, ал. 1 АПК, който е част от смесения фактически състав на правоотношението, което възниква между ФНИ и лицето, чийто проект е определен за финансиране. Този фактически състав включва два елемента- административноправен /ИАА/ и гражданскоправен /договор/, като началната липса на един от тях води до незавършен фактически състав, който не може да породи целените правни последици. Отмяната на ИАА, вкл. и като резултат от извънредния способ за контрол на влезлите в сила ИАА по чл. 99, ал. 1 АПК, има обратно действие и води до отпадане с обратна сила на настъпилите правни последици, с изключение на хипотезата по чл. 105 АПК /права

придобити от трети добросъвестни лица/. Обратното действие на отмяната по реда на чл. 99, ал. 1 АПК на решението по чл. 29, ал. 3 ЗНИИ има за последица отпадане на един от елементите от смесения фактически състав на сложното правоотношение по финансиране на проекти по ЗНИИ, както и отпадане с обратна сила на основанието за плащане на суми в изпълнение на договора по чл. 29, ал. 4 ЗНИИ.

По основателността на касационната жалба:

Правилни са изводите на въззивния съд, че между страните е възникнало валидно облигационно отношение по договор за финансиране на научноизследователски проект, сключен по реда на ЗНИИ след проведен конкурс "Финансиране на фундаментални научни и научноприложими изследвания в приоритетни области – 2012 г. " и въз основа на утвърдено с протокол от 09.11.2012 г. на Изпълнителния съвет на ФНИ класиране. Обосновано съдът приема, че ищецът ФНИ е платил на ответника договорения аванс в размер на 130 000 лева /70% от договореното финансиране - общо 190 000 лева/, след което утвърденото класиране от конкурса е отменено по реда на чл. 99, т. 1 АПК - с влязла в сила заповед на министъра на образованието и науката /заповед № РД 09-122 от 11.02.2013 г./.

С оглед отговора на правния въпрос не могат да бъдат споделени изводите на въззивната инстанция, че не е налице хипотезата на чл. 55, ал. 1 пр. 3 ЗЗД, тъй като с отмяната на решението за утвърждаване на класирането от конкурса по реда на чл. 99, т. 1 АПК и отправеното от възложителя изявление за прекратяване на договора поради отпадане на основанието за неговото сключване, не отпада основанието за получаване от ответника на предвиденото финансиране по договора. Настоящият състав на ВКС намира, че процесният договор №ДФНИ-М01/0008 от 22.11.2012 г. за финансиране на научноизследователски проект в конкурс "Финансиране на фундаментални научни и научноприложими изследвания в приоритетни области – 2012 г. " не е с продължително или периодично действие, като с отмяната на процесното решение на Изпълнителния съвет на ФНИ за утвърждаване на класирането от конкурса с влязла в сила заповед на министъра на образованието и науката /заповед №РД 09-122 от 11.02.2013 г. / отпада с обратно действие и основанието за плащане по договора. Ответникът не е трето добросъвестно лице по смисъла на чл. 105 АПК, тъй като е страна в административното правоотношение. С отпадането с обратна сила на основанието за имущественото разместване всяка от страните дължи връщане на полученото, като в конкретния случай на реституция подлежи полученото от ответника авансово финансиране. Предвид изложеното претенцията на основание чл. 55, ал. 1 пр. 3 ЗЗД за възстановяване на полученото на отпаднало основание - сумата 121 171. 62 лева /разлика между дължимата сума от 133 000 лева и присъдената с влязлото в сила първоинстанционно решение сума от 11 828. 38 лева/, се явява основателна и следва да бъде уважена.

Уважаването на иска за главница е условие за разглеждане на евентуалното възражение за прихващане, както и на акцесорната претенция за мораторни лихви.

По възражението за прихващане със сумата 121 171. 84 лева- разходи в изпълнение на договор №ДФНИ-М01/0008 от 22.11.2012 г. Възражението е предявено евентуално- ако съдът приеме, че с отмяната на решението на Изпълнителния съвет на ФНИ за утвърждаване на класирането от конкурса е отпаднало с обратно действие основанието за плащане на исковата сума по договора за финансиране на научноизследователски проект, сключен между страните. Като излага твърдения, че е изправна страна по процесния договор, а класирането е отменено поради допуснати нарушения от ищеца ФНИ, ответното дружество иска възстановяване на разходите за изпълнение на първия етап. От представените договори с трети лица, фактури и финансови отчети, актове бр. 19 и платежни документи, както и от заключението на приетата от първоинстанционния съд съдебно-счетоводна експертиза се установява, че "ББК" ООД е направило разходи в изпълнение на процесния договор и съгласно одобрения финансов план в общ размер от

121 171. 62 лева, които са надлежно осчетоводени и са отчетени пред ФНИ. Тези разходи са направени преди 13.12.2013 г., когато е постановено решение № 16693 на ВАС, 5-членен състав на II коллегия, с което е оставено в сила решението на 3-членния състав на ВАС за отхвърляне на жалбата срещу заповед №РД 09-122 от 11.02.2013 г. на министъра на образованието, младежта и науката.

Настоящият съдебен състав счита, че ответникът е претърпял вреди от отпадането с обратна сила на договорната връзка, изразяващи се в намаляване на неговото имущество със сумата на направените в изпълнение на договора разноски в общ размер от 121 171. 62 лева, които подлежат на обезщетяване от ищеца. С оглед изложеното възражението за прихващане е основателно и следва да се уважи.

След направеното прихващане по реда на чл. 103 и чл. 104 ЗЗД процесните насрещни вземания са погасени изцяло, считано от 13.12.2013 г. /влизани в сила на заповедта за отмяна на ИАА- част от сложния фактически състав на облигационното правоотношение/, към който момент и двете са станали изискуеми /пасивното вземане от момента на отпадане на основанието по чл. 55, ал. 1, пр. 3 ЗЗД, а активното от момента на настъпване на вредата, резултат от отменената с обратна сила договорна връзка/.

По акцесорния иск с правно основание чл. 86, ал. 1 ЗЗД за обезщетение за вреди от забавата в размер на законната лихва:

Забавата на длъжника по чл. 55, ал. 1, пр. 3 ЗЗД настъпва с получаване на покана за плащане по реда на чл. 84, ал. 2 ЗЗД. В настоящата хипотеза към момента на погасяването на главницата /13.12.2013 г. / ответникът не е получил покана за възстановяване на полученото по процесния договор финансиране, поради което не е изпаднал и в забава. С оглед изложеното претенцията на основание чл. 86, ал. 1 ЗЗД за сумата 64 048. 35 лева /разликата от 3 611. 12 лева до 67 659. 47 лева/- лихва за забава за периода от 23.11.2012 г. до 23.11.2017 г., е неоснователна.

Предвид гореизложеното, настоящият съдебен състав на ВКС намира, че въззивното решение следва да бъде отменено в частта, с която е потвърдено първоинстанционното решение за отхвърляне на иска с правно основание чл. 55, ал. 1, пр. 3 ЗЗД като неоснователен и да бъде постановено ново за отхвърляне на иска като погасен чрез прихващане. В останалата част, с която е потвърдено решението на СГС за отхвърляне на иска с правно основание чл. 86, ал. 1 ЗЗД като неоснователен, решението е правилно и следва да бъде потвърдено.